

krogerus

KROGERUKSEN
TEKIJÄNOIKEUDELLINEN
VUOSIKATSAUS **2024**

Alkusanat

Käsissäsi on Krogeruksen tekijänoikeudellisen vuosikatsauksen neljäs painos. Kuten aiempinakin vuosina, teoksen tarkoituksena on tarjota lukijoille tiiviissä muodossa katsaus tekijänoikeudelliseen oikeuskäytäntöön kuluneen vuoden ajalta. Mukana ovat jälleen sekä relevantit kotimaiset tekijänoikeudelliset tuomioistuinratkaisut että Euroopan unionin tuomioistuimen tekijänoikeudelliset ratkaisut. Lisäksi mukana on muutamia poimintoja ajankohtaisesta ulkomaisesta oikeuskäytännöstä ja tekijänoikeusneuvoston lausunnoista.

Tänä vuonna yhtenä erityisalueena olemme halunneet nostaa esiin tekoälyn hyödyntämiseen liittyviä ratkaisuja sekä myös vireillä olevia prosesseja. Aihe on äärimmäisen ajankohtainen. Toistaiseksi oikeuskäytäntöä tältä alueelta on vielä hyvin rajallisesti, mutta oletamme, että tulevana vuosina tilanne muuttuu olennaisesti.

Toimituskunta ottaa jälleen mielellään vastaan kommentteja ja palautetta tästä neljännessä painoksesta.

Helsingissä 7.11.2024

Toimitus: Kalle Hynönen, Aleksi Yli-Houhala, Maria Lilius, Annaleena Hakala, Riku Toivio, Bertram Lahdenperä ja Setareh Ben Saed.

Krogeruksen Technology, Data & IP -praktiikka

Me Krogeruksen Technology, Data & IP -praktiikassa neuvomme asiakkaitamme immateriaalioikeuksiin liittyvissä toimeksiannoissa niiden koko elinkaaren ajalla ja vastaamme mielellämme kaikkiin immateriaalioikeuksia ja dataa koskeviin kysymyksiin.

Meillä on erityisen vahva asiantuntemus tekijänoikeus-, tavaramerkki-, markkinointi- ja kuluttajansuoja-asioissa, ja edustamme asiakkaitamme säännöllisesti monimutkaisissa, usein rajat ylittävissä immateriaalioikeuksia koskevilla riita- ja sopimusasioissa. Autamme yrityksiä myös hallinnoimaan kotimaisia ja kansainvälisiä tavaramerkkisalkkuja tehokkaasti sekä avustamme liikesalaisuuksiin ja patenteihin liittyvissä asioissa. Uudempana alueena dataan ja tekoälyyn liittyvät oikeudelliset kysymykset ovat kasvattaneet merkitystään huomattavasti – tämä alue pitää sisällään mm. EU:n uuteen data- ja tekoälysääntelyyn valmistautumisen, mutta myös immateriaalioikeudellisiin kysymyksiin liittyvän neuvonnan.

Toimimme usein asiakkaiden neuvonantajina heidän digitaalisten palveluidensa immateriaalioikeuksiin ja dataan liittyvissä asioissa sekä autamme heitä immateriaalioikeuksien ja datan kaupallistamisessa ja lisensoinnissa. Erityisosaamiseemme kuuluvat muun muassa tutkimus- ja tuotekehitys-sopimukset, dataa koskevat sopimukset sekä sisällön jakeluun ja media-alaan liittyvät juridiset kysymykset. Viimeisimpänä olemme laajentaneet osaamistamme myös tekoälyn hyödyntämiseen ja kehittämiseen liittyviin aihepiireihin. Tarjoamme yksinkertaisia ja käytännöllisiä neuvoja alati muuttuvassa ja kehittyvässä toimintaympäristössä.

Kannen ja sisäsivujen kuvitus: Ilari Hautamäki

© 2024 Asianajotoimisto Krogerus Oy

Sisällysluettelo

Kotimainen tekijänoikeudellinen oikeuskäytäntö

- i. Asiavaltuus nostaa kanne tekijänoikeusloukkauksesta – (KKO 2024:53, *Kopiosto r.y.* > *Telia Finland Oy*, 20.9.2024)
- ii. Tekijänoikeuden loukkaus – (MAO:482/2024, *A* > *Deadline Kustannus Oy*, 30.8.2024)
- iii. Tekijänoikeus – Tekijänoikeuden siirtyminen – Liiketoimintakauppa – Sopimus – Sopimuksen syntyminen – (Vaasan HO 4.7.2024 266)
- iv. Turvaamistoimi vastapuolta kuulematta, todistelun turvaaminen ja tekijänoikeus – (MAO:306/2024, *Warner Bros. Entertainment Inc.*, *Scanbox Entertainment A/S*, *Scanbox Entertainment Rights I ApS*, *Scanbox Entertainment Rights III ApS* ja *Scanbox Entertainment Rights IV ApS* > *A*, 28.5.2024)
- v. Tekijänoikeus, teleliittymän haltijan yhteystietojen saaminen ja asiavaltuus – (MAO:236/2024, *Asianajotoimisto Hedman Partners Oy*, 19.4.2024)
- vi. Tekijänoikeudellinen riita-asia ja todistelun turvaaminen – (MAO:591/2023, *A*, *B* ja *Luontoportti Oy* > *Metsähallitus*, 15.12.2023); (MAO:592/2023, *A*, *B* ja *Luontoportti Oy* > *Suomen valtio / Opetushallitus* ja *Thinglink Oy*, 15.12.2023)
- vii. Tekijänoikeuden yhteishallinnointi, tutkimatta jättäminen ja oikeusvoima – (MAO:501/2023, *Säveltäjän Tekijänoikeustoimisto Teosto ry* > *MTV Oy*, 31.10.2023)

Tekijänoikeusneuvoston lausunnot

- i. Piirroskuvan tekijänoikeussuoja – (TN 2024:7, 24.9.2024)
- ii. Tekijänoikeus kaiuttimiin – (TN 2024:6, 3.9.2024)
- iii. Teollisen keksinnön oikeussuoja – (TN 2024:5, 28.5.2024)
- iv. Tatuointikuvan tekijänoikeus – (TN 2024:3, 23.4.2024)
- v. Oppikirjan tekijänoikeus – (TN 2024:4, 23.4.2024)
- vi. Lastenkirjan tekijänoikeus – (TN 2024:2, 27.2.2024)
- vii. Tekijänoikeus piirroskuvaan – (TN 2024:1, 30.1.2024)
- viii. Artikkelin lainaaminen radio-ohjelmassa – (TN 2023:9, 21.11.2023)

Euroopan unionin tuomioistuimen tekijänoikeudellinen oikeuskäytäntö

- i. Yksinoikeudet – Käyttötaiteen teosten tekijänoikeussuoja, joiden alkuperämaa ei ole jäsenvaltio – Aineellisen vastavuoroisuuden peruste – (EUT, C-227/23, *Kwantum Nederland BV ja Kwantum België BV vastaan Vitra Collections AG*, 24.10.2024)
- ii. Yleisölle välittäminen – Käsite – Pelkkä välineiden tarjoaminen – Televisiovastaanottimien, jotka voivat vastaanottaa signaaleja ja levittää lähetyksiä sisäantennin avulla, tarjoaminen asunnoissa käytettäviksi – (EUT, C-135/23, *Gesellschaft für musikalische Aufführungs- und mechanische Vervielfältigungsrechte eV (GEMA) vastaan GL*, 20.6.2024)

- iii. Yleisölle välittäminen – Käsite – Televisiovastaanottimien käyttöön asettaminen majoitusliikkeessä – (EUT, C-723/22, *Citadines Betriebs GmbH vastaan MPLC Deutschland GmbH*, 11.4.2024)
- iv. Pääsy tekijänoikeuden ja lähioikeuksien hallinnointitoimintaan – (EUT, C-10/22, *Liberi editori e autori (LEA) vastaan Jamendo SA*, 21.3.2024)
- v. Teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseksi tarvittavat toimenpiteet, menettelyt ja oikeussuojakeinot – (EUT, C-201/22, *Kopiosto r.y. vastaan Telia Finland Oyj*, 23.11.2023)
- vi. Oikeus kappaleen valmistamiseen lähetysten tallenteista – Yksityistä kopiointia koskeva poikkeus – Sopiva hyvitys – (EUT, C-260/22, *Seven.One Entertainment Group GmbH vastaan Corint Media GmbH*, 23.11.2023)

Kansainvälinen tekijänoikeudellinen oikeuskäytäntö

- i. Tekstin- ja tiedonlouhintaa tieteellisiin tarkoituksiin koskevan poikkeuksen soveltumisesta tekoälyn kouluttamiseen käytetyn aineiston muodostamisessa – (Hampurin piirioikeus, No. 310 O 227/23, *Robert Kneschke vastaan LAION gemeinnütziger e.V.*, 27.9.2024)
- ii. Tekijänoikeudella suojatun journalistisen aineiston väitetty luvaton käyttö tekoälyjärjestelmän kouluttamisessa – (New Yorkin eteläinen piirituomioistuim, 1:23-cv-11195, *The New York Times vastaan Microsoft Corporation, OpenAI, Inc., OpenAI LP, OpenAI GP, LLC, OpenAI, LLC, OpenAI OpCo LLC, OpenAI Global LLC, OAI Corporation, LLC, ja OpenAI Holdings, LLC*, 27.12.2023)

Kotimainen
tekijänoikeudellinen
oikeuskäytäntö

Asiavaltuus nostaa kanne tekijänoikeusloukkauksesta –
(KKO 2024:53, *Kopiosto r.y. > Telia Finland Oyj*, 20.9.2024)

Keskeinen kysymys

Oliko Kopiostolla asiavaltuutta ajaa tekijänoikeusloukkaukannetta omassa nimissään edustamiensa oikeudenhaltijoiden puolesta?

Tausta ja asian käsittely markkinaoikeudessa

Taustalla oli Kopioston ja Telia Finland Oyj:n (jäljempänä Telia) välinen oikeudenkäynti, joka koski televisiolähetysten edelleen lähettämistä tekijänoikeuslain 25 h §:ssä tarkoitetulla tavalla. Kopiosto väitti markkinaoikeudessa, että Telia oli lähettänyt edelleen televisiolähetystyksiä ilman Kopiostolta hankittua sopimuslissenssiä, eikä se ollut suorittanut edelleen lähettämistä tekijänoikeuslain 25 i §:ssä tarkoitettua korvausta Kopiostolle. Telia oli Kopioston mukaan loukannut tällä toiminnallaan myös Kopioston edustamien oikeudenhaltijoiden tekijänoikeuksia. Kopiosto vaati markkinaoikeutta velvoittamaan Telian suorittamaan korvaukset jakeluvelvoitteen alaisten ohjelmien edelleen lähettämistä sekä hyvitystä ja vahingonkorvausta tekijänoikeusloukkauksista.

Telia oli kiistänyt Kopioston asiavaltuuden ajaa tekijänoikeusloukkaukannetta omassa nimissään, katsoen sen oikeuden kuuluvan vain oikeudenhaltijoille. Telian mukaan Kopiostolla ei ollut lakiin tai muihin määräyksiin perustuvaa asiavaltuutta ajaa loukkaukannetta omassa nimissään oikeudenhaltijoiden puolesta. Asiavaltuutta ei ollut voitu myöskään perustaa oikeudenhaltijoiden valtuutuksiin tai ulkomaisten järjestöjen kanssa tehtyihin vastavuoroisuus-sopimuksiin, koska kanteen perusteena olevia yksinoikeuksia ei ollut siirretty Kopiostolle.

Markkinaoikeus oli todennut välituomiossaan, että tekijänoikeuslaista ei ollut ilmennyt Kopioston kaltaisille sopimuslissenssijärjestöille myönnettyä

asiavaltuutta ajaa kanteen omassa nimissään oikeudenhaltijoiden puolesta, kun kanteessa oli kyse tekijänoikeuden loukkauksen vahvistamisesta ja tekijänoikeuslain 57 §:n mukaisen hyvityksen saamisesta. Markkinaoikeus oli viitannut tämän osalta myös EUT:n ratkaisuun *SNB-REACT (C-521/17)* -asiassa, jonka mukaan teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta annetun direktiivin *2004/48/EY* (täytäntöönpanodirektiivi) perusteella sopimuslissenssijärjestöjen asiavaltuus loukkasasioissa oli jätetty kansallisen lainsäädännön varaan. Vaikka oikeudenhaltijat olivat siirtäneet tekijänoikeuslakiin perustuvia yksinoikeuksia Kopiostoon jäsenjärjestöille, niitä ei ollut kuitenkaan siirretty eteenpäin Kopiostolle. Jäsenjärjestöt olivat tehneet Kopioston kanssa sopimuksia, joissa Kopiostolle oli annettu valtuus toimia omassa nimissään oikeudenkäynnissä edustettujen tahojen puolesta. MAO oli katsonut, että tällaisissa valtakirjoissa ja sopimuksiin sisältyvässä valtuutuksissa oli kysymys kielletystä prosessimandaatista. Valtuutuksilla oikeudenhaltijat olivat pyrkineet luomaan Kopiostolle aseman, jossa se käy oikeutta niiden oikeuksista omassa nimissään. Markkinaoikeus oli katsonut, että käsillä ei ollut sellainen tilanne, jossa voitaisiin poiketa prosessimandaatin kiellosta.

Markkinaoikeus oli jättänyt tutkimatta Kopioston väitettyihin tekijänoikeuden loukkauksiin perustuvat vaatimukset, koska Kopiosto ei ollut pystynyt osoittamaan asiavaltuuttaan. Markkinaoikeus hylkäsi kanteen myös muilta osin koska se katsoi, ettei Telian toiminnassa ollut kyse tekijänoikeuksien kannalta merkityksellisestä televisiolähetysten edelleen lähettamisestä.

Kopiostolle myönnettiin valituslupa, ja KKO:n ratkaistavaksi jäi kysymys siitä, onko Kopiostolla tekijänoikeuslakiin tai sopimuksiin ja valtuutuksiin perustuvaa oikeutta ajaa kanteen omassa nimissään oikeudenhaltijoiden puolesta tekijänoikeuden loukkauksesta sekä vaatia hyvitystä ja vahingonkorvausta sillä perusteella, että Telia on edelleen lähettänyt televisiolähetystyksiä ilman sopimuslissenssiä.

Ratkaisu

Myös KKO totesi, ettei Suomen lainsäädännössä ole nimenomaisesti säädetty tekijänoikeusjärjestöille oikeutta käyttää puhevaltaa omissa nimissään edustamiensa oikeudenhaltijoiden puolesta asioissa, jotka koskevat näiden yksinoikeuksien loukkausta. Asiavaltuus kuuluu siis yksinoikeuden loukkausta koskevissa asioissa yksinoikeuden alkuperäiselle haltijalle, sille jolle oikeus on siirtynyt tai jolla on siihen yksinomainen käyttöoikeus. Asiavaltuus koskee KKO:n aiemman oikeuskäytännön mukaan myös oikeudenhaltijoita edustavia järjestöjä, joille oikeudet on luovutettu yksinomaisesti.

KKO tarkasteli myös täytäntöönpanodirektiivillä harmonisoituja teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanoon ja asiavaltuuteen liittyviä säännöksiä. Direktiivin mukaan jäsenvaltioiden on myönnettävä teollis- ja tekijänoikeuksia kollektiivisesti hallinnoiville elimille oikeus pyytää direktiivissä tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista, jos sovellettava lainsäädäntö sen sallii. KKO viittasi täytäntöönpanodirektiivin kansallista voimaan saattamista koskeviin hallituksen esistöihin, joiden mukaan oikeudenhaltija voi valtuuttaa niiden etuja valvovan järjestön toimimaan asiamiehenä puolestaan teollis- ja tekijänoikeutta koskevissa asioissa.

Täytäntöönpanodirektiivin osalta KKO viittasi myös MAO:n mainitsemaan EUT:n *SNB-REACT* (C-521/17) -asian ratkaisuun, jonka mukaan jäsenvaltion velvollisuus tunnustaa asiavaltuus teollis- ja tekijänoikeuksien kollektiivisesta hallinnoinnista vastaavalle järjestölle edellyttää, että järjestöllä on kansalliseen lainsäädäntöön perustuva välitön intressi näiden oikeuksien puolustamiseen ja kelpoisuus esiintyä asianosaisena. Välittömän intressin ja asianosaiskelpoisuuden arviointi on jätetty kansallisen tuomioistuimen tehtäväksi, mitä myös KKO pohti ratkaisussa.

KKO katsoi tarpeelliseksi pyytää EUT:lta ennakkoratkaisua täytäntöönpanodirektiivissä mainittujen välittömän intressin ja asianosaiskelpoisuuden arviointiperusteiden tulkinnasta selvittääkseen, seuraako direktiivistä velvollisuus myöntää Kopiostolle oikeus ajaa loukkauskannetta omissa nimis-

sään. EUT vastasi KKO:n kysymyksiin myös tässä katsauksessa jäljempänä käsitellyssä *Telia Finland* (C-201/22) -asian ratkaisussaan siten, että täytäntöönpanodirektiivissä määritelty velvollisuus asiavaltuuskelvottomuuden myöntämiseen voi perustua joko tästä erikseen annettuun kansalliseen sääntöön tai prosessioikeuden yleisiin sääntöihin, ja että välittömän intressin arviointi perustuu sovellettavaan kansalliseen lainsäädäntöön. KKO totesi EUT:n ratkaisuun pohjautuen siten, että kysymykset Kopioston asiavaltuudesta sekä välittömästä intressistä arvioidaan kansallisten oikeussääntöjen perusteella.

KKO:n perusteluista ilmenee, että kansallisessa oikeudessa on ollut jo pitkään vakiintunut käytäntö, että oikeudenhaltijat voivat valtuuttaa tekijänoikeuslakiin perustuvien yksinoikeuksiensa hallinnoinnin ja valvonnan oikeudenhaltijoiden etua valvomaan perustetuille järjestöille. KKO totesi, että arvioitaessa Kopioston asiavaltuutta on otettava erityisesti huomioon tekijänoikeuslain sopimuslisenssisäännöksiä tai muuten säädettyjen tehtävien lisäksi oikeudenhaltijoiden toimesta annettu toimivalta.

Kopiosto on tekijänoikeuslain mukainen sopimuslisenssijärjestö ja sillä on KKO:n mukaan lakiin perustuva oikeus neuvotella ja myöntää teosten käyttäjille sopimuslisenssejä oikeudenhaltijoiden puolesta sekä näitä sitovasti. Kopiostolla on näiden sopimusten osapuolena oikeus omissa nimissään ajaa sopimuslisensseihin perustuvia kanteita, kuten lisenssimaksujen velkomuskannetta. KKO katsoi, että Kopiosto ei kuitenkaan ole sopimuslisenssijärjestönä sen oikeussuhteen osapuoli, josta oikeudenhaltijoiden yksinoikeuksien luvattomaan käyttöön perustuvassa loukkauskanteessa on kysymys. Kopiostolla ei ole myöskään sille laissa säädettyihin tehtäviin ja oikeuksiin perustuvaa välitöntä intressiä ajaa omissa nimissään loukkauskannetta sopimuslisenssisuhteen ulkopuolisia tahoja vastaan. KKO totesi lisäksi, että sopimuslisenssijärjestöjen asiavaltuudesta ei ole sellaista nimenomaista oikeuskäytäntöä, jonka perusteella niiden kanneoikeutta voitaisiin pitää vakiintuneena.

Tekijänoikeusjärjestöjen oikeutta ajaa loukkauksanteita puoltaa myös se, että yksittäisillä oikeudenhaltijoilla ei yleensä ole riittävää taloudellista intressiä kanteen ajamiseen. Tekijänoikeussuojan tehokkuutta heikentääkin oikeudenhaltijoiden korkea kynnys puuttua loukkaukseen. KKO:n mukaan Kopioston asiavaltuuden hyväksyminen sillä sopimuslisenssijärjestönä olevan aseman perusteella merkitsisi kuitenkin laissa säädettyä pidemmälle menevää puuttumista oikeudenhaltijoiden omaisuudensuojan piiriin kuuluvaan yksinoikeuteen. Tämän takia Kopiostolla ei ole näistä tehokkuus- ja tarkoituksenmukaisuusnäkökohdista huolimatta oikeutta ajaa omissa nimissään oikeudenhaltijoiden yksinoikeuksien loukkaukseen perustuvaa kannetta.

KKO lähti siitä lähtökohdasta, että oikeudenhaltijoiden tekijänoikeusjärjestölle antama valtuutus ajaa sopimuksen perusteella hallinnoimiensa yksinoikeuksien loukkaukseen perustuvia kanteita omissa nimissään on kielletty prosessimandaatti. Asiavaltuus ei synny myöskään mahdollisen kanteen perusteena olevan saatavan siirron eli perimissiirron perusteella. Oikeudenhaltijoiden yksinoikeuksien hallinnointi- ja oikeudenkäyntivaltuutusten perusteella ei siis voida antaa tekijänoikeusjärjestölle asiavaltuutta eikä järjestöllä voi silloin olla myöskään lainsäädäntöön perustuvaa välitöntä intressiä yksinoikeuksien puolustamiseen. KKO totesi, että oikeuskäytännössä on sellaisiakin tapauksia, joissa oikeudenhaltijoiden edustajilla on ollut rikosasioissa asiavaltuus vaatimusten esittämiseen tekijänoikeusloukkauksista, mutta oikeustilan ei voida päätellä vakiintuneen näiden ratkaisujen perustella. KKO lisäsi, että vaikka tekijänoikeusjärjestöjen tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen toiminnan kannalta voisi olla järkevää poiketa prosessimandaatin kiellosta, järjestöille voidaan kuitenkin myöntää asiavaltuus siirtämällä yksinoikeudet sopimusjärjestelyin oikeudenhaltijoilta järjestöille. Mikään ei myöskään estä tekijänoikeusjärjestöjä avustamaan oikeudenhaltijoita näiden omissa nimissään nostamissa loukkauksanteissa. Näitä seikkoja punnittuaan KKO katsoi, että ei ole riittävän painavia perusteita poiketa prosessimandaatin kiellosta.

KKO ratkaisi asian niin, että Kopiostolla ei ole ollut oikeutta omissa nimissään ajaa edustamiensa oikeudenhaltijoiden yksinoikeuksien loukkaukseen perustuvaa kannetta lakiin perustuvana sopimuslisenssijärjestönä eikä myöskään sille annettujen valtuutusten perusteella, eikä markkinaoikeuden välituomion lopputulosta muuteta.

Johtopäätökset

Teollis- ja tekijänoikeuksien yhteishallinnointiorganisaatioilla ei ole lakiin tai niiden asemaan perustuvaa asiavaltuutta ajaa kanteita omissa nimissään edustamiensa oikeudenhaltijoiden yksinoikeuksiin kohdistuvia loukkauksia vastaan. Oikeudenhaltijat eivät voi myöskään luotettavasti valtuuttaa yhteishallinnointiorganisaatiota puolustamaan oikeuksiaan, koska kyse olisi todennäköisesti kielletystä prosessimandaatista. Toisin voisi olla, jos oikeudenhaltijoiden yksinoikeudet olisi siirretty yhteishallinnointiorganisaatiolle tai niillä olisi yksinoikeuksiin kohdistuva yksinomainen käyttöoikeus. Silloin voitaisiin katsoa, että niillä on oikeuksiin kohdistuva välitön intressi, jonka perusteella yhteishallinnointiorganisaatioilla olisi asiavaltuus nostaa kanteita omissa nimissään myös tekijänoikeusloukkauksista.

KKO ei ollut kuitenkaan ratkaisussaan yksimielinen, vaan kaksi oikeusneuvosta jätti asiassa eriävän lausunnon. Oikeusneuvokset tulkitsivat täytäntöönpano-direktiiviä, EUT:n *SNB-REACT* (C-521/17) -asian ratkaisua ja asiassa annettua ennakkoratkaisua siten, että Kopiostolla olisi ollut asiassa välitön intressi. Muunlainen tulkinta johtaisi oikeusneuvosten tulkinnan mukaan siihen, ettei Kopiosto voisi tehokkaasti puuttua havaitsemiinsa tekijänoikeuksien loukkauksiin ja vaatia niistä korvauksia. Tällaisten oikeudenhaltijoille ja Kopiostolle kuuluvien etuuksien kerääminen on eri mieltä olevien oikeusneuvosten mielestä olennainen osa sopimuslisenssijärjestelmän hyväksyttävyyttä. Oikeusneuvokset eivät havainneet EUT:n oikeuskäytännöstä sellaista tulkintaa, jonka mukaan sopimuslisenssijärjestön asiavaltuuden tulisi perustua nimenomaiseen kansalliseen säännökseen, ja näin ollen sellaisen edellyttäminen tarkoittaisi aiempaan oikeustilaan nähden sellaista vaatimusta, jolle ei ole

perustetta unionin oikeudessa. Oikeusneuvokset katsoivat lisäksi, että koska Kopiosto saa sille annettujen hallinnointi- ja valvontavaltuuksien perusteella sopia teosten käyttöoikeuksista ja periä niistä korvauksia, olisi sillä ollut tilanteen massaluontoisuus ja tarkoituksenmukaisuusnäkökohdat huomioiden oikeus ajaa kannetta omissa nimissään edustamiensa oikeudenhaltijoiden puolesta, niiden antamien oikeudenkäyntivaltuutusten perusteella. Eri mieltä olevat oikeusneuvokset katsoivat siis, että tilanteessa olisi ollut edellytykset poiketa ns. prosessimandaatin kiellosta.

Tekijänoikeuden loukkaus – (MAO:482/2024,
A > *Deadline Kustannus Oy*, 30.8.2024)

Keskeinen kysymys

Oliko kustantajalla ollut kustannussopimukseen perustuva oikeus julkaista teos, valmistaa teoksesta kappaleita sekä saattaa se yleisön saataville siinä muodossa kuin se oli tehty? Asiassa arvioitiin myös, oliko tekijänoikeuden haltijalla oikeutta vaatia kustannussopimuksen purkua asiassa esitetyin perustein.

Tausta

Tekijänoikeuden haltijat A ja B olivat solmineet kustannusyhtiön Deadline Kustannus Oy:n kanssa kustannussopimuksen koskien ”Immu ja rikollisjengit” -työnimeä kantavan teoksen julkaisemisesta. Kustannussopimuksella oli luovutettu kustantajalle yksinoikeus julkaista mainittu teos äänikirjana, painettuna sekä sähköisenä kirjana valmistamalla teoksesta kappaleita ja saattamalla niitä yleisön saataviin.

Teoksen tekijät A ja B olivat laatineet teoksen siten, että B oli haastatellut A:ta ja koostanut kolmannen osapuolen litteroimasta materiaalista teoksen käsikirjoituksen, jonka hän toimitti A:lle 8.9.2023. Tämän jälkeen käsikirjoitukseen oli tehty vielä joitakin muutoksia ennen sen toimittamista osapuolten toimesta yhteisesti kustantajalle 14.9.2023. Kustannussopimuksen yhteydessä osapuolet olivat sopineet, että tekijät jättävät sisällöltään valmiin teoksen käsikirjoituksen kustantajalle määräpäivään 15.9.2023 mennessä, jonka jälkeen kustantajan oli ollut määrä tarkistaa käsikirjoitus kustannusalalla noudatetun hyvän tavan mukaisesti.

A oli tuonut ilmi, että hänen ja kustantajan edustajan välisessä puhelin-keskustelussa 21.9.2023 oli sovittu pätevällä tavalla suullisesti, että teosta ei julkaista. Kustantajan mukaan osapuolet eivät olleet sopineet A:n esittämällä tavalla. Kustantajan mukaan asiasta ei edes olisi voinut sopia suullisesti eikä

ilman teoksen toista tekijää, sillä kustannussopimukseen oli kirjattu, että kaikkien sopimuslisäysten pätevyys edellytyksenä olisi, että niistä sovi- taan kirjallisesti kaikkien osapuolten allekirjoittamalla sopimusmuutoksella. Asiassa oli myös tullut ilmi, että teoksen toinen tekijä B oli puoltanut teoksen julkaisemisen puolesta. Tämän jälkeen kilpaileva kustannusyhtiö oli ottanut yhteyttä 25.9.2023 ja tiedustellut, mikäli Deadline Kustannus Oy olisi ollut halukas myymään tälle teoksen kustannusoikeudet.

A oli ensimmäistä kertaa 28.9.2023 kohdistanut kustantajalle vaatimuk- sia koskien teoksen sisältöä. Muun ohessa A oli viitannut teoksen olevan ”irvokkaan rasistinen” sekä sisältävän viittauksia järjestäytyneeseen ri- kollisuuteen, mitä A piti itselleen turvallisuushkana. A oli lisäksi kieltänyt kustannusyhtiötä käyttämästä hänen kasvokuvaansa teoksen kannessa sekä ”gangstakuiskaaja”-nimeä, sillä se oli hänelle rekisteröity tuotemerkki. Kustantaja oli vastannut A:lle, että teosta ei ollut tarkoitus julkaista sellaise- naan vaan sitä tulnaisiin editoimaan siten, ettei siitä koituisi A:lle ”minkään- laista turvallisuuteen liittyvää tai muutakaan haittaa”. Muokattu käsikirjoitus oli toimitettu B:lle useaan otteeseen tarkastusta ja muokkausta varten. B oli tehnyt käsikirjoituksen muokkauksia mm. 1.10.2023. Kustannustoimittaja C oli ollut siinä käsityksessä, että A ja B kävisivät käsikirjoitusta yhdessä läpi.

Kustantaja toimitti tarkistetun käsikirjoituksen taittovedoksen tekijöille 5.10.2023. Tarkistuksen jälkeen tekijöiden oli tullut suorittaa teoksen korjaus- luku ja toimittaa korjausvedos kustantajalle seuraavaan päivään 6.10.2023 mennessä, muuten tekijöiden katsottaisiin hyväksyvän teoksen julkaisu sel- laisenaan, kustantajan tarkistusluvun jälkeisessä muodossa. A oli ilmoittanut 6.10.2023, ettei kustantajalla ollut lupaa julkaista teosta. Korjausvedoksen toimittamiseen A sai lisäaikaa 9.10.2023 asti, mutta ilmoitti tarkemmin korjaus- tarpeista vasta korjausluvun määräajan jälkeen 13.10.2023, jonka yhteydessä A oli pyytänyt kustantajaa poistamaan teoksesta kaikki viittaukset rikollis- järjestöihin. A ei siten ollut toimittanut kustannusyhtiölle korjausvedosta määräaikaan mennessä, jolloin kustannusyhtiö oli julkaissut teoksen katsot-

tuaan A:n hyväksyneen kustannusyhtiön ehdottamat muutosehdotukset. A katsoi, että kustantaja oli menetellyt vastoin kustannussopimusta, sillä A:lle ei ollut annettu asianmukaista tilaisuutta suorittaa teoksen korjausluku ja päättää teoksen sisällöstä.

A oli lisäksi 12.10.2023 kieltäytynyt lukemasta teosta äänikirjaksi ja siten rik- koi kustannussopimuksen ehtoa siitä, että A lukee itse teoksen äänikirjaksi palkkiota vastaan. Kustantajan edustaja tiedusteli A:lta, oliko hän lukemassa äänikirjaa, johon A oli antanut kielteiseksi ymmärrettävän vastauksen. Ääni- kirjan julkaisemiseksi kustantaja hankki ammattimaisen ääninäyttelijän lukemaan teoksen äänikirjaksi.

Ratkaisu

Asiassa esitetyn perusteella markkinaoikeus katsoi, että A ei ollut toimittanut tarkastettua korjausvedosta kustantajan asettamaan määräaikaan men- nessä eikä sen jälkeen. A oli ilmoittanut, että 21.9.2023 käydyssä puhelin- keskustelussa kustantajan kanssa he olivat yhdessä sopineet suullisesti, ettei teosta julkaista. Markkinaoikeus katsoi, että kustannussopimukseen tehdyn kirjallisuusvaatimusta edellyttävän kirjauksen myötä sopimuksesta ei voitu päteväällä tavalla poiketa suullisesti eikä ilman toisen tekijän myötävaikutusta. Markkinaoikeus kuitenkin katsoi, että kustantajalle oli oltava selvää, että A oli 28.9.2023 alkaen vastustanut teoksen julkaisemista sen sisältöisenä kuin se sillä hetkellä oli ollut. Kuitenkin korjausluvun tarkoitus huomioon ottaen A:n esittämät vaatimukset olivat luonteeltaan sellaisia, ettei kustantaja olisi niitä pystynyt toteuttamaan julkaisukelpoisella tavalla. Kustantajalla ei siten voitu katsoa olevan velvollisuutta tehdä teokseen sellaisia muutoksia, jotka muuttaisivat teoksen olennaista luonnetta rikollis- ja katujengejä käsittelevänä teoksena toiseksi poistamalla siitä A:n vaatimalla tavalla kaikki viittaukset järjestäytyneeseen rikollisuuteen.

A:n väittämää teoksen aiheuttamasta turvallisuushasta on pidettävä jälki- peräisenä, sillä A oli ilmoittanut turvallisuushasta vasta 28.9.2023 sen jäl-

keen, kun hän oli vastustanut teoksen julkaisemista 21.9.2023 sekä pyrkinyt siirtämään kustannusoikeuksia toiselle kustantajalle 25.9.2023. Markkinaoikeus totesi, että kustantajalle on voinut perustellusti syntyä käsitys siitä, että A:n tarkoituksena on ollut pikemmin estää teoksen julkaisu ko. kustantajan toimesta kuin pyrkiä tekemään teokseen toteutettavissa olevia muutoksia. Markkinaoikeus katsoi, että kustannusyhtiö ei ollut menetellyt asiassa kustannussopimuksen vastaisesti sellaisella tavalla, että kustantajalla ei olisi ollut tämän vuoksi oikeutta julkaista teosta sellaisenaan. Markkinaoikeus katsoi lisäksi äänikirjan lukemisen osalta, että A:n olisi tullut kustannussopimuksen sisältämän ehdon mukaisesti lukea äänikirja itse, vaikka hän oli ollut teoksen sisällöstä eri mieltä.

Markkinaoikeus katsoi, että kustannusyhtiö oli menetellyt asiassa kustannussopimuksen mukaisesti siinä määrin kuin se on ollut kohtuullista huomioon ottaen A:n menettely ja teoksen toisen tekijän B:n oikeudet. Kustantajalla katsottiin olevan kustannussopimukseen perustuva yksinoikeus valmistaa teoksesta kappaleita ja saattaa teos yleisön saataville tehdyssä muodossa, eikä tämän toiminnan katsottu rikkoneen A:n tekijänoikeuksia. Kustannussopimusta ei myöskään katsottu puretuksi sopimusrikkomuksen perusteella A:n esittämällä tavalla. Markkinaoikeus hylkäsi kanteen ja määräsi A:n korvaamaan kustannusyhtiölle aiheutuneet oikeudenkäyntikulut.

Johtopäätökset

KKO:n ratkaisukäytännössä ja tekijänoikeuslain komiteamietinnössä on vahvistettu periaate siitä, että tekijänoikeuden luovutussopimusta tulkitaan ahtaasti, eikä tällaisen sopimuksen katsota sisältävän muuta kuin mitä siitä selvästi käy ilmi. Lisäksi tekijän näkökulmalla on keskeinen merkitys, kun ratkaistaan tekijänoikeudellisia tulkintakysymyksiä – onhan tekijällä yksinomainen oikeus määrätä teoksesta. Mielenkiintoista tässä ratkaisussa on se, että markkinaoikeus kuitenkin katsoi, että tekijänoikeuslaki ei anna tekijälle ehdotonta oikeutta kustannussopimuksen mukaisesti jätettyyn käsikirjoitukseen mitä tahansa haluamiaan muutoksia eikä kustantajalla ei myöskään ollut velvollisuutta toteuttaa tällaisia muutoksia. Markkinaoikeus katsoi lisäksi, että tekijällä ei ollut tekijänoikeuslakiin perustuvaa ehdotonta oikeutta myöskään kieltää kustantajaa julkaisemasta sopimuksen mukaisesti julkaistavaksi jätettyä teosta.

Keskeinen kysymys

Olivatko tekijänoikeudet ja muut immateriaalioikeudet suunnitteluaineistoon syntyneet suunnitteluaineiston luoneelle taholle vai tältä toimeksiantosuhteen perusteella suunnittelupalveluita hankkineelle taholle?

Tausta ja asian käsittely kärjäoikeudessa

Tapauksessa A Oy (A) oli hankkinut T Oy:ltä (T) suunnittelupalveluita A:n tarjous- ja asiakasprojekteihin sekä tuotesuunnitteluun. T oli solminut A:n kanssa vuonna 2018 kauppakirjan, jossa oli sovittu T:n luovuttavan sen omistamat kauppakirjassa yksilöidyt suunnitteluaineistot ja niihin liittyvät rekisteröitävät ja rekisteröimättömät immateriaali- ja teollisoikeudet A:lle. Kauppakirjaan oli sisällytetty omistuksenpidätysehto, jonka mukaan omistusoikeus aineistoihin ja immateriaalioikeuksiin siirtyy A:lle vasta sen jälkeen, kun se on maksanut sekä sovitun kauppahinnan että T:n A:lle toimittamat suunnittelutyöt kokonaisuudessaan.

A oli ajautunut syksyllä 2019 konkurssimenettelyyn ennen kuin se oli ehtinyt täyttää kauppakirjaan perustuvat velvollisuutensa kokonaisuudessaan T:lle, jolloin aineistot ja niihin liittyvät immateriaalioikeudet olivat jääneet konkurssipesän ulkopuolelle eikä omistusoikeus aineistoihin ja immateriaalioikeuksiin ollut siirtynyt T:ltä A:lle. T oli sittemmin vuonna 2020 myynyt aineistot ja niihin liittyvät oikeudet B Oy:lle. Tapauksessa vastaajana oli AS Oy (AS), joka oli hankkinut A:n konkurssipesästä tietyt varallisuus oikeudet syyskuussa 2019.

AS oli esittänyt väitteen, että alkuperäinen T:n ja A:n välille solmittu kauppakirja olisi siirtynyt sille A:n konkurssipesältä. T:n kiistäessä tämän väitteen, AS oli vedonnut käsitykseensä, jonka mukaan osapuolten välille oli syntynyt suullinen sopimus. T vaati kärjäoikeutta vahvistamaan, että T:n ja AS:n välille ei ole syntynyt suullista sopimusta siitä, että alun perin T:n ja A:n välillä solmitussa

kauppakirjassa T:n aineistot ja immateriaali- ja teollisoikeudet luovutetaan AS:lle. T myös vaati vahvistusta sille, että AS:llä ei ollut omistus- tai hallintaoikeutta aineistoihin tai niihin liittyviin immateriaali- ja teollisoikeuksiin, ja että T:llä ei ollut velvollisuutta luovuttaa niitä AS:lle.

AS vastusti T:n vaatimuksia ja vaati niiden hylkäämistä. AS lisäksi vaati muun muassa, että kärjäoikeus vahvistaisi, että T:n ja AS:n välillä oli sopimus siitä, että T:n ja A:n välisen sopimuksen liitteissä yksilöidyt aineistot ja niihin liittyvät oikeudet luovutetaan AS:lle mukaan lukien niiden omistus- ja hallintaoikeudet. AS lisäksi vaati, että kärjäoikeuden katsoessa, ettei AS:lle kuulunut omistus- ja hallintaoikeus riidan kohteena oleviin aineistoihin ja oikeuksiin, tulisi sen kuitenkin vahvistaa, että AS:lla on näihin käyttöoikeus. T vastusti AS:n vastakannetta ja vaati, että kärjäoikeus jättää tutkimatta tai hylkää AS:n esittämät vaatimukset. T:n mukaan tämän ja AS:n välille ei ollut syntynyt suullista sopimusta koskien T:n ja A:n välisen kauppakirjan tiettyjen oikeuksien luovuttamista AS:lle.

Kärjäoikeudessa A:n ja T:n välisen kauppakirjan sanamuoto asetettiin tulkinnan lähtökohdaksi. Kauppakirjan sanamuodon katsottiin tukevan T:n kannetta, sillä kaupan ajatus olisi kadonnut kokonaan, mikäli immateriaali- ja teollisoikeuksien olisi katsottu kuuluneen alusta asti A:lle. Johtopäätöksensä kärjäoikeus katsoi, että asiassa oli tullut selvitettyksi se, että riidan kohteena olevat immateriaali- ja teollisoikeudet ovat jääneet T:lle, jolla on ollut oikeus luovuttaa ne jälleen B Oy:lle. Kärjäoikeus katsoi lisäksi, ettei AS:lla ollut omistus- tai hallintaoikeutta riidan kohteena oleviin aineistoihin tai oikeuksiin ja samalla hylkäsi AS:n toissijaisen käyttöoikeutta koskevan vaatimuksen.

AS:n väite koskien suullisen sopimuksen muodostumista katsottiin kärjäoikeudessa epäuskottavaksi muun muassa sen perusteella, että AS oli laatinut T:lle erillisen esityksen koskien kauppahinnan maksuaikataulua ja tiedustellut, sopiko järjestely T:lle. Jos osapuolten välille oli syntynyt suullinen sopimus AS:n esittämällä tavalla, ei tällaiselle tiedustelulle olisi ollut tarvetta.

Käräjäoikeus katsoi siten, ettei T:n ja AS:n välille ollut syntynyt sopimusta. AS valitti käräjäoikeuden tuomiosta hovioikeuteen vaatien käräjäoikeuden tuomion kumoamista.

Ratkaisu

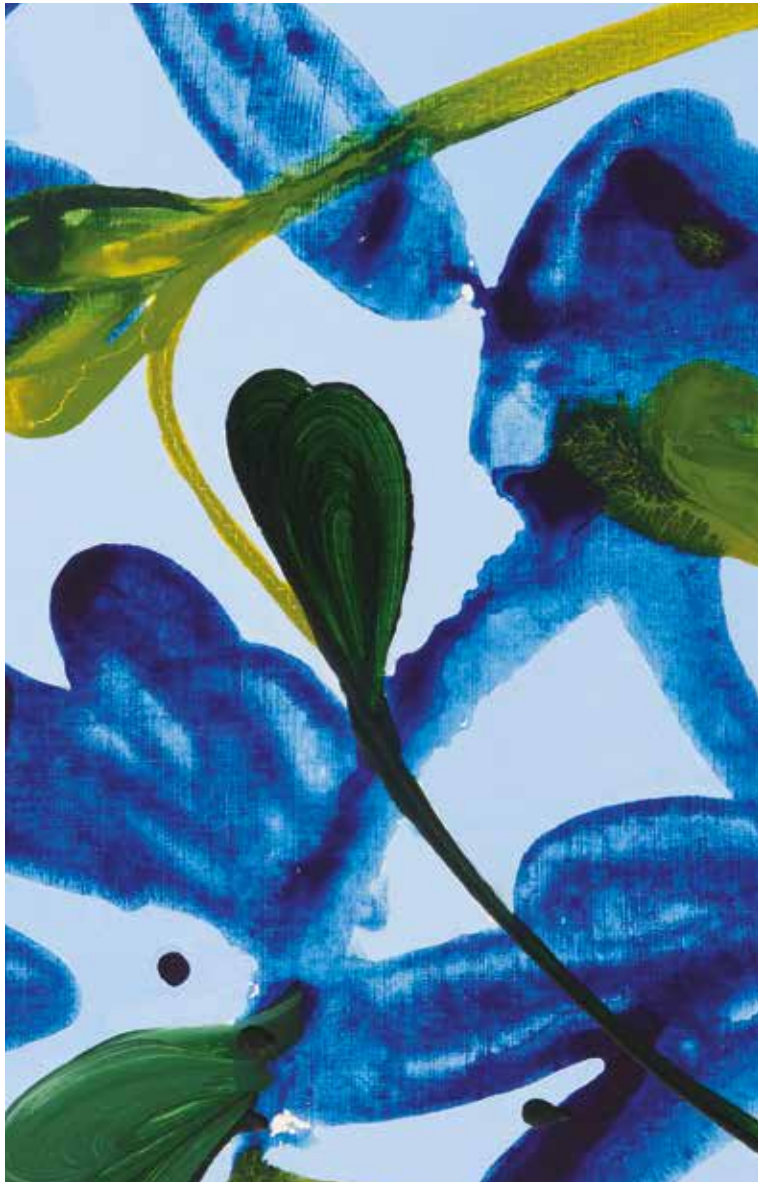
Hovioikeus vastaanotti käräjäoikeuden tuomiossa ilmenneen todistelun pääosin. Hovioikeus katsoi riidattomaksi tosiseikaksi sen, että A oli ostanut T:ltä suunnittelupalveluita ja kyseinen suunnitteluaineisto sijaitsi alkuperäisessä muodossaan ainoastaan T:n hallussa. Hovioikeus katsoi oikeudellisina lähtökohtinaan tekijänoikeuslain pykälää. Tekijänoikeuslain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettu tekijänoikeus kirjalliseen teokseen, kuten 2 momentin mukaiseen piirustukseen syntyy sille, joka on teoksen luonut. Tekijänoikeuslain 7 §:n mukaan pääsääntöisesti tekijänä pidetään sitä, jonka nimi pannaan teoksen kappaleeseen. Lain 27 §:n 2 momentin mukaan teoskappaleen luovuttaminen ei sisällä tekijänoikeuden luovutusta. Lain 49 §:n sisältämin edellytyksin luettelon tai tietokannan valmistaja saa yksinoikeuden määrätä työnsä tuloksena syntyneestä luettelosta ja tietokannasta tai niiden osasta.

Hovioikeus katsoi käräjäoikeuden lailla, ettei AS ollut osoittanut, että T olisi luovuttanut riidan kohteena olleita immateriaalioikeuksiaan A:lle ennen A:n ja T:n solmimaa kauppaa. A:n konkurssipesän lähtökohtana oli siten pidettävä sitä, että T:n immateriaalioikeudet jäivät konkurssipesän ulkopuolelle, joten niitä ei myöskään ollut voitu luovuttaa konkurssipesän ja AS:n välisen kaupan yhteydessä.

Hovioikeus hyväksyi käräjäoikeuden tuomion perustelut ja lopputuloksen, joiden mukaan T omisti suunnitteluaineiston ja siihen liittyvät immateriaalioikeudet ennen T:n ja A:n välistä kauppaa. Hovioikeus hylkäsi AS:n valituksen ja säilytti käräjäoikeuden tuomion muuttumattomana.

Johtopäätökset

Ratkaisu korostaa tarvetta sopia immateriaalioikeuksien siirtymisestä selkeästi alihankintasopimuksissa sekä immateriaalioikeuksia koskevissa kauppakirjoissa mahdollisten riitatilanteiden varalta, jotka voivat syntyä myös yllättäen esimerkiksi toisen osapuolen ajautuessa konkurssiin. Ratkaisu myös alleviivaa huolellisen tarkastuksen merkitystä yrityskauppojen yhteydessä. Liiketoimintakauppaa valmistellessaan ostajan olisi hyvä laatia perusteellinen tarkastus kohteena olevan liiketoiminnan immateriaalioikeuksista selvittääkseen muun muassa sen, onko immateriaalioikeuksien siirtymisestä huolehdittu riittävällä tavalla ja kuka omistaa kohteen immateriaalioikeudet.

Turvaamistoimi vastapuolta kuulematta, todistelun turvaaminen ja tekijänoikeus – (MAO:306/2024, Warner Bros. Entertainment Inc., Scanbox Entertainment A/S, Scanbox Entertainment Rights I ApS, Scanbox Entertainment Rights III ApS ja Scanbox Entertainment Rights IV ApS > A, 28.5.2024)

Keskeinen kysymys

Voitiinko todistelun turvaamisesta teollis- ja tekijänoikeuksia koskevissa riita-asioissa annetun lain 2 §:n mukaista turvaamistointa määrätä vastapuolen hallussa olevilla tietoteknisillä laitteilla sijaitsevaan aineistoon?

Tausta

Warner Bros. Entertainment Inc., Scanbox Entertainment A/S, Scanbox Entertainment Rights I ApS, Scanbox Entertainment Rights III ApS ja Scanbox Entertainment Rights IV ApS (jäljempänä hakijat) olivat saaneet tietoonsa tiettyjen elokuvateostensa luvattoman jakelun valvomalla BitTorrent-vertaisverkossa tapahtuvaa liikennettä. Hakijoiden tekemistä havainnoista kävi ilmi, että tietyistä IP-osoitteista oli saatettu yleisön saataville hakijoiden yksinoikeuden alaisia teoksia kehottamalla yhdistämään tiettyihin tietoliikenneportteihin, joissa teokset sisältäneet tiedostot sijaitsivat. IP-osoitteet olivat saattaneet hakijoiden elokuvia yleisön saataville käyttämällä qBitTorrent-ohjelmaa. Hakijat pitivät hyvin todennäköisenä, että kaikki havainnot oli tehty samasta teleliittymästä, jonka todettiin kuuluvan vastapuolelle. Lisäksi qBitTorrent-ohjelman tietoliikenneportti oli muuttunut johdonmukaisesti riippuen siitä, mistä BitTorrentin ohjelmaversiosta elokuvia oli asetettu yleisön saataville.

Hakijat olivat markkinaoikeuteen toimittamassaan hakemuksessaan vaatineet turvaamistoimen määräämistä vastapuolen tietoteknisillä laitteilla sijaitsevaan aineistoon koskien BitTorrent-vertaisverkon käyttämistä. Vertaisverkon käyttäminen jättää laitteelle jäljet, millä hakijat katsoivat olevan erittäin keskeinen merkitys vastapuolen oikeudenloukkaukseen syyllistymisen osoittamisessa. Todistelun turvaamiseksi hakijat pitivät tärkeänä taltioida

kyseinen merkityksellinen sisältö ennen sen mahdollista poistamista vastapuolen toimesta. Hakijat olivat toimittaneet vaatimustensa yhteydessä listauksen todistelun kannalta merkityksellisenä pitämästään sisällöstä, joka sisälsi muun muassa qBitTorrent-vertaisverkko-ohjelman lokitiedostoineen, mahdolliset muut vertaisverkkojen käyttöön tarkoitetut tietokoneohjelmat lokitiedostoineen, tiedot vastapuolen taloudessa käytössä olevan reitittimen mallista ja langattoman verkon nimestä ja suojausasetuksista sekä laitteiden tallennusmuistien mahdolliset salatut osiot ja niitä koskevat tarkemmat tiedot. Hakijat perustelivat voivansa olettaa, että vastapuolen laitteisto voisi mahdollisesti sisältää todistelun kannalta merkittävää aineistoa, sillä vastapuolella on ollut pidempiaikainen pääsy internetliittymään, josta käsin loukkaukset on tehty. Hakijat olivat lisäksi vaatineet, että väliaikainen turvaamistoimipäätös annettaisiin vastapuolta kuulematta.

Ratkaisu

Markkinaoikeus piti oikeudellisina lähtökohtinaan todistelun turvaamisesta teollis- ja tekijänoikeuksia koskevissa riita-asioissa annetun lain (todistelun turvaamislaki) säännöksiä. Todistelun turvaamislain 2 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuimien voi todistelun turvaamiseksi määrätä, että sellainen aineisto, jolla voidaan olettaa olevan todisteena merkitystä lain soveltamisalaan kuuluvassa riita-asiasa, pannaan takavarikkoon. Lisäksi lain 3 §:n mukaan turvaamistoimi voidaan määrätä, jos hakija saattaa todennäköiseksi, että hänellä on lain 1 §:ssä tarkoitettu oikeus, jota loukataan tai jonka loukkaus on välittömästi toteutumassa ja on olemassa vaara, että vastapuoli tai se, jonka hallussa aineisto on, kätkee, hävittää tai luovuttaa todistusaineistoa tai muulla tavoin menettelee todistusaineiston säilymistä vaarantavalla tavalla. Markkinaoikeus katsoi asiassa saatetun riittävän todennäköiseksi sen, että hakijoilla on todistelun turvaamislain 3 §:n mukainen oikeus kyseessä oleviin elokuviin. Lisäksi markkinaoikeus katsoi, että asiassa oli jo markkinaoikeuden aiempien päätösten (MAO 412/2023, MAO 534/2023 sekä MAO 38/2024) yhteydessä näytetty todennäköiseksi, että kyseessä oleva IP-osoite, josta oli saatettu yleisön saataville teoksia, oli ollut vastapuolen käytössä.

Markkinaoikeus katsoi hakijoiden saattaneen asiassa todennäköiseksi, että heidän oikeuksiaan loukataan todistelun turvaamislain 3 §:n tarkoittamalla tavalla (vaaraedellytys). Markkinaoikeus siten katsoi, että hakijoiden vaatimilla tiedoilla vastapuolen qBitTorrent-vertaisverkko-ohjelmasta ja sen lokitiedostoista sekä mahdollisista muista vertaisverkkojen käyttöön tarkoitetuista tietokoneohjelmista ja niiden lokitiedostoista voitiin olettaa olevan todisteena merkitystä. Markkinaoikeus ei kuitenkaan katsonut, että laitteiden tallennusmuistien mahdollisesti salatuilla osioilla olisi todettava merkitystä todisteena, joten niiden osalta markkinaoikeus hylkäsi hakijoiden vaatimuksen turvaamistoimen määräämisestä ilman vastapuolen kuulemista. Muilta osin markkinaoikeus katsoi, että laitteille tallennettu aineisto oli luonteeltaan sellaista, että hävittämisen vaara olisi olennainen, mikäli vastapuoli saisi turvaamispäätöksestä tiedon ennen sen täytäntöönpanoa.

Markkinaoikeus tarkasteli ratkaisussaan todistelun turvaamislain esitöitä (HE 119/1999 vp, s. 8), joissa oli todettu, että tuomioistuimen tulisi turvaamistoimesta määrätessään suorittaa haittavertailu vertailemalla hakijalle turvaamistoimen määräämättä jättämisestä aiheutuvaa vahinkoa, hakijalle toimesta aiheutuvaa hyötyä sekä vastapuolelle mahdollisesti aiheutuvaa haittaa. Tuomioistuimien voi viran puolesta määrätä myös turvaamistoimea lievemmästä toimenpiteestä todistusaineiston takavarikoinnin sijaan. Markkinaoikeus katsoi, että haittavertailussa vastapuolelle mahdollisesti vähemmän haittaa aiheuttaisi se, jos ulosottomies ottaisi haltuun todistelun kannalta merkittävän aineiston verrattuna siihen, että ulosottomies suorittaisi turvaamistoimen kohteena olevien tietojen kopioimisen ja erottelun vastapuolen kotona. Hakijat olivat esittäneet, että turvaamistoimi pantaisiin täytäntöön siten, että turvaamistoimen kohteena olevat tiedot kopioitaisiin ja eroteltaisiin aikaisintaan 24 tunnin päästä laitteiden haltuunotosta. Tämän osalta markkinaoikeus oli todennut, että mikäli ulosottomiehen on tarpeen ottaa vastapuolen laitteita väliaikaisesti haltuun, voi olla välttämätöntä suorittaa turvaamistoimen kohteeseen kohdistuvat toimet ilman viivytystä.

Markkinaoikeus määräsi todistelun turvaamislain 2 ja 3 §:n nojalla ulosottomiehen vastapuolen kotona tutkimaan, havainnoimaan sekä dokumentoimaan hallussaan olevilta vastapuolen tietokoneilta, ulkoisten ohjelmistojen asentamisen mahdollistavilta mediantoistolaitteilta ja levypalvelimilta qBit-Torrent-ohjelman ja mahdolliset muut vertaisverkkojen käyttöön tarkoitetut tietokoneohjelmat lokitiedostoihin sekä tietokoneilta, ulkoisten ohjelmistojen asentamisen mahdollistavilta mediantoistolaitteilta ja levypalvelimilta, kiintolevyiltä tai kirjoitettavissa olevilta tai olleilta siirrettäviltä tallennusalustoilta hakijoiden yksinoikeuksien alaisten elokuvateosten teoskappaleita sisältävät tiedostot ja näitä koskevat .torrent-päätteiset kuvaustiedostot, sekä mahdollisesti näiden tiedostojen poistamiseen viittaavat jäljet ja poistamisen jälkeen jäljelle jääneet tiedostot tai niiden osat. Tämän lisäksi markkinaoikeus määräsi ulosottomiehen tutkimaan, havainnoimaan ja dokumentoimaan tiedot vastapuolen käyttämän reitittimen mallista ja mahdollisesti käytössä olevan langattoman verkon nimestä ja suojausasetuksista. Mikäli vastapuoli näin vaatii tai markkinaoikeuden määräyksiä ei ole mahdollista toteuttaa ilman laitteiden haltuunottoa, mahdollisesti haltuun otettavien laitteiden osalta ulosottomiehen tulee palauttaa laitteet vastapuolelle mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään viiden vuorokauden ja siirrettävien tallennusalustojen osalta kymmenen vuorokauden kuluttua niiden haltuunotosta.

Johtopäätökset

Markkinaoikeus katsoi asiassa, että edellytykset todistelun turvaamislain mukaisen turvaamistoimen myöntämiseksi väliaikaisena olivat olemassa vastapuolta kuulematta kaikilta osin, paitsi laitteiden tallennusmuistien mahdollisten salattujen osioiden ja niiden tietojen osalta, joilta osin markkinaoikeus hylkäsi hakemuksen turvaamistoimeen määräämisestä vastapuolta kuulematta.

Ratkaisu havainnollistaa vaaraedellytyksen täyttymisen kynnystä: hakijan väite aineiston hävittämisvaarasta voi olla riittävä turvaamistoimen määräämiseen, mikäli vaaraa ei voida pitää mahdottomana tai varsin epätodennäköisenä. Markkinaoikeus katsoi siis, että riittävää oli, ettei vaaraedellytyksen käsillä oloa voitu pitää varsin epätodennäköisenä tai mahdottomana. Lisäksi ratkaisu havainnollistaa tuomioistuimen tekemää haittavertailua arvioitaessa turvaamistoimen määräämistä.

Tekijänoikeus, teleliittymän haltijan yhteystietojen saaminen ja asiavaltuus – (MAO:236/2024, *Asianajotoimisto Hedman Partners Oy*, 19.4.2024)

Keskeinen kysymys

Oliko hakijalla tekijänoikeuslain mukainen tekijän edustajan asema esittää omissa nimissään oikeudenhaltijan teoksiin kohdistuvia vaatimuksia?

Tausta

Suomalainen asianajotoimisto Hedman Partners Oy (jäljempänä hakija), joka hallinnoi ja edustaa toimeksiantajiensa elokuvateosten tekijänoikeuksia, toimitti markkinaoikeuteen hakemuksen koskien hakemuksen kohteena olevien elokuvateosten oikeudenhaltijoiden Mis. Label ApS:n ja Scanbox Entertainment A/S:n yksinomaisena edustajana asioissa, joissa kyse oli hakemusten kohteena olevien elokuvateosten jakelusta vertaisverkossa. Oikeudenhaltijoilla on sopimusperusteinen saanto hakemuksen kohteena olevien elokuvateosten tuottajayhtiöiltä. Hakija toimitti markkinaoikeuteen oikeudenhaltijoiden allekirjoittamat asiakirjat, joissa vahvistettiin hakijan asema oikeudenhaltijoiden yksinomaisena edustajana ja oikeudenhaltijoiden aikomus jatkaa liikesuhdetta toistaiseksi.

Hakija sekä oikeudenhaltijat yhdessä valvoivat tiedostonjakamista BitTorrent-vertaisverkossa NARS-valvontajärjestelmällä (Network Activity Recording and Supervision), joka lataa koepaloja yleisön saataville asetetuista elokuvateoksista. NARS-valvontajärjestelmä vertailee koepaloja oikeudenhaltijoiden elokuvateoksiin, jotta mahdollinen tekijänoikeudenloukkaus saadaan varmistettua. NARS-järjestelmä ottaa lokitietoihin talteen olennaiset tiedot koepalojen lataamisesta sekä elokuvateoksia luvattomasti jakaneista teleliittymistä. Hakijan hakemuksen tarkoituksena on ollut saada haltuunsa näiden yksilöityjen teleliittymien yhteystiedot.

Ratkaisu

Markkinaoikeus nojasi ratkaisussaan tekijänoikeuslain 60 a §:n 1 momenttiin, jonka mukaan tekijällä tai hänen edustajallaan on oikeus tuomioistuimen määräyksellä saada salassapitosäännösten estämättä lähettimen, palvelimen tai muun sellaisen laitteen ylläpitäjältä taikka muulta välittäjänä toimivalta palvelun tarjoajalta yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, josta tekijän oikeuksien suojan kannalta merkittävässä määrin saatetaan yleisön saataviin tekijänoikeudella suojattua aineistoa ilman tekijän suostumusta. Markkinaoikeus katsoi, ettei hakija ole esittänyt, että elokuvateosten oikeudenhaltijat olisivat luovuttaneet sille yksinoikeutta saattaa teoksia yleisön saataville BitTorrent-vertaisverkossa. Markkinaoikeus joutui siten asiassa arvioimaan, oliko hakijalla asiavaltuutta saada yhteystietoja tekijänoikeuslain 60 a §:n mukaisena teosten tekijöiden edustajana. Lain esitöissä ei ollut täsmennetty sitä, mitä tekijän edustajalla on tarkoitettu, mutta lain esitöistä ei ilmene, että käsitteellä tekijä tai hänen edustajansa olisi ollut tarkoituksena poiketa yleisistä prosessioikeudellisista periaatteista, joiden mukaan asianosaisten prosessuaalinen asema määräytyy myös immateriaalioikeudellisissa asioissa. Teollis- ja tekijänoikeuden noudattamisen varmistamisen piiriin kuuluvien asioiden katsotaan olevan luonteeltaan dispositiivisia, eivätkä niiden katsota sisältävän riittävää julkista intressiä, joka muodostaisi tarpeen poiketa asianosaisjärjestelyistä.

Markkinaoikeus katsoi nojaten KKO 2004:18 ratkaisuun, että asianosaiset eivät voi tuomioistuinta sitovasti sopia siitä, että oikeus esittää omissa nimissään vaatimuksia olisi sellaisella, jolla ei sitä lain mukaan olisi. Tavanomaisesti on katsottu, että asiavaltuus kuuluu riita-asioissa riitautetun oikeussuhteen osapuolille, eivätkä asianosaiset pääsääntöisesti voi pätevästi luoda kolmannelle tällaista oikeutta, jossa tämä omissa nimissään kävisi oikeutta asianosaisten oikeudesta. Aiemman oikeuskäytännön perusteella asiavaltuutta on pidetty ehdottomana prosessinedellytyksenä.

Markkinaoikeus jätti hakemuksen tutkimatta, sillä hakijalla ei katsottu olevan tekijänoikeuslaissa tarkoitettua tekijän edustajan asemaa esittää omissa nimissään oikeudenhaltijan teoksiin kohdistuvia vaatimuksia.

Johtopäätökset

Markkinaoikeus voi tekijänoikeuslain 60 a §:n mukaan määrätä teleoperaattorin antamaan säännöksessä tarkoitettuja tietoja ainoastaan oikeudenhaltijan hakemuksesta. Markkinaoikeus on ennenkin käsitellyt asiavaltuutta ratkaisussaan MAO:880/14. Ratkaisussa hakija oli perustellut oikeuttaan saada yhteystietoja sillä, että se oli saanut lisenssisopimuksella yksinoikeuden määrätä kyseessä olevien yhdysvaltalaisen elokuvien saattamisesta yleisön saataviin. Kuitenkin markkinaoikeus katsoi, että kun hakijan oikeudet sopimuksen mukaan rajoittuivat Pohjoismaihin ja sopimus ei sisältänyt ehtoa, jossa käyttö lupa olisi ulotettu kattamaan myös elokuvan englanninkielinen alkuperäisversio, hakijalla ei ollut oikeutta esittää vaatimuksia elokuvateoksen englanninkieliseen versioon mahdollisesti kohdistuvien loukkausten johdosta. Nyt käsillä olevassa asiassa markkinaoikeus on johdonmukaisesti soveltanut tätä aiempaa linjausta sekä korkeimman oikeuden ratkaisua KKO 2022:39, jossa on todettu, että oikeus esittää omissa nimissään vaatimuksia oikeudenkäynnissä eli asiavaltuus on ehdoton prosessinedellytys.

Tekijänoikeudellinen riita-asia ja todistelun turvaaminen –
(MAO:591/2023, A, B ja Luontoportti Oy > Metsähallitus, 15.12.2023);
(MAO:592/2023, A, B ja Luontoportti Oy > Suomen valtio /
Opetushallitus ja Thinglink Oy, 15.12.2023)

Keskeinen kysymys

Täyttyivätkö turvaamistoimihakemuksen määräämiseen tarvittavat edellytykset?

Tausta

A ja B (AB) olivat yhdessä luoneet Luontoportti-nimisen verkkosivuston. Verkkosivusto sisältää noin 29.800 valokuvaa sekä lajien esittelytekstejä, joiden tekijänoikeudet olivat syntyneet tasaosuuksin AB:ille. AB:t olivat myös perustaneet Luontoportti Oy:n, jolle oli myönnetty oikeus hyödyntää taloudellisesti AB:iden tekijänoikeuden alaista materiaalia lisenssisopimuksen perusteella. AB:t ja Luontoportti Oy olivat sopineet puolustavansa tekijänoikeusrikkomuksia yhdessä. Lisenssisopimus oli kuitenkin myöhemmin päättynyt, ja kaikki oikeudet olivat palautuneet AB:ille.

AB:t ja Luontoportti Oy (hakijat) olivat katsoneet Metsähallituksen käyttäneen Luontoportti Oy:n verkkosivustolla julkaistua sisältöä liiketoiminnassaan vuosina 2008–2022 kopioimalla, myymällä ja jakamalla niitä ilman lupaa, vastoin Luontoportti-sivuston käyttöehtoja sekä ilmoittamatta materiaalien tekijätietoja. Metsähallitus oli poistanut tekijänoikeuden alaiset materiaalit sivuiltaan Luontoportti Oy:n yhteydenottojen jälkeen syyskuussa 2022.

Tämän lisäksi hakijat olivat katsoneet Thinglink Oy:n käyttäneen Luontoportti Oy:n verkkosivustolla julkaistua sisältöä liiketoiminnassaan vuosina 2010–2022 kopioimalla ja mahdollistamalla tekijänoikeuksien alaisen materiaalin käytön omassa palvelussaan ilman oikeuksien omistajien lupaa, vastoin Luontoportti-sivuston käyttöehtoja, suorittamatta niistä asianmukaista korvausta ja myymällä luvatta kopioituja kuvia eteenpäin.

Opetushallitus oli hakijoiden mukaan puolestaan markkinoinut ThingLink Oy:n palvelua sekä ohjeistanut kuntia ja kouluja käyttämään sitä opetuksessa. Opetushallitus oli erikseen ilmoittanut, että ThingLink Oy:n palvelun käyttö on maksutonta ja hankkineensa sen käyttöä varten asianmukaisen lisenssin. Tämän takia opetustoiminnassa oli siirrytty käyttämään hakijoiden tekijänoikeuksien alaista materiaalia maanlaajuisesti. Luontoportti-palvelu ei ole myöskään ollut osa Opetushallituksen ja Kopioston kopiointilupia koskevaa sopimusta, eikä Opetushallitus ollut suorittanut asianmukaista korvausta tekijänoikeuksien omistajille myöskään tätä kautta.

Metsähallituksen väitetyn lainvastaisen toiminnan laajuuden ja sitä kautta vaadittavan hyvityksen määrän selvittämiseksi, sekä sen estämiseksi, ettei Metsähallitus ehdi hävittämään aineistoa, hakijat olivat vaatineet, että MAO määrää todistelun turvaamisesta teollis- ja tekijänoikeuksia koskevissa riita-asioissa annetun lain mukaisena turvaamistoimena ulosottomiehen takavarikoimaan:

- a) Metsähallituksen ylläpitämät verkkosivustot eraluvat.fi, erapassi.fi ja selkameri.fi sisältöineen, niillä olevat valokuvat mukaan lukien, vuosien 2008–2022 väliseltä ajalta;
- b) Metsähallituksen kirjanpidon pääkirjat vuosilta 2008–2022;
- c) Metsähallituksen sopimukset koskien heidän oikeuttaan käyttää hakijoiden tekijänoikeuksien alaista materiaalia; ja
- d) Metsähallituksen järjestämän Selkämerialueen tarjouskilpailun ehdot sekä sen laatima hakemus, jolla se on hakenut tukea Selkämerialueen sovelluksen kehittämiseen.

Thinglink Oy:n ja Opetushallituksen luvattoman käytön laajuuden selvittämiseksi hakijat olivat lisäksi vaatineet, että MAO määrää ulosottomiehen takavarikoimaan myös:

- a) Thinglink Oy:n ylläpitämä verkkosivusto thinglink.com sisältöineen, niillä olevat valokuvat mukaan lukien, vuosien 2010–2022 väliseltä ajalta;
- b) Thinglink Oy:n kirjanpidon pääkirjat vuosilta 2010–2022;
- c) Opetushallituksen kirjanpidon pääkirjat vuosilta 2008–2022.

Ratkaisu

MAO tarkasteli jokaisen vaatimuksen osalta täyttyvätkö todistelun turvaamisesta teollis- ja tekijänoikeuksia koskevissa riita-asioissa annetun lain (todistelun turvaamislaki) 3 §:n vaatimukset turvaamistoimen määräämiselle. Turvaamistoimen määrääminen edellyttää, että hakija saattaa todennäköiseksi olevansa väitetyn loukkauksen kohteena olevan tekijänoikeuden haltija ja että turvaamistoimen kohteena olevalla aineistolla voidaan olettaa olevan merkitystä todisteena pääasiassa, eli loukkauksen arvioinnissa (vaade-edellytys). Lisäksi hakijan täytyy saattaa todennäköiseksi vaara siitä, että vastapuoli esim. kätkee, hävittää tai muulla tavoin menettelee todistusaineiston säilymistä vaarantavalla tavalla (vaaraedellytys). MAO arviointiin kuului ns. haittavertailu, jolla varmistetaan, ettei vastapuolelle aiheudu turvaamistoimen myöntämisestä hakijan turvattavaan etuun nähden kohtuutonta haittaa.

MAO tutki ensin Metsähallituksen, Thinglink Oy:n ja Opetushallituksen väitteet siitä, ettei AB:illa olisi asiavaltuutta tekijänoikeuslakiin perustuvien vaatimusten esittämiseen. MAO kuitenkin katsoi AB:iden näyttäneen olevansa ainakin osittain hakemuksen perusteena olevan aineiston tekijät. Lisäksi MAO totesi yksinomaisella lisenssinhaltijalla olevan asiavaltuus suhteessa hänelle lisensoituihin tekijänoikeuksiin. Vaikka asian käsittelyvaiheessa lisenssisopimuksen päättymisen oli epäselvää, MAO katsoi tekijänoikeuksien kuuluneen joko yksinomaan AB:ille tai AB:ille yhdessä Luontoportti Oy:n kanssa hakemuksissa esitettyjen ajanjaksojen aikana.

Metsähallituksen ylläpitämien verkkosivustojen ja kirjanpidon pääkirjojen takavarikoimista vuosilta 2008–2022 hakijat perustelivat tekijänoikeuksia loukkaavaan toiminnan laajuuden ja sillä Metsähallituksen saavuttaman taloudellisen hyödyn määrän selvittämiseksi. MAO katsoi, että hakijoiden esittämät perusteet olivat siinä määrin selkeät, että ne oli mahdollista käsitellä.

MAO viittasi vaade-edellytyksen täyttymisen osalta KKO:n ratkaisukäytäntöön OK 7 luvun turvaamistoimista. Niiden osalta saamista turvaavaa takavarikkoa varten on ollut riittävä, ettei saamista voida pitää selvästi perusteettomana. Tästä poiketen, mikäli turvaamistoimi mahdollistaisi hakijalle jo oikeudenkäynnin ajan nauttimisen täysimääräisesti vaaditusta oikeudesta, harkinnassa tulisi asettaa huomattavasti suuremmat vaatimukset kuin saamisen todennäköisyydelle takavarikkoasiassa. Koska MAO katsoi, ettei todistelun turvaamistoimen myöntäminen mahdollista hakijalle etukäteisnautintaa, tuli vaateen todennäköisyydelle todistelun turvaamisasiassa asettaa samat vaatimukset kuin takavarikkoasiassa.

MAO tukeutui EUT:n *VG Bild-Kunst (C-392/19)* -asian ratkaisuun arvioidessaan hakijoiden toimintaa teosten vapaaksi yleisölle saattamisessa, ja missä rajoissa tekijänoikeuden haltija voi rajoittaa suostumustaan teosten käytölle.¹ Tuomion mukaan, kun oikeudenhaltija on saattanut teoksensa vapaasti yleisön saataviin tai antanut lupansa siihen, se on alusta alkaen tarkoittanut kaikkia internetin käyttäjiä yleisönä ja on näin ollen antanut suostumuksensa siihen, että kolmannet osapuolet välittävät kyseistä teosta. Suostumusta teosten välittämiseen voi rajoittaa ainoastaan tietoyhteiskuntadirektiivissä (2001/29/EY) määritellyillä tehokkailla teknisillä toimenpiteillä. Tehokkaiden teknisten toimenpiteiden osalta MAO viittasi EUT:n ratkaisuun *Nintendo ym. (C-355/12)* -asiassa, jonka mukaan niitä ovat mm. suojatun teoksen tai muun aineiston salaus, muuntaminen tai muunlainen muuttaminen taikka kopioinnin valvontajärjestelmä.

¹ Tiivistelmän ja kommentaarin tästä asiasta löydät vuoden 2021 Krogeruksen tekijänoikeudellisesta vuosikatsauksesta.

MAO ei havainnut hakijoiden esittäneen sellaista näyttöä, jonka perusteella Metsähallitus olisi myynyt tekijänoikeudella suojattua materiaalia tai kopioinut sitä verkkosivustoilleen. MAO arvioi Metsähallituksen toiminnan olleen EUT:n ratkaisukäytännössä sallittua hyperlinkkien tarjoamista yleisölle vapaaksi saatetuista teoksista – linkittämistä – jonka ei katsota olevan tietoyhteiskuntadirektiivin 3 artiklan 1 kohdan mukaista teosten yleisölle välittämistä. MAO katsoi kuitenkin käyneen ilmi, että yhdellä Metsähallituksen alisivustolla oli esiintynyt kaksi luontoportti.com-sivustolla esitettyä valokuvaa vastaavaa valokuvaa. Näitä kuvia ei ollut linkitetty, vaan valokuvat sisältäneet tiedostot oli ladattu verkkosivulle. Vaikka kyse oli ollut yksittäisen alakouluikäisille suunnattujen maksuttomien kerhojen oppilaistöistä, ei velvollisuus suorittaa tekijänoikeuslain 57 §:n mukaista hyvitystä MAO:n mukaan edellytä tahallisuutta tai tuottamusta. Näiden kuvien osalta hakijat olivat saattaneet loukkauksen todennäköiseksi, ja täten vaade-edellytys täyttyi.

MAO totesi, että oikeudenloukkauksen selvittämiseksi merkityksellistä näyttöä voitaisiin saada Metsähallituksen verkkosivujen versiohistorian takavarikoinnilla vuosilta 2008–2022. Metsähallituksen mukaan vanhoista jo poistetuista verkkosivujen versioista ei ollut tehty varmuuskopioita, eikä niiden sisältöä olisi mahdollista selvittää ilman kallista data-analytiikkaa. Metsähallitus myös kiisti saaneensa toiminnallaan tuloja tai että siihen olisi liittynyt muutoinkaan ansaintatarkoitusta. MAO katsoi todistelun turvaamislain esitöihin nojaten, että turvaamistoimen toteuttaminen olisi vaaditussa laajuudessa aiheuttanut Metsähallitukselle huomattavia kustannuksia ja sen toteuttamisen määräämättä jättäminen aiheuttaisi hakijoille vain vähäistä haittaa. Näin ollen MAO hylkäsi vaatimukset verkkosivujen versiohistorian takavarikoinnista vuosilta 2008–2022 haittavertailun perusteella.

MAO hylkäsi niin ikään vaatimuksen Metsähallituksen kirjanpidon takavarikoinnista, koska kirjanpidosta ei todennäköisesti selviäisi, mitä teoksia Metsähallituksen sivustoilla on esiintynyt. Näin ollen kirjanpidolla ei voitaisi olettaa olevan merkitystä todisteena pääasiassa. MAO hylkäsi myös hakijoiden

vaatimukset Metsähallituksen sopimuksien takavarikoinnista, jotka koskivat sen oikeutta käyttää hakijoiden tekijänoikeuden alaista materiaalia, koska se oli näyttänyt perustaneensa materiaalin käyttämisen lakiin, eikä sopimuksiin. Takavarikoitavaksi vaadituilla sopimuksilla ei siten edellä mainitun tavoin voinut olla merkitystä todisteena pääasiassa. Myös hakijoiden vaatimus Metsähallituksen järjestämän tarjouskilpailun ehtojen takavarikoinnista hylättiin samoilla perusteilla. Hakijat eivät olleet yksilöineet hankintamenettelyä koskevia asiakirjoja riittäväällä tarkkuudella, jonka on katsottu olevan todistelun turvaamislain esitöissä yleinen edellytys turvaamistoimen määräämiselle.

Thinglink Oy:n vetosi käsittelyn hetkellä voimassa olleen sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014; ”LSVP”) 184 §:n vastuuvapautukseen, jonka mukaan se ei ole palveluntarjoajana vastuussa kolmansien osapuolien toiminnasta palvelussaan. MAO arvioi vastuuvapauden täyttymistä ajanjaksolla 2010–2022, jolloin hakijoiden väittämät loukkaukset olivat tapahtuneet. Ajanjaksolla vastuuvapaudesta säädettiin laissa tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta (458/2002, vuoteen 2014 asti) ja LSVP:ssä (vuodesta 2015 eteenpäin). LSVP:n esitöiden mukaan lain 184 § on vastannut tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain 15 §:ää. Nykyisin em. säädökset vastuuvapautuksesta on sisällytetty tekijänoikeuslain 6a lukuun DSM-direktiivin kansallisen täytäntöönpanon yhteydessä vuonna 2023.

MAO viittasi EUT:n ratkaisukäytäntöön sähköistä kaupankäyntiä sisämarkkinoilla koskevista tietyistä oikeudellisista näkökohdista annetusta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivistä 2000/31/EY, joka oli saatettu kansallisesti voimaan lailla tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta. Ratkaisukäytännön mukaan vastuuvapaus täyttyy ainoastaan silloin, kun palvelun tarjoajan toiminta on luonteeltaan puhtaasti teknistä, automaattista ja passiivista, eikä palvelun tarjoaja tunne tai valvo palvelussa siirrettäviä tai tallennettavia tietoja. MAO katsoi, ettei ole syytä pitää todennäköisenä, että Thinglink Oy tietojen tallennuspalvelun ylläpitäjänä olisi tuntenut tai valvonut palveluun tallennettua käyttäjien luomaa sisältöä aktiivisesti, eikä voida pitää

todennäköisenä tekijänoikeudella suojattua aineistoa olisi tallennettu muutoin kuin palvelun käyttäjien pyynnöstä. Hakijat eivät myöskään olleet yksilöineet minkä teosten tekijänoikeuksia palvelussa oli loukattu. MAO hylkäsi hakijoiden vaatimukset Thinglink Oy:hyn kohdistettujen turvaamistoimien määräämisestä, koska hakijat eivät saattaneet Thinglink Oy:n vastuuta tekijänoikeusloukkauksista todennäköiseksi ja vaade-edellytys ei tältä osin täyttynyt.

Opetushallituksen osalta MAO totesi, etteivät hakijat olleet yksilöineet, mitä maksuja Opetushallitus olisi väitetysti vastaanottanut Luontoportti-palvelussa esiintyneestä aineistosta. Hakijat eivät olleet myöskään näyttäneet, että Opetushallituksen voitaisiin edes olettaa vastaanottaneen maksuja tekijänoikeuksia loukkaavaan toimintaan liittyen. MAO hylkäsi vaatimukset myös Opetushallituksen kirjanpitoaineiston takavarikoinnista, koska vaade-edellytys ei tältä osin täyttynyt.

Johtopäätökset

MAO hylkäsi hakijoiden vaatimukset vaade-edellytyksen täyttymättä jäämisen tai haittavertailun perusteella taikka sillä perusteella, että vaatimusten kohteena olleita asiakirjoja ei katsottu merkityksellisiksi todisteina hakijoiden tekijänoikeuden loukkaamista koskevassa asiassa. Turvaamistoimea haettaessa vaatimukset asiakirjojen takavarikoinnista sekä itse asiakirjat tulisi yksilöidä riittävän tarkasti. Lisäksi tulisi pystyä osoittamaan, että niillä on todennäköisesti merkitystä todisteina pääasiassa. Muutoin liian laajat ja epätarkat takavarikointivaatimukset todennäköisesti tulevat hylätyiksi. Haittavertailussa päädyttiin vastaajan kannalle esimerkiksi tilanteessa, jossa vastaajan toiminta oli maksutonta, perustui vapaaehtoisuuteen eikä ollut erityisen laajaa, minkä vuoksi hakijalle aiheutuva haitta turvaamistoimen määräämättä jättämisestä arvioitiin vähäiseksi. Samoin haittavertailussa päädyttiin vastaajan kannalle tilanteessa, jossa takavarikoitavaksi vaadittujen materiaalien kerääminen olisi ollut hakijan etuun nähden liian kallista toteuttaa.

Tekijänoikeuden yhteishallinnointi, tutkimatta jättäminen ja oikeusvoima – (MAO:501/2023, *Säveltäjän Tekijänoikeustoimisto Teosto ry > MTV Oy*, 31.10.2023)

Keskeinen kysymys

Vaikuttiko KKO:n ja MAO:n aikaisempien ratkaisujen oikeusvoimavaikutus Säveltäjän Tekijänoikeustoimisto Teosto ry:n (jäljempänä Teosto) hinnaston käyttökorvausten yhteishallinnointilain 35 §:n mukaisuuden arviointiin?

Tausta

Taustalla oli pitkään jatkunut Teoston ja MTV Oy:n välinen kiista musiikin tekijänoikeuskorvausten hinnoittelusta ja musiikin käyttökorvausten maksuista. MTV Oy:llä ja Teostolla oli ollut vuoden 2013 loppuun saakka sopimus MTV Oy:n kanavilla ja palveluilla esitetyn musiikin tekijänoikeuskorvauksista, jonka jälkeen osapuolet olivat toimineet ilmeisessä yhteisymmärryksessä ilman varsinaista sopimusta vuosina 2014–2016. Teosto oli vuonna 2017 uudistanut hinnoittelumalliaan audiovisuaalisille palveluille siten, että maksullisille ja maksuttomille palveluille oli erilliset hinnastot. MTV Oy ja Teosto eivät tämän jälkeen olleet päässeet yhteisymmärrykseen tekijänoikeuskorvausten määrästä.

Markkinaoikeus oli todennut ratkaisussaan MAO:513/19 Teoston hinnaston mukaisesti laskettujen hintojen olleen kohtuulliset maksuttomien kanavien osalta. Maksullisilla kanavilla esitetystä musiikin osalta markkinaoikeus totesi, että kohtuullinen hinta olisi ollut Ruotsin tekijänoikeusjärjestö Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå:n (STIM) mukainen hinnoittelu, joka oli huomattavasti pienempi kuin Teoston vastaava. Teostolla ei siten ollut oikeutta periä MTV Oy:ltä STIM:n hintatasoa suurempia tekijänoikeuskorvauksia. Markkinaoikeus ei kuitenkaan katsonut MTV Oy:llä olevan oikeutta perusteettoman edun palautukselle, koska tekijänoikeuskorvauksille oli niitä tehtäessä ollut peruste ja MTV Oy:llä oli ollut mahdollisuus harkita minkä suuruisena se maksaa korvaukset.

KKO myönsi MTV Oy:lle rajoitetun valitusluvan koskien kysymystä siitä, oliko Teosto velvollinen palauttamaan MTV Oy:lle sen maksamat tekijänoikeuskorvaukset maksullisilta kanavilta esitetystä musiikista perusteettomana etuna markkinaoikeuden vahvistamien hintojen ylittävältä osin. KKO antoi asiassa ennakkopäätöksen KKO 2022:44, jossa se määräsi Teoston maksamaan takaisin MTV Oy:n suorittamat maksut musiikin käytöstä maksullisilla televisiokanavilla vuosilta 2017 ja 2018 siltä osin kuin ne ylittivät markkinaoikeuden tuomiossa vahvistetun kohtuullisen korvaustason.

Ratkaisu

Nyt markkinaoikeudessa käsitelty asia oli jatkoa edellä mainituille erimielisyyksille: Teosto haki jälleen vahvistusta MTV Oy:n maksullisilla kanavillaan ja maksullisissa suoratoistopalveluissaan vuosina 2019–2021 käyttämää musiikkia koskevista käyttökorvauksista. Teosto vaati markkinaoikeutta vahvistamaan vuosien 2019–2021 kanava- ja palvelukohtaisten hintojen olevan yhteishallinnointilain 35 §:n mukaiset maksullisten televisiokanavien ja verkko-palveluiden osalta (kannevaatimukset 1, 3 ja 4), sekä velvoittamaan MTV Oy:tä suorittamaan vuosilta 2019 ja 2021 maksamattomia musiikkikäyttökorvauksia ja oikeudenkäyntikulut viivästyskorkeineen (kannevaatimukset 2 ja 5). MAO tutki kuitenkin ensin MTV Oy:n vaatimuksen Teoston kanteen tutkimatta jättämisestä, joka perusteli sitä edellä mainittujen MAO:n ja KKO:n ratkaisujen negatiivisen oikeusvoimavaikutuksen perusteella.

Aiempien ratkaisujen oikeusvoimavaikutus (vahvistusvaatimukset)

MAO katsoi olevan sinänsä riidatonta, että Teoston uudet vaatimukset koskivat sen ja MTV Oy:n tuomiossa MAO:513/19 ratkaistun asiaan nähden eri vuosia ja eri saatavia. Kuitenkin myös aikaisemmassa ratkaisussa oli kyse Teoston 11.2017 voimaan tulleen, maksullisia kanavia ja palveluita koskevan hinnaston (Maksulliset-hinnasto), hintojen yhteishallinnointilain 35 §:n mukaisuudesta, vaikka asiat koskivatkin hintojen vahvistamista eri vuosille. MAO vahvisti tuolloin yhteishallinnointilain 35 §:n mukaisiksi hinnoiksi STIM:n

hinnaston perusteella lasketut hinnat. Näin ollen Teoston Maksulliset-hinnasto sekä siinä mainitut korvausprosentit ja vähimmäiskorvaukset eivät olleet yhteishallinnointilain 35 §:n mukaisia, vaikka niitä ei nimenomaisesti mainittu.

MAO viittasi mm. KKO:n ennakkopäätökseen KKO 2018:59, jonka mukaan samaan perusteeseen nojautuvaa ja samaa oikeusseuraamusta koskevaa uutta kannetta ei voida tutkia. Koska Teosto ei ollut vedonnut mihinkään vuoden 2019 ratkaisun jälkeiseen olosuhteiden muutokseen, jolla olisi ollut vaikutusta uusien kannevaatimusten ratkaisemiseen, oli kysymys vahvistusvaatimusten osalta Teoston hintojen yhteishallinnointilain 35 §:n mukaisuudesta ollut täsmälleen sama kuin aiemmin. Vaikka Teosto oli esittänyt lisätodistelua sen hinnaston yhteishallinnointilain 35 §:n mukaisuutta koskien, MAO ei katsonut saman kysymyksen ratkaisemista uudelleen MTV Oy:n kannalta kohtuulliseksi. Tämän lisäksi MAO:n mukaan Teosto olisi voinut jo aikaisemmassa prosessissa kanteenmuutoskiellon estämättä kohdistaa vahvistusvaatimukset MTV Oy:ltä perittävien vuosikohtaisten käyttökorvausten sijaan musiikin käyttöön sovellettavien Teoston hinnaston korvausprosenttien ja vähimmäiskorvaustasojen vahvistamiseen, jolloin sen ei olisi tarvinnut nostaa uutta kannetta.

MAO katsoi, että Teoston esittämät vahvistusvaatimukset Teoston hinnaston yhteishallinnointilain 35 §:n mukaisuuden osalta olivat asiallisesti samat kuin ratkaisussa MAO 513/19, jonka negatiivinen oikeusvoimavaikutus esti Teoston esittämien vaatimuksien Maksulliset-hinnaston yhteishallinnointilain 35 §:n mukaisuuden tutkimisen. Näin ollen MAO jätti tutkimatta Teoston vahvistusvaatimukset 1, 3 ja 4.

MTV Oy:n maksuvelvollisuus (suoritusvaatimukset)

Oikeusvoimavaikutus ei MAO:n mukaan kattanut kuitenkaan Teoston esittämiä suoritusvaatimuksia. MTV Oy oli maksanut Teostolle vuosilta 2019 ja 2021 osan Teoston Maksulliset-hinnaston mukaisista käyttökorvauksista.

Vuodelta 2020 MTV Oy oli maksanut Teostolle sen Maksulliset-hinnaston mukaiset käyttökorkaukset ensin laskun mukaisesti, mutta vähentänyt niistä jälkikäteen osan maksaessaan vuoden 2021 tekijänoikeuskorvauksia. Koska MAO oli katsonut yhteishallinnointilain 35 §:n mukaisiksi hinnoiksi maksullisten kanavien ja palveluiden osalta STIM:n hintoja vastaavat hinnat, MTV Oy:n Teostolle maksamat käyttökorkaukset maksullisten palveluiden osalta olivat olleet vähintään yhteishallinnointilain 35 §:n mukaiset vuosilta 2019–2021.

Teoston mukaan sen vaatimukset MTV Oy:n korvausvelvollisuudesta olivat olemassa siitäkin huolimatta, että Teoston hinnaston mukaiset hinnat katsottaisiin yhteishallinnointilain 35 §:n vastaisiksi. Teoston mukaan osapuolten välille oli syntynyt sopimus, jolla MTV Oy on sitoutunut Teoston hintoihin, joka ei ole puolestaan sallinut tai hyväksynyt hiljaisesti MTV Oy:n teosten käyttämistä ilman Teoston hinnaston mukaisten hintojen maksamista.

MAO:n mukaan oli riidatonta, että MTV Oy oli käyttänyt maksullisten kanavien ja -palveluiden sisällöntarjonnassa Teoston edustamien musiikintekijöiden tekijänoikeudella suojattuja teoksia käyttöoikeutta edellyttävällä tavalla myös vuosina 2019–2021, vaikka osapuolten välillä ei ollut tästä kirjallista sopimusta tai sovittua käytäntöä. Teosten käyttö MTV:n kanavilla ja palveluissa oli ollut tekijänoikeuslain 2 §:n 3 momentissa tarkoitettua teosten yleisön saataville saattamista. MTV Oy oli myös maksanut osan käyttökorkauksista, sekä toimittanut hintojen määräytymiseen vaikuttavat vuosittaiset liikevaihto- ja tilaajamäärätietonsa. Osapuolet olivat myös käyneet kirjeenvaihtoa musiikin-käyttökorkauksien maksamisesta, joissa Teosto oli vaatinut MTV Oy:tä maksamaan Teoston Maksulliset-hinnaston mukaisesti, ja MTV Oy oli todennut maksaneensa korkaukset tuomion MAO:513/19 mukaisesti.

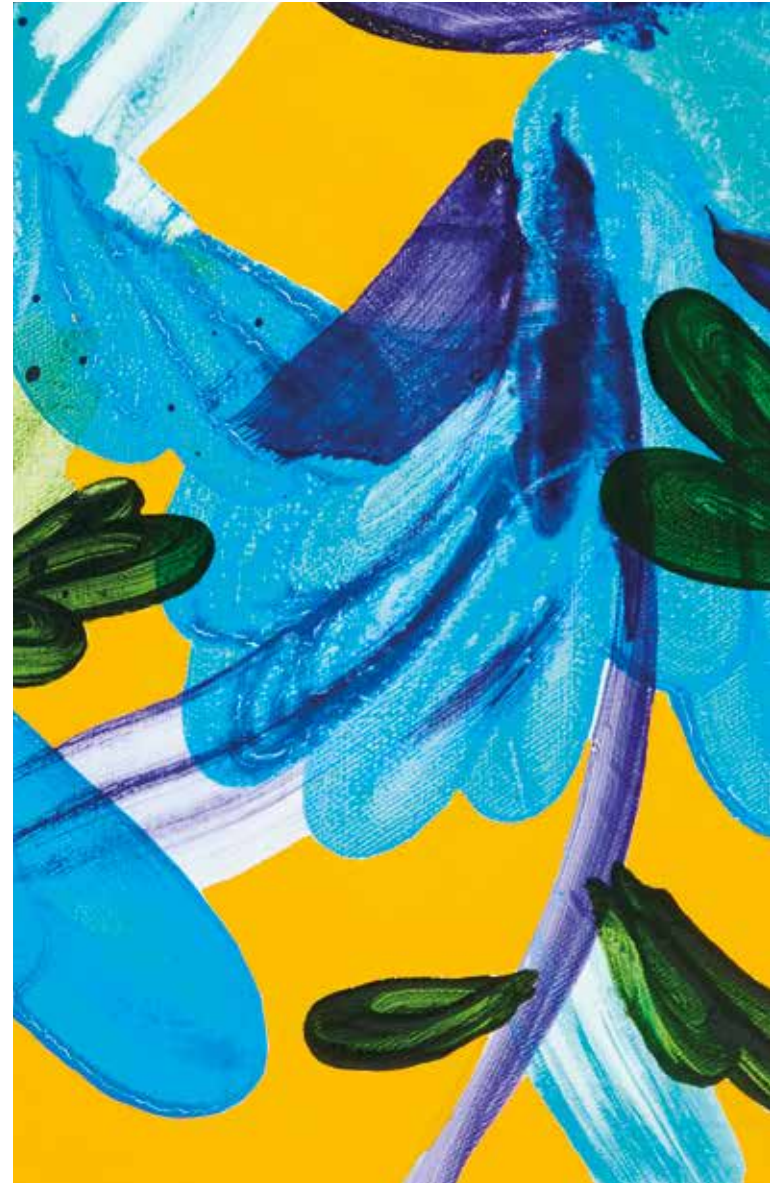
Markkinaoikeus katsoi mm. asiassa esitetyn näytön, asianosaisten välisen aiemman sopimuskäytännön sekä tuomion MAO:513/19 perusteella, ettei MTV Oy ole edes hiljaisesti hyväksynyt Teoston vuosien 2019–2021 hintoja ja että tämä on ollut myös Teoston tiedossa. Asiassa ei ollut vaikutusta sillä,

ettei myöskään Teoston katsottu hyväksyneen MTV Oy:n musiikin käyttämistä Maksulliset-hinnaston vastaisesti: musiikin käyttämisen ei katsottu tapauksen olosuhteista johtuen tarkoittavan sitoutumista hinnastoon. Tämän perusteella MAO hylkäsi Teoston suoritusvaatimukset 2 ja 5.

Johtopäätökset

Markkinaoikeus jätti tutkimatta Teoston vahvistusvaatimukset ja hylkäsi MTV Oy:lle osoitetut suoritusvaatimukset. Ratkaisu korostaa kannevaatimusten muotoilujen merkitystä. Vaatimukset pitäisi esittää sellaisella tavalla, joka huomioi mahdolliset tulevat vaatimukset tekijänoikeuskorvauksista. Markkinaoikeuden linja siitä, että STIM:n hinnoittelumallin mukaiset korvaustasot vastaavat yhteishallinnointilain 35 §:n vaatimuksia, pysyi muuttumattomana. Näin ollen vaikuttaisi siltä, että markkinaoikeus pitää STIM:n hinnoittelua kohtuullisena lähtökohtana arvioidessaan korvausten suuruuksia Teoston vahvistamien hintojen sijaan.

Tekijänoikeusneuvoston lausuntoja

Keskeinen kysymys

Oliko hakijan oheistama kerrosympyräkaaviopiirros tekijänoikeuslain mukainen tekijänoikeussuojaa nauttiva teos?

Tausta

Hakija S oli tehnyt lausuntopyynnön tekijänoikeusneuvostolle ja toimittanut lausuntopyynnön liitteenä entisen työntekijänsä kanssa yhdessä ideoimansa piirroksen, joka kuvasi suomalaisen tietopohjaisen päätöksenteon ekosysteemiä. Työntekijä N oli kuitenkin saattanut piirroksen lopulliseen graafiseen muotoonsa noudattaen S:n brändiohjeistusta. Hakijan ensisijaisena kysymyksenä oli, ylittyikö teoskynnys piirroksen kohdalla synnyttäen tekijälleen tekijänoikeussuojan. Hakija myöhemmin täydensi lausuntopyyntöään kysyen toisen kysymyksen tiedustelemalla, mikäli piirros saisi teossuojaa, pidettäisiinkö sitä hakijan oheistaman piirroksen luonnoksen epätensäisenä muunnelmana vai itsenäisenä teoksena. Kolmantena kysymyksenä hakija halusi tietää, katsottaisiinko vastineen antajan infograafiin tekemien muokkausten kuuluvan työnantajan käyttöoikeuden piiriin. Neljäntenä kysymyksenä hakija tiedusteli, oliko vastineen antaja loukannut tekijänoikeuslain 3 §:n mukaisia moraalisia oikeuksia jättäessään infograafin esittämisen yhteydessä tekijän nimen ilmoittamatta.

N oli antanut asiassa vastineen. N katsoi, että piirroksen lopputulos oli hänen luovan työnsä itsenäinen ja omaperäinen tulos, eikä samanlaista lopputulosta olisi saanut kukaan muu aikaiseksi samaan tehtävään ryhtyessään. N oli selvittänyt piirroksen S:n brändi-ilmeen mukaisia värejä ja typografiaa omien valintojensa pohjalta, sekä tehnyt työprosessissa muutoinkin luovia valintoja muun muassa muotoilun ja esittämistavan osalta. N:n vastineen mukaan hänen tekemänsä valinnat olivat vaikuttaneet piirroksen lopputulokseen enemmän kuin se tieto, johon infograafi perustui.

Lausunto

Tekijänoikeusneuvosto viittasi lausunnossaan tekijänoikeuslain 1 §:n 1 momenttiin, jonka mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. 2 momentin mukaan kirjallisena teoksena pidetään myös selittävää piirustusta. Neuvosto nosti esiin, että saadakseen tekijänoikeussuojaa, kirjallisen tuotteen tulee olla tekijänsä henkisen luomistyön itsenäinen ja omaperäinen tulos. Tekijänoikeus suojaa ainoastaan teokselle annettua ilmenemismuotoa eikä siten esimerkiksi teoksen ideoita, periaatteita tai tietoja. Piirustusten osalta tekijänoikeus syntyy ainoastaan teoksen luoneelle henkilölle.

Tekijänoikeusneuvosto katsoi lausunnossaan, että tekijän persoonallisuutta kuvaavien valintojen mahdollisuus oli rajoittunut kaavion rakenteen ja siinä käytetyn menetelmän vuoksi. Neuvosto katsoi, ettei kerrosympyräkaavion menetelmä eikä siihen sisältyneet tiedot sellaisenaan saa tekijänoikeudellista suojaa. Neuvoston mukaan yksityiskohtien runsaus ja yksityiskohtien sijoittelu ei itsessään osoita tekijänsä yksilöllisyyttä ilmentämällä vapaita ja luovia ratkaisuja. Edellä mainittujen seikkojen pohjalta tekijänoikeusneuvosto katsoi, ettei kaavio siten saanut teossuojaa. Ottaen huomioon neuvoston vastaus hakijan ensimmäiseen kysymykseen, neuvosto jätti vastaamatta hakijan lausuntopyynnössä esittämiin muihin kysymyksiin.

Johtopäätökset

Tekijänoikeusneuvoston lausunto oli sikäli mielenkiintoinen, että siinä esitettiin neuvoston kahden jäsenen osalta yhteinen eriävä mielipide. Tekijänoikeusneuvoston lausuntoihin harvemmin esitetään mielipidettä, jossa oltaisiin eri mieltä lausunnon lopputuloksesta. Neuvoston lausunnoissa ei ylipäättäen kovin usein esitetä eriäviä mielipiteitä, joten on poikkeuksellista, että kuluvan vuoden aikana kolmeen eri tekijänoikeusneuvoston lausuntoon on jätetty eriävä mielipide.

Nyt kyseessä olevan lausunnon eriävässä mielipiteessä katsottiin kerrosympyräkaavion yltävän teostasoon ja siten sitä olisi pidettävä tekijänoikeuslain mukaisena teoksena. Tätä näkökulmaa perusteltiin sillä, että kokonaisuutena kaaviopiirroksen laadinnassa katsottiin tehdyn vapaita luovia valintoja kaaviossa käytetyn tiedon valinnan, termien ja värien käytön sekä jaottelun osalta. Eriävässä mielipiteessä huomioitiin kaaviopiirroksen kokonaisuus ja todettiin, että on riidatonta, etteivät kyseiset valinnat toisistaan erillisinä elementteinä voisi sellaisenaan saada teossuojaa.

Tekijänoikeus kaiuttimiin – (TN 2024:6, 3.9.2024)

Keskeinen kysymys

Olivatko Aalto 1 ja Aalto 1 Pro -kaiuttimet tekijänoikeuslain tarkoittamia teoksia ja nauttivatko ne siten tekijänoikeudellista suojaa?

Tausta

Asiassa oli kyse hakijan luomista kaiuttimista, joissa oli muun muassa käytetty kultaista leikkausta, kaarevia pintoja ja taakse levenevää perusmuotoa. Hakija oli kertonut, että suunnittelun lähtökohtana oli luoda pieni ja moderni kaksitiekaiutin, joka olisi kokoluokkansa huomioon ottaen äänenlaadullisesti markkinoiden parhaimmistoa. Hakija halusi siten tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa liittyen siihen, saisivatko hänen luomansa kaiuttimet tekijänoikeuslain mukaisina teoksina tekijänoikeudellista suojaa.

Lausunto

Tekijänoikeusneuvosto viittasi lausunnossaan tekijänoikeuslain 1 §:n sisältyvään esimerkkiluetteloon, jonka mukaan taiteellisina teoksina suojataan muun muassa taidekäsityön ja taideteollisuuden tuotteita. Tällaisia tuotteita katsotaan olevan muun muassa astiat, valaisimet ja huonekalut. Mainitun kaltaisista tuotteista on tässä asiayhteydessä tyypillisesti käytetty myös termiä käyttötaide. Lausunnossa nostettiin esiin, että oikeuskäytännön ja -kirjallisuuden perusteella on todettu, että teossuoja on vaikeasti saavutettavissa taideteollisuuden tuotteille. Tähän on vaikuttanut tekijän luovan panoksen lisäksi tuotteen käyttötarkoituksesta johtuvat seikat.

Neuvosto viittasi asian yhteydessä unionin tuomioistuimen ratkaisuun *Cofemel* (C-683/17) -asiassa, jossa arvioitiin sitä, milloin luovien ratkaisujen valinnanvara on edellä mainittujen seikkojen vuoksi rajoitettu niin, ettei suunnittelun kohde voi saada tekijänoikeudellista teossuojaa.² Ratkaisussa EUT

² Tiivistelmän ja kommentaarin tästä asiasta löydät vuoden 2021 Krogeruksen tekijänoikeudellisesta vuosikatsauksesta.

katsoi unionin oikeuden itsenäisen ”teos” -käsitteen osalta, että se edellyttää kahden kumulatiivisen osatekijän täyttymistä. Ensinnäkin teoksen on oltava omaperäinen siten, että se on tekijänsä henkisen työn tulos. Toiseksi teokseksi voidaan luokitella ainoastaan elementtejä, joita voidaan pitää tällaisen luovan henkisen työn ilmauksina. EUT siten katsoi, että luomisen vapauden ollessa kohteen valmistamista sanelevien seikkojen rajoittama, kyseistä kohdetta ei voida pitää riittävän omaperäisenä niin, että kohde muodostaisi teoksen. Ratkaisun lopputulemana oli, että käyttötaiteen teosten tekijänoikeussuoja muodostuu samojen periaatteiden mukaisesti kuin muidenkin teosten osalta, eikä niille voida siten asettaa mitään erityisvaatimuksia.

Hakija oli toimittanut valokuvia ja tietokonemallinnukset molemmista lausuntopyynnössä mainituista kaiuttimista. Tekijänoikeusneuvosto analysoi lausunnossaan, ettei kaiuttimen ulkoasusta ilmennyt, olivatko kaiuttimen valmistusta sanelleet sellaiset seikat, jotka olisivat rajoittaneet suunnittelijan käytössä olleita vapaita ja luovia ratkaisuja. Kuitenkin jo yksinään hakijan toimittaman selvityksen perusteella neuvosto totesi, että teknisten seikkojen aiheuttamista rajoituksista riippumatta valinnan varaa kaiuttimen muotoilun suhteen oli edelleen olemassa eikä mainitut tekniset seikat olennaisella tavalla rajaa tekijänsä vapautta luovien valintojen tekemisessä.

Hakijan toimittamassa selvityksessä kaiuttimien suunnittelussa tehdyistä valinnoista viitattiin erityisesti kaiuttimien taakse avautuvaan muotoon, reunapyörityksissä ja logon sijoittamisessa noudatettuihin sääntöihin sekä aallonohjaimen sulautumiseen muuhun muotoiluun. Tekijänoikeusneuvoston mukaan kyseisissä hakijan esille tuomissa piirteissä tai kaiuttimen ulkoasun toteutuksessa ei ollut tehty hakijan toimesta siinä määrin vapaita luovia ratkaisuja, jotka olisivat tuoneet ilmi hakijan yksilöllisyyttä siinä määrin, että kaiuttimien ulkoasu saisi teossuojaa.

Johtopäätökset

Tekijänoikeusneuvosto katsoi lausunnossaan, etteivät lausuntopyynnössä mainitut kaiuttimet Aalto 1 ja Aalto 1 Pro olleet tekijänoikeuslain 1 §:n mukaisia teoksia eivätkä siten nauttineet tekijänoikeudellista suojaa. Käyttötaiteen, kuten huonekalujen, astioiden ja sisustusesineiden, mahdollisuutta saada teossuojaa on pidetty huomattavan korkeana. Kaiuttimien teknisten ominaisuuksien vuoksi luoville ratkaisuille jää vähemmän sijaa; kaiutinelementti ja sen runko asettaa tiettyjä rajoituksia ulkomuodon suunnittelulle.

Tekijänoikeusneuvosto on esimerkiksi aiemmin katsonut, että lausunnon kohteena olleita marjanpoimuria (TN 2007:7), kynttilänjalkaa (TN 2007:11) ja heijastinta (TN 2001:16) ei voitu pitää tekijänoikeuslain mukaisina teoksina. Sen sijaan teossuojaa ovat saaneet hirvipäiset snapsilasit (TN 2006:19) ja Aalto-maljakkoo (TN 2010:10). Voidaan sanoa, että mitä etäämmälle muotoilussa päästään tuotteen käyttötarkoituksesta, sitä varmemmin kyseinen tuote voi saada teossuojaa.

Keskeinen kysymys

Vaikuttiko uusi EU:n koneasetus hakijan pyynnöstä aiemmin annettuun tekijänoikeusneuvoston lausuntoon siten, että tilanne asiassa olisi oleellisesti muuttunut ja asia tulisi arvioida uudestaan tekijänoikeusneuvostossa?

Tausta

Hakija oli katsonut, että tekijänoikeusneuvoston jo aikaisemmin käsiteltävänä olleessa asiassa on tilanne muuttunut oleellisesti Euroopan unionin asetuksen 2023/1230 (jäljempänä koneasetus) vuoksi. Hakija oli lausunnon TN 2006:10 yhteydessä saanut tiedon tekijänoikeusneuvoston kannasta, jonka mukaan hakijan teollinen keksintö ei saanut tekijänoikeudellista suojaa. Hakija pyysi lausuntoa TN 2007:17 koskevassa asiassa tekijänoikeusneuvostolta uutta lausuntoa siten, että asiassa olisi otettu huomioon direktiivin 2004/48/EY (jäljempänä enforcement-direktiivi) tietyt kohdat. Tekijänoikeusneuvosto katsoi lausunnoissaan TN 2007:17, ettei enforcement-direktiivi vaikuttanut teollis- ja tekijänoikeutta koskeviin aineellista oikeutta sääteleviin yhteisön säädöksiin. Sen sijaan direktiivi käsitteli sellaisia oikeussuojakeinoja, joiden tulisi olla käytettävissä tekijänoikeuden loukkauksen toteamisen jälkeen, joita ei ollut asiassa tarpeen käsitellä todetun tekijänoikeussuojan puuttumisen vuoksi.

Hakija pyysi käsillä olevassa asiassa tekijänoikeusneuvostoa arvioimaan asiaa uudelleen Suomessa 14.1.2027 alkaen sovellettavan koneasetuksen vuoksi. Hakija oli maininnut pyyntönsä yhteydessä koneasetuksen 49 artiklan 1 kohdan b-alakohdan, jonka mukaan kaikkien osapuolten on kunnioitettava asetuksen mukaisia tehtäviä suorittaessaan saamiensa tietojen luottamuksellisuutta, ellei niiden ilmaiseminen ole yleisen edun mukaista. Tehtäviä suorittaessa on huomioitava seuraavien tietojen luottamuksellisuus: luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön luottamukselliset kaupalliset tiedot ja liikesalaisuudet, mukaan lukien teollis- ja tekijänoikeudet.

Lausunto

Tekijänoikeusneuvosto ei antanut pääasian yhteydessä lausuntoa, sillä koneasetuksen 54 artiklan voimaantulosäännöksen mukaisesti kyseinen asetus tulee tietyin poikkeuksin sovellettavaksi vasta 1.7.2027 lähtien. Neuvosto katsoi lausunnon antamisen olevan ennen aikaista siltä osin, kun asetus mahdollisesti koskisi tekijänoikeuslain soveltamista. Tämän lisäksi tekijänoikeusneuvosto katsoi hakijan mainitseman koneasetuksen 49 artiklan 1 kohdan b-alakohdan koskevan nimenomaisesti tietojen luottamuksellisuutta eikä kyseisellä artiklalla muutettaisi olemassa olevaa tekijän- tai lähioikeudellista suojaa. Tämän lisäksi tietojen luottamuksellisuuden kunnioittamisen arviointi ei ole tekijänoikeusneuvoston toimivallan alueella, minkä vuoksi tekijänoikeusneuvosto ei anna asiassa lausuntoa muun kuin tekijänoikeuslain soveltamisesta.

Johtopäätökset

Tekijänoikeusneuvoston päätös olla antamatta lausuntoa asiassa oli johdonmukainen suhteessa siihen, että kyseessä oleva lainsäädäntö tulee voimaan vasta vuonna 2027. Olisi ennen aikaista antaa lausuntoa tilanteessa, jossa arvioinnin kohteena oleva lainsäädäntö ei ole vielä voimassa.

Keskeinen kysymys

Voiko tatuointikuva olla tekijänoikeuslain tarkoittama teos? Siirtyykö kuvan omistusoikeus asiakkaalle palkkiota vastaan vai säilyykö se yhtiöllä, ellei siirtymisestä asiakkaalle sovita nimenomaisesti?

Tausta

Hakija esitti tekijänoikeusneuvostolle lausuntopyyntönsä koskien kysymystä tatuointikuvan tekijänoikeussuojasta. Hakijan mukaan tatuojia suunnittelee kuvan asiakkaan sanallisen toimeksiannon perusteella ja kuvaan vaikuttaa lisäksi tatuoitava ruumiinosa sekä kuvan liike siinä.

Lausunto

Tekijänoikeusneuvosto totesi aiempiin lausuntoihinsa nojaten, että kuvataiteen teosten, kuten maalaukset, piirustukset ja grafiikka, saavat tekijänoikeudellista suojaa tekijänoikeuslain 1 §:n mukaisesti tekijänsä henkisen luomistyön tuloksina, mikäli ne kuvastavat tekijänsä persoonaa ja mikäli vapaat sekä luovat valinnat ovat nähtävissä teoksessa. Käsiteltävänä olevassa asiassa tekijänoikeusneuvosto totesi olevan kyse siitä, ilmentääkö tatuointikuva tekijänsä henkistä luomistyötä siinä määrin, että se saa tekijänoikeussuojaa ilmaisultaan itsenäisenä ja omaperäisenä teoksena. Tekijänoikeusneuvostolle toimitettu tatuointikuva oli laajahko, kynnärvarren sisäosan kattava luonnonmaisema kuva, jossa esiintyi hirvi, rakennus ja taustalla oleva vuori.

Ensimmäisen kysymyksen osalta tekijänoikeusneuvosto totesi, että kuvailtu tatuointi oli ilmaisultaan niin itsenäinen ja omaperäinen ilmentäen tekijänsä vapaita ja luovia valintoja, että sen voitiin katsoa täyttävän tekijänoikeuslain 1 §:n mukaisen määritelmän, ja saavan näin ollen suojaa teoksena. Toisen kysymyksen osalta neuvosto totesi, ettei tekijänoikeuslain 27 §:n 2 momentin mukaisesti teoskappaleen luovutukseen pääsääntöisesti sisälly tekijänoikeuden luovutus, ellei siitä ole nimenomaisesti sovittu. Tekijänoikeusneuvoston

lausunnon mukaan huolimatta siitä, että tatuoinnissa teoskappaleen alustana on yleensä tilaajan iho, edellä mainittu pätee myös tatuointikuvan valmistustilanteessa. Näin ollen hakijan esittämässä tilanteessa tatuoinnin mukana ei siirry tekijänoikeus.

Viimeisenä tekijänoikeusneuvosto lausui vielä liittyen yhteistekijyyteen, että mikäli sekä tatuojia että tatuoitava osallistuvat luovaan prosessiin, jolla lopullinen kuva syntyy, voivat he luovien panoksiensa osuuden mukaan olla kuvan yhteistekijöitä. Kuitenkaan kyseisessä tilanteessa ei ollut tekijänoikeusneuvoston mukaan kyse yhteistekijyydestä.

Johtopäätökset

Kyseinen tekijänoikeusneuvoston lausunto on tietävästi ensimmäinen tatuointien tekijänoikeutta koskeva tapaus. Lausunnon lopputulos ei kuitenkaan ole yllättävä, sillä tatuointeihin soveltuvat samanlaiset tekijänoikeuden peruslähtökohdat, vaikkakaan iho taiteen alustana ei ole täysin verrattavissa esimerkiksi maalaukskankaaseen. Tatuointeihin liittyvät juridiset ongelmat keskittyvät enemmänkin yhteistekijyyteen, moraalisiin oikeuksiin ja tatuointien kaupalliseen hyödyntämiseen esimerkiksi mainonnassa.

Lausunnossa oli kuitenkin yllättävää se, että siihen oli jätetty eriävä mielipide. Mielipiteessä ei oltu eri mieltä lopputuloksesta, vaan lausunnossa sovellettua teoskynnyksen käsitteestä, jonka arviointikriteerit poikkesivat eriävän mielipiteen mukaan Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä. Eri mieltä olleiden jäsenten mukaan ”teos” on unionin oikeuden itsenäinen käsite, jota on tulkittava ja sovellettava yhtenäisesti, ilman kansallisia poikkeuksia. Käsillä olevassa asiassa teoskynnys poikkesi unionin linjasta omaperäisyyteen ja itsenäisyyteen liittyvän vaatimuksen osalta. Edellytys siitä, ettei kukaan muu olisi voinut samaan työhön ryhtyessään päätyä samanlaiseen lopputulokseen, ei eriävän mielipiteen mukaan sisälly teoksesta tehtyyn tulkintaan unionin tuomioistuimen mukaan. Yhtäältä se ei myöskään vastaa Bernin yleissopimuksen ”teoksen” käsitettä koskevia tulkintoja. Eri mieltä olleiden

jäsenten mukaan suomalaisessa tekijänoikeuslain tulkinnassa tulisi luopua teoskynnys-käsitteen käytöstä ja siirtyä unionin oikeudessa määriteltyjen arviointikriteerien yhdenmukaiseen soveltamiseen.

On mielenkiintoista, että suomalaisten oikeustietelijöiden keskuudessa virinnyt keskustelu liittyen suomalaisen ”teoskynnyksen” käsitteeseen on päätynyt myös tekijänoikeusneuvoston lausuntoon. Teoskynnyksen käsite ei itsessään sisälly tekijänoikeuslakiin, vaan se on vakiintunut suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa ja erityisesti tekijänoikeusneuvoston lausuntokäytännössä. Kun otetaan huomioon tekijänoikeussääntelyn ikä – tekijänoikeuden keskeisin kansainvälinen yleissopimus, Bernin yleissopimus kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta on alun perin tehty vuonna 1886 – omaperäisyyden käsite on saanut ymmärrettävästi eri maissa erilaisen sisällön. Tämä pitkä oikeustraditio on siten altis ajautumaan konflikteihin EU-tason oikeuskäytännön ja sääntelyn kanssa. Ainakaan toistaiseksi tekijänoikeusneuvosto ei ole luopunut kokonaan teoskynnyksen käyttämisestä lausunnoissaan. Aika näyttää, säilyykö teoskynnyksen käsite jatkossa suomalaisessa tekijänoikeuskäytännössä.

Oppikirjan tekijänoikeus – (TN 2024:4, 23.4.2024)

Keskeinen kysymys

Olivatko tekijänoikeusrikkomuksen tunnusmerkit täyttyneet tilanteessa, jossa kustantaja oli julkaissut hakijan oppikirjaa muistuttavan oppikirjan kolme vuotta hakijan julkaiseman oppikirjan jälkeen?

Tausta

Tapauksessa oli kyse kahden oppikirjan samankaltaisuudesta. Hakija toimi S2, eli suomi toisena kielenä -opettajana, ja oli julkaissut vuonna 2020 omakustanteisen ”Treenivihko”-oppikirjan. Oppikirja koostui hakijan mukaan siten, että jokainen aihepiiri muodosti uuden luvun ja kuvasanasto toimi tukena tehtävien tekemisessä. Hakija oli ottanut yhteyttä kustantajaan, sillä hän halusi kirjan julkaistuksi. Kustantaja halusi muokata Treenivihkoa, mutta hakija ilmoitti, ettei hän ollut halukas toteuttamaan muutoksia oppikirjassa. Kustantaja kuitenkin julkaisi vuonna 2023 oppikirjan nimeltä ”Treeni S2 - minä ja arkeni”, joka hakijan mukaan muistutti hänen aiemmin julkaisemaansa kirjaa nimen, fontin, formaatin, rakenteen, idean, tehtävien ja markkinointitekstien osalta. Tästä seuraten, hakija tiedusteli tekijänoikeusneuvostolta, loukkasiko myöhemmin julkaistu kirja hakijan tekijänoikeuksia?

Kustantaja totesi asiaa koskevassa vastineessa, että hakijan viittaamat kirjan toteutuksessa käytetyt ratkaisut ovat yleisiä ja loogisia valintoja kielten oppikirjoissa. Kustantaja katsoi, että kirjan kuvien aiheet ja toteutus poikkeavat hakijan kirjasta. Kustantajan mukaan kirjan kehitystiimi ei ole ollut tietoinen aiemmin julkaistun kirjan käsikirjoituksesta tai kirjasta.

Lausunto

Tekijänoikeuslain 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus kyseiseen teokseen. Kirjallisia teoksia katsotaan olevan muun ohessa oppikirjat, joista tapauksessa on kyse. Tekijänoikeusneuvosto muistutti, että kirjallisen tai tieteellisen tuotteen on ylitettävä teoskynnys, jotta se voisi saada tekijänoikeudellista suojaa.

Tekijänoikeusneuvosto totesi lausunnossaan, että kirjaformaattilla viitataan sivukoon ja ulkoasun yhdessä muodostamaan kokonaisuuteen. Tekijänoikeusneuvosto kuitenkin huomautti, että käsillä olevassa tapauksessa kirjojen koko, kansien ulkoasu ja tehtäväsivujen kuvien ja tekstin sijoittelu poikkesivat toisistaan selkeästi. Tekijänoikeusneuvosto katsoi, että keskenään vertailtujen teosten nimet eivät muistuttaneet toisiaan niin, että ne olisivat helposti sekoitettavissa toisiinsa tekijänoikeuslain 51 §:n tarkoittamalla tavalla. Samoin katsottiin antiikva-kirjasintyyppin käytön osalta, jonka osalta neuvosto totesi, ettei saman kirjasintyyppin käyttö muodosta tekijänoikeuden loukkausta.

Tekijänoikeusneuvosto totesi kirjoissa olevan yhteneväisyyksiä rakenteen, tehtävätyyppien- ja ideoiden sekä yksittäisten aiheiden osalta, mutta niissä oli kuitenkin päädytty ulkoasultaan ja yksityiskohtaiselta sisällöltään erilaisiin lopputuloksiin. Niiden samankaltaisuuksia oli neuvoston mukaan pidettävä tekijänoikeudellisesti arvioituna niin vähäisinä, ettei vastineenantajan kirja loukannut hakijan kirjan tekijänoikeutta tai muodostanut sen muunnelmaa.

Johtopäätökset

Ratkaisu oli sikäli mielenkiintoinen, että neuvoston jäsenet äänestivät lausunnon lopputuloksesta. Lausunnon yhteydessä annetuissa kolmen neuvoston jäsenen eriävissä mielipiteessä tuotiin esiin, miten asiassa oli tulkittu teoskynnyksen käsitettä unionin oikeuskäytännössä tehdyistä tulkinnoista poikkeavasti. Eriävän mielipiteen jättäneet neuvoston jäsenet katsoivat, että kansallisessa tekijänoikeuslain tulkinnassa tulisi luopua ”teoskynnys”-käsitteestä arvioitaessa tekijänoikeudelliselle suojalle asetettuja edellytyksiä, samoin kuin edellä käsitellyssä lausunnossa TN 2024:3.

Lastenkirjan tekijänoikeus – (TN 2024:2, 27.2.2024)

Keskeinen kysymys

Oliko N:n vuonna 2015 tekemä lastenkirja luvaton muunnelma S:n vuonna 2013 tekemästä teoksesta ja oliko N näin ollen rikkonut S:n tekijänoikeutta?

Tausta

Hakija S pyysi tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa koskien kahden lastenkirjan samankaltaisuutta. Hakija perusti lausuntopyyntönsä siihen, että sekä hänen että N:n tarinoissa on paljon samaa niin tarinoiden päähenkilöiden kuin myös muiden tarinan hahmojen osalta; hakijan tarinan päähenkilönä oli pilkuton tyttöleppäkerttu Lottakerttu, kun taas toisessa myöhemmin kirjoitetussa kirjassa päähenkilönä on myös pilkuton tyttöleppäkerttu, nimeltään Kerttuli. Lisäksi hakijan mukaan kirjat käsitelivät myös samoja aiheita.

Asiassa vastineen antanut N totesi, ettei ollut kuullut hakijan kirjasta ennen vuotta 2023. Edelleen N totesi, että hänen kirjoittama kirja pohjautuu hänen tekemäänsä ja vuonna 2008 julkaistuun Neiti Kerttuli -lastenlauluun, jonka yhteydessä myös Kerttuli-niminen leppäkerttuhahmo on luotu. Lastenkirjojen aiheiden osalta N alleviivasi myös lastenkirjoissa usein toistuvia samankaltaisia elementtejä, kuten hahmoja tai teemoja.

Lausunto

S:n esittämä lausuntopyyntö koski asiassa ainoastaan kirjan kertovaa osuutta, tarinaa ja sen asiasisältöä. Tältä osin tekijänoikeusneuvosto totesi, että huolimatta samankaltaisuuksista, eivät tarinan juonen pääpiirteet, päähahmon yhteneväisyys leppäpirkkona, muiden hahmojen läsnäolo ja tarinan perusidea tai opetus, saaneet sadussa kerrotun tarinan konkreettisesti toteutuksessa erillisenä tekijänoikeudellista suojaa. Käsiteltävänä olevassa asiassa myös tarinan yksityiskohtainen kulku ja kerronnan konkreettinen toteutus sekä käytetyt ilmaisut poikkesivat selvästi toisistaan niin valitun toteutustavan, konkreettisten tapahtumien kuin myös kielellisen ilmauksen suhteen.

Tekijänoikeusneuvosto katsoi, että sekä hakijan lastenkirja, että vastineenantajan musiikkisatukirja olivat tekijöidensä luovan työntuloksena syntyneenä niin itsenäisiä ja omaperäisiä, että ne ylittävät teoskynnyksen. Niiden samankaltaisuuksia oli pidettävä konkreettisen ilmaisun osilta niin vähäisinä, että vastineenantajan kirja ei ollut tekijänoikeusneuvoston mukaan hakijan kirjan muunnelmä. Näin ollen kummatkin teokset täyttivät tekijänoikeuslain 1 §:n määritelmän, eikä vastineenantaja ollut siten loukannut S:n tekijänoikeutta.

Johtopäätökset

Tekijänoikeusneuvoston lausunto alleviivaa sitä periaatetta, että teoksen aihetta, juonta, aiheen käsittelyä ohjaavaa metodologiaa, teemaa, ideaa, periaatetta tai teokseen sisältyviä yksittäisiä tietoja ei suojata tekijänoikeudella. Kuka tahansa voi kirjoittaa samasta aiheesta ja samantyyppisistä hahmoista kirjallisen teoksen, kunhan tekee sen itsenäisellä ja omaperäisellä tavalla.

Tekijänoikeus piirroskuvaan – (TN 2024:1, 30.1.2024)

Keskeinen kysymys

Saako kirjainlogo, kuvista sekä kirjainlogoista koostuva kuvataidesarja ja palvelukonsepti tekijänoikeussuojaa?

Tausta

Hakijan tekijänoikeusneuvostolle esittämä lausuntopyyntö koski kuvataidesarjaksi kutsutun kuvien ja kirjainlogon tekijänoikeutta. Hakija esitti tekijänoikeusneuvostolle yhteensä yhdeksän kysymystä koskien kuvataidesarjaksi kutsumaansa kuvien ja kirjainlogon kokonaisuutta.

- Hakija kysyi ensiksi, ylittyykö näiden kohdalla tekijänoikeuslain niin sanottu teoskynnys,
- toiseksi, että saiko hänen palvelukonseptinsa tekijänoikeussuojaa ja
- kolmanneksi, saiko hänen kuvataidesarjansa suojaa teoksena.
- Hakija kysyi neljänneksi, kuuluvatko taloudelliset ja moraaliset tekijänoikeudet, sisältäen isyys- ja respektioikeuden, hänelle?
- Viidenneksi, saako hän hakea yksilöllistä, henkilökohtaista korvausta?
- Kuudenneksi, pitääkö olla lupa käyttää hänen julkaistua kuvataidettaan ja teostaan mainonnassa?
- Seitsemänneksi, onko Kuvasto myöntänyt K:lle luvan käyttötilanteisiin?
- Kahdeksanneksi, miten tekijänoikeuslain 26 i § mukainen tiedonanto- ja selvitysvelvollisuuden noudattamisen valvonta toteutuu suhteessa hänen teokseensa?
- Yhdeksänneksi, saavatko opiskelijan fiprocapita-käyttäjätunnus ja salasana tai optinen lukulaite tekijänoikeussuojaa?

Asiassa vastineen antanut K on eri mieltä kuvasarjan syntymisajankohdasta ja syntytavasta. K:n mukaan lausuntopyynnössä esitetty tyylitelty logo on syntynyt useita vuosia hakijan esittämää myöhemmin, K:n kilpailuttaessa mainostoimistoja. K:n toimeksiannossa mainostoimistoille ei ollut mukana uuden tuotesarjan visuaalisia elementtejä, vaan visuaaliset elementit olivat mainostoimiston työn

tuloksia. K:n mukaan se ei ole hankkinut logoa tai sen elementtejä oppilaitoksilta tai opiskelijoilta opinnäytteinä. Lisäksi K:n mukaan logossa oleva kirjain, tuotteiden kuvituskuvat sekä logo kokonaisuutena eivät ylitä teoskynnystä eikä näiden käyttäminen siten loukkaa tekijänoikeutta tai muita oikeuksia.

Lausunto

Hakija toimitti neuvoston arvioitavaksi mustavalkoisia kuvia, joista tämä on käyttänyt nimitystä kuvataidesarja. Sarjan ensimmäinen kohde oli tyylielty K-kirjain ja toinen esitti kahta ylhäältä päin piirrettyä neliterälehtistä kukkaa, jotka oli kuvattu margariinirasian kannessa ja kolmas kolmea viljatähkää esittävä piirroskuva, jossa kolme viljatähkää sijaitsevat oluttölkkin ulkokuoressa.

Tekijänoikeusneuvoston mukaan kuvasarjassa ilmenevä K-kirjaimen muoto sekä kukkien terälehtien ja tähkien osien peruskuviot olivat niin luonteeltaan, visuaaliselta toteuttamistavaltaan sekä värin ja muotojen toteutuksen osalta yksinkertaistettuja sekä pelkistettyjä. Tekijänoikeusneuvosto perusti arvionsa siihen havaintoon, etteivät kirjain ja kukat konkreettiselta toteutukseltaan ilmentäneet tekijän vapaita luovia ratkaisuja, eivätkä siten myöskään kuvastaneet yksilöllisyyttä ja henkisen luomistyön tulosta siinä määrin, että ne ylittäisivät teoskynnyn riittävän itsenäisinä ja omaperäisinä. Viljatähkien osalta tekijänoikeusneuvosto totesi, että huolimatta siitä, että kyseinen piirros sisälsi enemmän yksityiskohtia edellä mainittuun verrattuna, ei sen esitystapa tai valittu piirrostyyli kuitenkaan ilmentänyt tekijänsä yksilöllisyyttä ja henkisen luomistyön tulosta siten, että se ylittäisi teoskynnyn. Tästä johtuen edellä mainitut eivät voineet saada tekijänoikeuslain 1§:n tekijänoikeudellista suojaa.

Koskien toista esitettyä kysymystä, tekijänoikeusneuvosto totesi, ettei tekijänoikeussuoja estä toista henkilöä hyödyntämästä esimerkiksi toisen ideaa tai toimintamenetelmää. Lausuntopyynnössä mainittu palvelukonsepti konkreettisista, mahdollisesti teossuojaa saavista asiakirjoista, ei saa sellaisenaan teossuojaa. Koska konkreettisia asiakirjoja, jotka sisältäisivät palvelukonseptin, ei ollut esitetty, ei neuvosto antanut dokumenttien osalta lausuntoja. Tietojärjestelmien käyttäjätunnusten ja salasanojen osalta neu-

vosto taas totesi, etteivät ne pääsääntöisesti kuvasta tekijänsä luovia valintoja siinä määrin, että teoskynnys ylittyisi. Tässäkin tekijänoikeusneuvosto korosti tapauskohtaista harkintaa.

Kolmannen ja neljännen kysymyksen osalta tekijänoikeusneuvosto totesi, että aiemmat kysymykset huomioon ottaen hakijalle ei synny kysymysten kohteisiin taloudellisia tai moraalisia tekijänoikeuksia eikä oikeudellista perustetta hakea yksilöllistä, henkilökohtaista korvausta tekijänoikeudelliseen vaatimukseen perustuen. Siten myöskään kuudetta kysymystä koskeva hakijan lupa ei ole tekijänoikeudellisena edellytyksenä käyttäessä kirjainta ja kuvia mainonnassa tavoin, joka edellyttää tekijänoikeuden haltijan suostumusta. Seitsemännen kysymyksen osalta, koskien käyttöilupia, tekijänoikeusneuvosto totesi, että hakija voi tiedustella mainitsemaltaan yhteisöltä, onko tämä myöntänyt käyttöilupia hakijan teoksiin.

Johtopäätökset

Kyseistä tekijänoikeusneuvoston lausunnosta on pääteltävissä, että asia on päätyneet neuvoston ratkaistavaksi hakijan ja vastineen antajan K:n välisen riidan perusteella, vaikkakaan tekijänoikeusneuvosto ei välttämättä ole hedelmällisin instanssi riitojen ratkaisemiseksi. Tekijänoikeusneuvosto ei ratkaise näyttökysymyksiä, minkä vuoksi sen mahdollisuus ottaa kantaa tässä tapauksessa riitaiseksi jääneisiin seikkoihin on hyvin rajallinen. Hakija ja vastineen antaja olivat tapauksessa olleet eri mieltä siitä, kuka on lausuntopyynnössä mainittujen kirjaimen ja kuvien alkuperäinen tekijä. Koska tämän seikan selvittäminen on ensisijaisesti näytön vastaanottamista ja sen arviointia edellyttävä kysymys, tekijänoikeusneuvosto ei vakiintuneen käytäntönsä mukaisesti antanut lausuntoa tällaisista asioista.

Sen kysymyksen osalta, johon tekijänoikeusneuvosto otti lausunnossaan kantaa, lopputulos ei ollut yllättävä. Tekijänoikeusneuvosto on aiemmassa lausuntokäytännössään katsonut, että logojen teoskynnys on melko korkea, sillä yksinkertaisten, liiketunnuksina käytettyjen piirrosten suoja-alaa on yleensä pidetty kapeana (TN 2018:8).

Keskeinen kysymys

Oliko tapauksessa kyse isyysoikeuden rikkomisesta, kun radiokanava jätti tekijän nimen mainitsematta? Kuuluuko hakijan kirjoittama artikkeli tekijänoikeuslain 22 §:n mukaisen sitaattioikeuden piiriin, kun artikkelia referoitiin ohjelmassa vai onko kyse hyvitykseen oikeuttavasta tekijänoikeusrikkomuksesta?

Tausta

Hakija pyysi tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa tekijänoikeuslain 22 §:ssä mainitusta siteeraus oikeudesta. Tapauksessa S Oy/Suomipop-kanava oli hakijan käsityksen mukaan referoinut aamuohjelmassa 2.2.2023 hakijan kirjoittamaa artikkelia lähes 24 minuutin ajan ääneen lukemalla. Hakija tiedusteli tekijänoikeusneuvostolta ensisijaisesti, rikkooko nimen mainitsematta jättäminen isyysoikeutta ja toiseksi, kuuluuko edellä selostetun mukainen siteeraaminen sitaattioikeuden piiriin vai onko tekijällä oikeus hyvitykseen tekijänoikeusrikkomuksesta.

S Oy totesi vastineessaan, että artikkelia oli käytetty lähetyksessä taustoittamaan keskustelun aiheita sekä havainnollistamaan aiheen moniulotteisuutta. Edelleen S Oy totesi, että radio-ohjelmissa lehtiartikkeleihin viittaaminen ilman mainintaa tekijästä on tavanomaista.

Lausunto

Tekijänoikeusneuvosto totesi ensinnäkin kirjallisen materiaalin tekijänoikeus suojan arvioinnin suhteen, että tekijänoikeuslain 1 §:n mukainen tekijänoikeus suojaa sekä teosta kokonaisuutena että sellaista teoksen osaa, jota muusta teoksesta irrallaan tarkasteltuna voidaan pitää tekijänsä luovan työn omaperäisenä tuloksena.

Neuvosto totesi, että koska tekijänoikeus suojaaa vain ilmenemismuotoa, ei se suojaa esimerkiksi teoksen sisältämiä tietoja tai sen aiheita. Tekijänoikeusneuvoston mukaan hakijan kirjoittamassa artikkelissa ei ollut kysymys ajan kohtaisesta uutisaiheesta, vaan se oli tekijänoikeuslaissa suojattu kirjallinen teos. Kuitenkaan artikkelissa ilmenevät tapahtumat, nimet, paikat ja tosiseikat eivät ole tekijänoikeuden suojaamia, ja ne ovat siten vapaasti käytettävissä tekijänoikeuden estämättä. Artikkelista lainatusta 45 tekstinkappaleesta 18 oli ollut artikkelia varten haastatellun henkilön suoria sitaatteja, jotka artikkelin tekijän oli kääntänyt suomeksi. Tekijänoikeusneuvoston mukaan myös tämä käännös sai tekijänoikeuslain mukaista tekijänoikeudellista suojaa.

Artikkelin tekstiä oli lainattu kahteen ohjelmaosioon, joiden kesto oli ollut yhteensä 24 minuuttia. Lainauksia oli ajallisesti radion ohjelmaosioissa runsaat 11,5 minuuttia eli lähes puolet kokonaisuudesta. Tekijänoikeusneuvosto totesi, että ohjelmassa siteeratut tekstit olivat ohjelmassa kyseisissä osioissa pääosassa ja ohjelmaosioiden sisältö rakentui pitkälle artikkelista otettujen lainauksien varaan ja toimittajien kommentit, havainnot ja keskustelu ainoastaan täydentävät artikkelin eri osien lainauksia.

Siten tekijänoikeusneuvosto katsoi, että tekijän isyysoikeutta oli loukattu, kun tekijän nimeä ei ollut mainittu ohjelmassa tekijänoikeuslain 11 § 2 momentin edellyttämällä huolimatta siitä, että kirjoittajan nimi oli mainittu kyseisen artikkelin alussa.

Tekijänoikeusneuvosto arvioi lisäksi, että artikkelista luetut lainaukset suhteessa ohjelman muuhun sisältöön poikkesivat laajuudeltaan tekijänoikeuslain 22 §:ssä määritellystä hyvän tavan mukaisesta siteeraus oikeudesta. Näin ollen hakijan tekijänoikeutta oli loukattu.

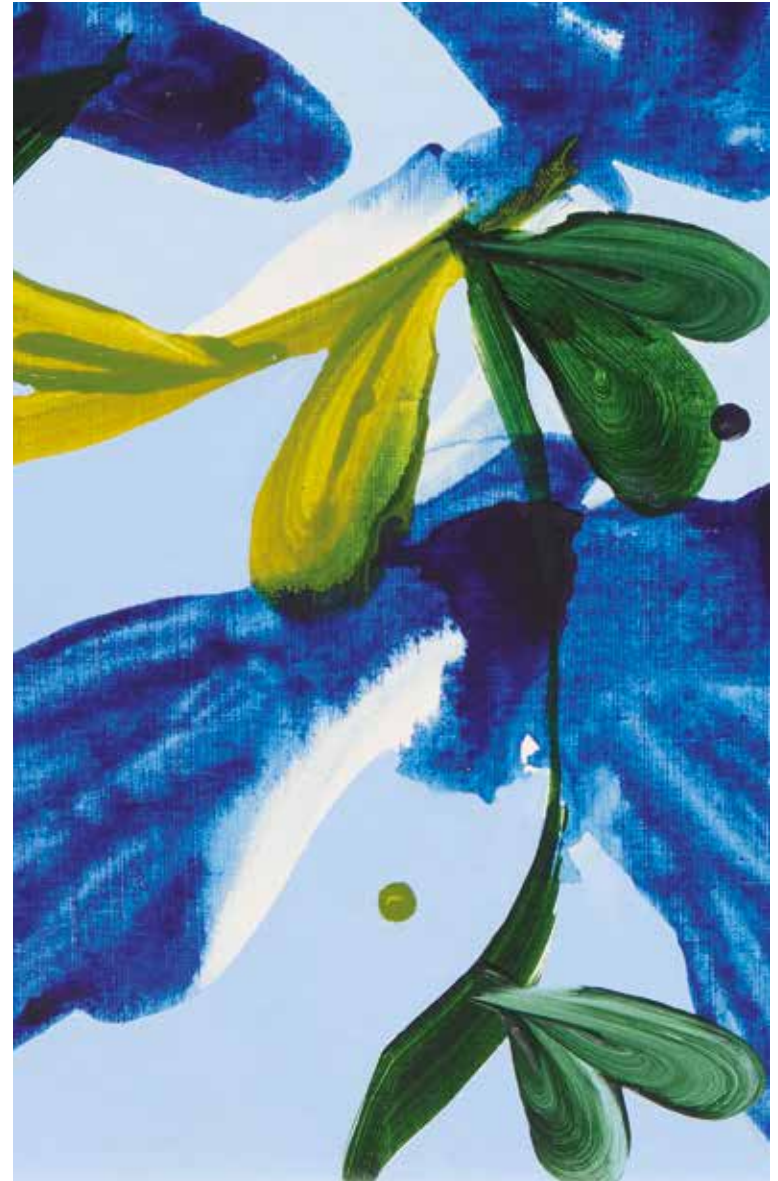
Johtopäätökset

Tekijänoikeusneuvoston lausunto korostaa tekijänoikeuslain mukaista velvollisuutta ilmoittaa teoksen tekijä asianmukaisesti lainatessa tekstiä tekijänoikeudella suojatusta teoksesta. Tässä yhteydessä pelkkä artikkelin nimen mainitseminen ilman kirjoittajan nimen kertomista ei vastannut tekijänoikeuslain 11 § 2 momentin edellyttämää laajuutta.

Lisäksi lausunto alleviivaa siteeraus oikeuden osalta teoksen ja lainauksen välistä asiallista yhteyttä ja sallitun sitaatin laajuutta. Vaikka lainauksilla oli ollut asiallinen yhteys lainattavan teoksen ja ohjelman juontajien vuoropuhelun kautta, radio-ohjelmassa käytetyt lainaukset muodostivat tosiasiasa pääosan koko ohjelmasta ja näin ollen koko ohjelma rakentui pitkälti lainauksien varaan.

Euroopan unionin
tuomioistuimen
tekijänoikeudellinen
oikeuskäytäntö

Yksinoikeudet – Käyttötaitteen teosten tekijänoikeussuoja, joiden alkuperämaa ei ole jäsenvaltio – Aineellisen vastavuoroisuuden peruste – (EUT, C-227/23, *Kwantum Nederland BV ja Kwantum België BV vastaan Vitra Collections AG*, 24.10.2024)

Keskeinen kysymys

Sovelletaanko unionin tekijänoikeuslainsäädäntöä käyttötaitteen teoksiin, jotka ovat lähtöisin kolmannelta maasta tai jonka tekijät ovat kolmannen maan kansalaisia?

Tausta

Tapauksen keskiössä oli huonekalujen, tarkemmin ruokapöydän tuolien tekijänoikeudet. Sveitsiläinen design-huonekaluja valmistava Vitra valmistaa muun muassa tunnettua Dining Sidechair Wood-tuolia (DSW-tuoli). DSW-tuolin ovat suunnitelleet vuonna 1948 yhdysvaltalaiset Charles ja Ray Eames, ja DSW-tuolin oikeudet ovat tätä nykyä Vitran hallussa. Vitra oli tullut tietoiseksi, että Alankomaissa ja Belgiassa sisustustuotteiden myymäläketju Kwantum oli myynyt samankaltaista ”chaise Paris”-tuolia (Paris-tuoli), joka Vitran mukaan loukkasi DSW-tuolin tekijänoikeuksia.

Vitra oli saattanut tekijänoikeudenloukkausta koskevan asian Alankomaissa Haagin alioikeuden käsiteltäväksi. Alioikeus oli katsonut, ettei Kwantum loukkaa Vitran tekijänoikeuksia Alankomaissa ja Belgiassa, eikä täten toimi lainvastaisesti myymällä Paris-tuolia, ja hylkäsi Vitran vaatimukset. Alioikeuden tuomio oli sittemmin kumottu Haagin ylioikeudessa, joka oli katsonut, että Kwantum sittenkin loukkaa Vitran tekijänoikeuksia DSW-tuoliin myydessään Paris-tuolia Alankomaissa ja Belgiassa.

Lopulta tapaus oli päätynyt Alankomaiden ylimpään tuomioistuimeen (*Hoge Raad der Nederlanden*), joka pyysi asiassa ennakkoratkaisua EUT:lta. Ylin tuomioistuin oli katsonut, että riita-asia koski Bernin yleissopimuksen 2 artiklan 7 kappaleen toisen virkkeen soveltuvuutta ja ulottuvuutta: yleis-

sopimuksella perustetun liiton toisessa liittomaassa voidaan vaatia malleille myönnettävää erityissuojaa vain sellaisille töille, jotka ovat suojattuna myös alkuperämaassaan ainoastaan malleina. Artiklan kohdassa on siis asetettu aineellisen vastavuoroisuuden peruste. Ylin tuomioistuin oli todennut, että EU on sitoutunut noudattamaan myös kyseistä Bernin yleissopimuksen artiklaa, vaikkakaan se ei ole yleissopimuksen sopimuspuoli.

Ylin tuomioistuin oli myös huomauttanut, että käyttötaitteen teoksen tekijänoikeus on vahvistettu unionin perusoikeuskirjan 17 artiklan 2 kohdassa, jonka rajoittamisesta voidaan vastaavasti perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdan mukaan poiketa vain laissa säädetyllä selvällä ja täsmällisellä säännöksellä. Tämän tueksi ylin tuomioistuin oli viitannut EUT:n tuomioon *Recorded Artists Actors Performers (C-265/19)* -asiassa, ja päätelty, että on pelkästään unionin lainsäätäjän tehtävä määrittää, voidaanko unionissa rajoittaa käyttötaitteen teoksen tekijänoikeutta soveltamalla Bernin yleissopimuksen sisältämää vastavuoroisuuden perustetta sellaiseen käyttötaitteen teokseen, joka on peräisin kolmannelta maasta, ja jonka tekijä ei ole unionin jäsenvaltion kansalainen. Lisäksi ylin tuomioistuin oli todennut, ettei unionin oikeudessa ole säännöstä, jossa olisi säädetty vastavuoroisuuden perusteesta.

Ylin tuomioistuin päätyi esittämään unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

- 1) Kuuluuko kyseessä oleva tilanne unionin aineellisen oikeuden soveltamisalaan? Ja jos kuuluu;
- 2) Seuraako siitä seikasta, että tekijänoikeus käyttötaitteen teokseen on erottamaton osa perusoikeuskirjassa tunnustettua immateriaalioikeuksien suojaa, jonka osalta unionin oikeudessa (perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohta) edellytetään, että tekijänoikeuden käytön rajoituksesta, kuten vastavuoroisuuden perusteesta, säädetään lailla?

- 3) Tulkitaanko direktiiviä 2001/29 ("tietoyhteiskuntadirektiivi") ja unionin perusoikeuskirjaa siten, että on pelkästään unionin lainsäätäjän tehtävänä määrittää voidaanko tekijänoikeuden käyttämistä unionissa rajoittaa soveltamalla Bernin yleissopimuksen aineellisen vastavuoroisuuden perustetta käyttötaiteen teokseen, jonka alkuperämaa Bernin yleissopimuksen mukaisessa merkityksessä on kolmas maa, ja jonka tekijä ei ole unionin jäsenvaltion kansalainen, ja jos voidaan, määrittää kyseinen rajoitus selkeästi ja täsmällisesti?
- 4) Seuraako tästä, että niin kauan kuin unionin lainsäätaja ei ole säättänyt käyttötaiteen teokseen kohdistuvasta Bernin yleissopimuksen vastavuoroisuuden perusteen mukaisesta tekijänoikeuden käytön rajoituksesta, unionin jäsenvaltiot eivät saa soveltaa kyseistä perustetta kuvatussa tilanteessa?
- 5) Voiko jäsenvaltio poiketa EU:n lainsäädännöstä sopimuksen Euroopan Unionin toiminnasta (SEUT) artiklan 351 perusteella?

Ratkaisu

Ensimmäisen kysymyksen osalta EUT totesi, että tietoyhteiskuntadirektiivi koskee tekijänoikeuden ja lähioikeuksien oikeudellista suojaa sisämarkkinoilla. Tietoyhteiskuntadirektiivin soveltamisalaa ei määritellä teoksen alkuperän tai tekijän kansalaisuuden perusteella, vaan viittaamalla sisämarkkinoihin, joka muodostuu jäsenvaltioiden alueista. Lisäksi tietoyhteiskuntadirektiivissä säädetään, että kyseisen direktiivin säännöksiä sovelletaan muun muassa kaikkiin direktiivissä tarkoitettuihin teoksiin, jotka täyttävät direktiivin täytäntöönpanolle säädettyinä ajankohtana suojaan oikeuttavat perusteet. Tästä seurasi EUT:n mukaan, että tietoyhteiskuntadirektiiviä voidaan soveltaa pääasiaan. EUT viittasi myös aiempaan oikeuskäytäntöönsä, jonka mukaan tietoyhteiskuntadirektiivissä määritellään yksiselitteisesti tekijänoikeuden haltijoilla unionissa olevat kappaleen valmistamista ja yleisölle välittämistä

koskevat yksinoikeudet, joilla luodaan yhdenmukaistettu sääntelykehys, ja varmistetaan kappaleen valmistamista ja yleisölle välittämistä koskevien oikeuksien korkeatasoinen ja yhtenäinen suoja, sekä yhdenmukaistetaan oikeuksien aineellinen sisältö. Yleisölle levittämistä koskeva yksinoikeus on yksi toimenpiteistä, jonka aineellinen sisältö on yhdenmukaistettu tietoyhteiskuntadirektiivissä.

Kysymykseen siitä, sovelletaanko tietoyhteiskuntadirektiivin säännöksiä DSW-tuolin kaltaiseen käyttötaiteen esineeseen, EUT totesi, että "teokseksi" luokitteleminen edellyttää EUT:n *Levola Hengelo* (C-130/17) -asian ratkaisussa vahvistettujen edellytysten täyttymistä: esineen on oltava omaperäinen siinä mielessä, että se on tekijänsä luovan henkisen työn tulos, ja "teokseksi" voidaan luokitella vain elementtejä, joita voidaan pitää ilmauksena tällaisesta luovasta henkisestä työstä. Jos edellytykset täyttyvät käyttötaiteen esineellä, se muodostaa näin ollen teoksen, joka saa tietoyhteiskuntadirektiivin mukaista tekijänoikeussuojaa, kuten EUT oli todennut *Cofemel* (C-683/17) -asian ratkaisussa.³ Näin ollen EUT katsoi, että tilanne, jossa yhtiö vaatii tekijänoikeussuojaa jäsenvaltiossa markkinoitavalle käyttötaiteen esineelle, kuuluu unionin oikeuden aineelliseen soveltamisalaan, jos esine voidaan luokitella tietoyhteiskuntadirektiivissä tarkoitetuksi "teokseksi".

EUT katsoi, että riidanalaisessa Kwantumin menettelyssä (Paris-tuolien markkinoinnissa) oli kyse sen tekijänoikeuden loukkauksesta, jolla on yksinoikeus kappaleen valmistamiseen kyseisestä teoksesta. Tämän takia EUT vastasi toiseen, kolmanteen ja neljanteen kysymykseen yhdessä ratkaistakseen, tulkitaanko tietoyhteiskuntadirektiiviä yhdessä EU:n perusoikeuskirjan kanssa siten, että ne ovat esteenä jäsenvaltion Bernin yleissopimuksen vastavuoroisuuden perusteen soveltamiselle käyttötaiteen teokseen, jonka alkuperämaa on kolmas maa, ja jonka tekijä yhtäläisesti on kolmannen maan kansalainen.

³ Tiivistelmän ja kommentaarin tästä asiasta löydät vuoden 2021 Krogeruksen tekijänoikeudellisesta vuosikatsauksesta.

Vaikka tietoyhteiskuntadirektiivin sanamuodossa ei oteta kantaa tapauksen kaltaiseen käyttötaitteen teokseen, on direktiivillä tavoiteltujen päämäärien mukaisesti esineen saatava tekijänoikeussuojaa, jos esine voidaan luokitella teokseksi. Direktiivillä pyritään EUT:n mukaan sellaiseen yhdenmukaiseen korkean suojan tasoon, jolla vältetään mm. suojaan liittyviä eroja, sekä henkistä omaisuutta sisältävien tuotteiden vapaan liikkuvuuden rajoituksia, jotka voivat johtaa sisämarkkinoiden pirstoutumiseen. Direktiivissä ei myöskään säädetä muista edellytyksistä tai soveltamisalan rajoituksista, jotka liittyvät kyseisen teoksen alkuperämaahan tai sen tekijän kansalaisuuteen. Direktiivillä pyritään myös panemaan käytäntöön tietyt TRIPS-sopimuksen ja WIPO:n tekijänoikeussopimuksen kansainväliset velvoitteet EU:n osalta, mukaan lukien Bernin yleissopimuksen 1–21 artiklat. Näin ollen EUT totesi, että tietoyhteiskuntadirektiiviä sovelletaan myös käyttötaitteen teoksiin, jotka ovat peräisin kolmansista maista, tai joiden tekijät ovat kolmannen maan kansalaisia. EUT:n näkemyksen mukaan muu tulkinta olisi unionin kansainvälisten velvoitteiden vastaista.

EUT katsoi, että koska immateriaalioikeuksia suojataan perusoikeuskirjan nojalla, niiden käyttämisen rajoituksista on perusoikeuskirjan mukaisesti säädettävä lailla, niiden keskeistä sisältöä kunnioittaen. Lisäksi jäsenvaltion harjoittama Bernin aineellisen vastavuoroisuuden perusteen soveltaminen voi olla immateriaalioikeuksien käyttämisen rajoitus, koska soveltaminen voi estää oikeuksien haltijaa nauttimasta ja käyttämästä näitä oikeuksia sisämarkkinoilla kyseisen jäsenvaltion alueella, ja täten tällaisesta rajoituksesta olisi säädettävä lailla.

EUT tukeutui tuomioon *Recorded Artists Actors Performers (C-265/19)* -asiassa, jonka mukaan, kun unionin oikeuden säännöllä yhdenmukaistetaan tekijänoikeuden suoja, on pelkästään unionin lainsäätäjän tehtävänä määrittää, onko tämän oikeuden myöntämistä unionissa rajoitettava sen osalta, ovatko teokset peräisin kolmannesta maasta, tai joiden tekijä on kolmannen maan kansalainen. Lisäksi EUT:n *DR ja TV2 Danmark (C-510/12)* -asian

tuomion mukaan, on unionin lainsäätäjä käyttänyt tietoyhteiskuntadirektiivillä jäsenvaltioille aikaisemmin kuulunutta toimivaltaa, jonka soveltamisalalla unioni on tullut toimivaltaiseksi jäsenvaltioiden sijasta panna täytäntöön Bernin yleissopimuksen merkityksellisiä määräyksiä. EUT on myös *Funke Medien NRW (C-469/17)* -asian tuomiossa todennut, että direktiivin 5 artiklaan sisältyvä poikkeus 2–4 artiklassa säädettyihin yksinoikeuksiin (kuten kappaleen valmistamiseen teoksesta ja sen levittämiseen) on tyhjentävä, jotta direktiivillä toteutetun tekijänoikeuden ja lähioikeuksien yhdenmukaistamisen tehokkuus ja tavoiteltu oikeusvarmuuden päämäärä, sekä näiden poikkeusten ja rajoitusten täytäntöönpanon johdonmukaisuuden vaatimus eivät vaarannu. Direktiivin 5 artikla ei kuitenkaan sisällä Bernin yleissopimuksen aineellisen vastavuoroisuuden perusteen mukaista poikkeusta.

Näin ollen EUT vastasi, että tietoyhteiskuntadirektiivin sisältämät kappaleen valmistamista ja levitystä koskevat oikeudet, luettuna yhdessä unionin perusoikeuskirjan kanssa, on tulkittava siten, että ne ovat esteenä sille, että jäsenvaltiot soveltavat Bernin yleissopimuksen aineellisen vastavuoroisuuden perustetta käyttötaitteen teokseen, jonka alkuperämaa on kolmas maa ja jonka tekijä on kolmannen maan kansalainen. Vain unionin lainsäätäjän tehtävänä on säätää unionin lainsäädännöllä, onko unionissa rajoitettava tietoyhteiskuntadirektiivissä säädettyjen oikeuksien myöntämistä.

Viidennen kysymyksen osalta EUT totesi, että vaikka SEUT 351 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan sen määräykset eivät vaikuta sellaisiin oikeuksiin tai velvollisuuksiin, jotka johtuvat ennen 1.1.1958 tehdystä kansainvälisestä sopimuksesta, ei jäsenvaltio voi sen perusteella vedota Bernin yleissopimuksen vastavuoroisuuden perusteeseen. EUT perusteli tätä tuomiolla *Luksan (C-277/10)* -asiassa, jonka mukaan SEUT 351 artiklan ensimmäisen kohdan määräyksen tarkoituksena on täsmentää, että SEUT:in soveltaminen ei vaikuta kyseessä olevan jäsenvaltion sitoumukseen kunnioittaa liittymistä edeltäneestä sopimuksesta johtuvia oikeuksia ja velvollisuuksiaan. Kuitenkin, jos jäsenvaltion aikaisemman kansainvälisen sopimuksen nojalla toteuttama

lainsäädäntötoimenpide on unionin oikeuden kehittymisen johdosta unionin oikeuden vastainen, ei tällöin jäsenvaltio voi vedota aiempaan sopimukseen vapautuakseen uudemmissa unionin oikeuden velvoitteista. Lisäksi EUT on *Evans Medical ja Macfarlan Smith (C-324/93)* -asian tuomioissa katsonut, että silloin kun jäsenvaltion ennen unioniin liittymistään tekemässä kansainvälisessä sopimuksessa sallitaan unionin oikeuden vastaisia toimenpiteitä, mutta ei velvoiteta niihin, on jäsenvaltion pidättäydyttävä tällaisista toimenpiteistä. Tästä oli EUT:n mukaan kyse myös käsiteltävässä asiassa, jonka takia SEUT 351 artiklan ensimmäistä kohtaa on tulkittava siten, että jäsenvaltio ei saa soveltaa Bernin yleissopimuksen vastavuoroisuuden perustetta.

Johtopäätökset

Yhtäältä tämän ratkaisun voidaan nähdä laajentavan unionin ulkopuolisten tahojen suojaa, erityisesti tahojen, joiden alkuperämaassa käyttötaiteen teossuoja omana suojamuotonaan on rajatumpi, muun muassa Yhdysvaltojen, mikäli heidän teoksensa katsotaan oleellisesti täyttävän unionin teossuojan vaatimustason. Tämän seurauksena kaikkien ympäri maailmaa olevien tekijöiden teoksia voidaan näin ollen suojata EU:ssa, vaikkei se olisikaan yhtäläisesti mahdollista kotimaissaan. Mielenkiintoista on myös seurata, minkä kannan EUT valitsee samankaltaisissa ja vireillä olevissa *Mio-* ja *USM Haller* -ennakkoratkaisupyynnöissä.

Toisaalta on kuitenkin huomionarvoista se, että tapauksen riidanalainen toimintamalli kalustemarkkinoilla on hyvinkin yleistä, DSW-tuolin kaltaisia tuoleja myydessä lähes jokaisessa kalusteliikkeessä. Nähtäväksi jääkin, millaisia oikeudellisia jatko-osia tämä tapaus saakaan aikaiseksi.

Yleisölle välittäminen – Käsite – Pelkkä välineiden tarjoaminen – Televisiovastaanottimien, jotka voivat vastaanottaa signaaleja ja levittää lähetyksiä sisäantennin avulla, tarjoaminen asunnoissa käytettäväksi – (EUT, C 135/23, *Gesellschaft für musikalische Aufführungs- und mechanische Vervielfältigungsrechte eV (GEMA) vastaan GL*, 20.6.2024)

Keskeinen kysymys

Voitiinko tietoyhteiskuntadirektiivin (2001/29/EY) 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuksi yleisölle välittämiseksi katsoa vuokra-asuntotalon toiminnanharjoittajan toiminta tämän saattaessa asiakkaidensa saataville televisiovastaanottimet, jotka vastaanottivat lähetyksiä keskusantennin sijaan huoneessa olevan sisäantennin kautta.

Tausta

Asiassa oli kyse saksalaisen musiikkialan tekijänoikeuksien yhteishallinnointiyhteisö *Gesellschaft für musikalische Aufführungs- und mechanische Vervielfältigungsrechte eV:n* (GEMA) kanteesta, joka oli nostanut Potsdamin alioikeudessa kanteen vuokra-asuntokiinteistön toiminnanharjoittajaa GL:ää vastaan tämän väitetyistä tekijänoikeuden loukkauksista. GEMA:n väite perustui siihen, että GL oli vuokralle tarjoamissaan asunnoissa asettanut käytettäväksi televisiovastaanottimia, jotka vastaanottivat signaaleja sisäantennin avulla. Sisäantenneilla varustetuilla televisiovastaanottimilla GL tarjosi vuokralaisten saataville lähetyksiä, mm. musiikkia.

Ratkaisu

Tietoyhteiskuntadirektiivin (2001/29/EY) 3 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä, että tekijöillä on yksinoikeus sallia tai kieltää teostensa langallinen tai langaton välittäminen yleisölle, mukaan lukien teosten saattaminen yleisön saataviin siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teokset saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana.

Unionin tuomioistuimen oli asiassa määritettävä käsitteen ”yleisölle välittäminen” merkitys ja soveltamisala direktiivillä tavoiteltujen päämäärien ja asiayhteyden perusteella. Unionin tuomioistuin katsoi oikeuskäytäntönsä nojalla, että käsitteessä nähdään kahden kumulatiivisen tekijän eli teoksen välittämisen ja teoksen välittämisen yleisölle yhdistyminen. Unionin tuomioistuin katsoi, että kyseisessä arvioinnissa on lisäksi otettava huomioon toiminnan tarkoituksellisuus ja käyttäjän keskeinen rooli, sillä käyttäjä suorittaa tietoisesti välittämistoimen tarjotessaan asiakkailleen pääsyn suojattuun teokseen. Lisäksi toimintaa, jossa toiminnanharjoittaja asettaa asiakkaidensa saataville teoksen, on pidettävä sellaisena lisäpalvelun tarjoamisena, jonka tavoitteena on saada toiminnasta hyötyä.

EUT katsoi, että tietoyhteiskuntadirektiivin (2001/29/EY) 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu käsite kattaa vuokra-asuntokiinteistön toiminnanharjoittajan tarkoituksella asunnoissaan käytettäväksi asettamat televisiovastaanottimet, jotka voivat vastaanottaa sisääntennillä signaaleja, mikäli asuntojen vuokralaisia voidaan pitää uutena yleisönä. Mikäli asuntojen vuokralaiset koostuvat pääasiallisesti lyhytaikaisista vuokralaisista kuten matkailijoista, voidaan katsoa, että nämä lyhytaikaiset vuokralaiset muodostavat uuden yleisön.

Johtopäätökset

Yleisölle välittämisen käsite on toistunut useasti EUT:n oikeuskäytännössä viime vuosien aikana. Tässä kyseisessä asiassa EUT korosti teknologisesti neutraalia lähestymistapaa. EUT totesi, että teknologianeutraalista näkökulmasta katsottuna kyseinen tapaus muistuttaa läheisesti *SGAE (C306/05)* -asiaa, ja vastaa hyvin tuomioistuimen aiempaa oikeuskäytäntöä mm. *AKM (C290/21)* -asiassa.⁴ EUT korosti myös, että tulkintansa tässä kyseisessä asiassa sopisi yhteen myös *Stim ja SAMI (C-753/18)* -asian kanssa, joissa musiikkiuntuuntu kykenevän laitteiston asentamisesta vastasi autonvalmistaja, ei vuokrarakennuksen toiminnanharjoittaja.⁵ EUT:n näkemyksen mukaan ratkaisunsa tässä kyseisessä asiassa ei myöskään olisi ristiriidassa *Blue Air (C775/21)* -asian kanssa, jossa lentoyhtiö ei antanut äänentoistojärjestelmäänsä mat-

kustajien käyttöön, vaan säilytti määräysvallan tekijänoikeudella suojattujen teosten mahdollisesta lähettämisestä.⁶ Vain jos tekijänoikeudella suojattujen teosten lähetyks tapahtuisi, se katsottaisiin yleisölle välittämiseksi.

Tässä yhteydessä ei täten ole juurikaan merkitystä sillä, käytetäänkö läheysten vastaanottamiseen kiinteistön keskus- vai huoneistokohtaisia sisääntenneja. Mahdollistamalla tämän asetelman, on vuokrarakennuksen toiminnanharjoittaja mennyt pelkkää fyysisten tilojen tarjoamista pidemmälle, ja toteuttanut ”uudelle yleisölle” suunnatun yleisölle välittämisen. Tätä selventääkseen EUT lisäsi, että lyhytaikaisten ja pitkäaikaisten vuokrasopimusten välinen ero on merkittävä. Lyhytaikaisessa vuokrauksessa vuokralaiset muodostavat peräkkäisen yleisön, jota tekijänoikeuksien haltijat eivät ole alun perin osanneet odottaa, kuten *SGAE (C306/05)* -asiassa, kun taas pitkäaikaisia vuokralaisia pidettäisiin *SGAE*-ratkaisun mukaisesti ”vastaanottolaitteiden omistajina”, vaikka he eivät tosiasiallisesti olisivatkaan televisiovastaanotinten omistajia (kuten esimerkiksi kalustettujen asuinhuoneistojen vuokrasopimuksissa), täten muodostaen yleisön, jota tekijänoikeuksien haltijat ovat alun perin ajatelleet alkuperäisen ”yleisölle välittämisen” yhteydessä.

⁴ Tiivistelmän ja kommentaarin tästä asiasta löydät vuoden 2023 Krogeruksen tekijänoikeudellisesta vuosikatsauksesta.

⁵ Tiivistelmän ja kommentaarin tästä asiasta löydät vuoden 2021 Krogeruksen tekijänoikeudellisesta vuosikatsauksesta.

⁶ Tiivistelmän ja kommentaarin tästä asiasta löydät vuoden 2023 Krogeruksen tekijänoikeudellisesta vuosikatsauksesta.

Yleisölle välittäminen – Käsite – Televisiovastaanottimien käyttöön
asettaminen majoitusliikkeessä – (EUT, C-723/22, *Citadines Betriebs
GmbH vastaan MPLC Deutschland GmbH*, 11.4.2024)

Keskeinen kysymys

Oliko hotellitoiminnan harjoittaja loukannut yhteishallinnointiorganisaation yksinoikeutta välittää yleisölle julkisella televisiokanavalla lähetetyn televisiosarjan jaksoa välittämällä sitä hotellin asiakkaiden saataville hotellihuoneisiin ja kuntosalille sijoitettujen televisiovastaanottimien välityksellä silloin, kun näihin vastaanottimiin oli lisäksi johdettu lähetysignaali hotellin oman kaapelijakeluverkon kautta?

Tausta

Saksalainen yhteishallinnointiorganisaatio MPLC Deutschland GmbH (MPLC) nosti Saksan alueellisessa alioikeudessa (*Landgericht München I*) kanteen hotellitoiminnan harjoittajaa Citadines Betriebs GmbH:ta (Citadines) vastaan, jossa kiellettiin hotellitoiminnan harjoittajaa välittämästä yleisön, tässä tapauksessa hotellin vierailijoiden saataville televisiosarjan jaksoa, jonka välittäminen yleisölle on MPLC:lle kuuluva yksinoikeus. Alueellinen alioikeus kielsi Citadinesia saattamasta kyseenomaista televisiosarjan jaksoa yleisön saataville. Citadines valitti asiasta osavaltion ylioikeuteen (*Oberlandesgericht München*), joka pyysi unionin tuomioistuimelta ennakkoratkaisua asiassa.

Citadines oli katsonut olevansa oikeutettu saattamaan hotellin asiakkaiden saataville julkisen televisiolähettäjän vastikkeetta lähettämät lähetykset, sillä Citadinesilla oli toimivaltaisilta yhteishallinnointiorganisaatioilta (mm. GEMA:lta) lisenssit lähettää kaapelitelevisiolähetyksiä edelleen jokaisessa hotellihuoneessa. MPLC:n näkemyksen mukaan Citadinesin lisenssiosopimus ei kattanut radio- ja televisio-ohjelmien suoraa ja välillistä edelleenlähettämistä hotellin oman kaapelijakeluverkon kautta.

Ratkaisu

Unionin tuomioistuin antoi ratkaisussaan merkitystä ensinnäkin sille, että Citadinesin katsottiin suorittavan tietoyhteiskuntadirektiivin (2001/29/EY) 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun yleisölle välittämisen, kun tämä tietoisesti välittää suojattuja teoksia lähettämällä lähetysignaalin tarkoituksellisesti hotellihuoneisiin sijoitettujen televisiovastaanottamien avulla. Toiseksi unionin tuomioistuin katsoi ratkaisussaan, että Citadinesin asiakaskunta koostuu huomattavasta määrästä potentiaalisia vastaanottajia, ja että hotellin asiakkaiden huomattava määrä huomioiden olisi heitä pidettävä yleisönä.

Kolmanneksi unionin tuomioistuin katsoi, että hotellitoiminnan harjoittaja toimi täysin tietoisena menettelynsä seurauksista välittämällä suojatun teoksen hotellinsa asiakkaille lähettämällä tarkoituksellisesti lähetysignaalin hotellin tiloissa sijaitsevien televisio- tai radiovastaanottimien avulla. Ilman Citadinesin toimintaa eivät peittoalueella olleet asiakkaat olisivat lähtökohtaisesti voineet nauttia kyseisestä suojatusta teoksesta. Unionin tuomioistuin katsoi neljänneksi, että merkitystä ei ole annettava sille Citadinesin mainitsemalle seikalle, jonka mukaan hotellin asiakkaat olivat avanneet televisiovastaanottimet eikä Citadines itse eli EUT katsoi, että yleisölle välittämiseksi riittävää on, että teos saatetaan yleisön saataville niin, että yleisöllä olisi mahdollisuus saada teos saataviinsa. Viidenneksi EUT totesi, että asiakkaille järjestetty mahdollisuus saada yleisradioitu teos on pidettävä lisäpalvelujen tarjoamisena, jonka perimmäinen tarkoitus on voiton tavoittelu. Viimeiseksi unionin tuomioistuin katsoi, että televisiovastaanottimien käyttöön asettamisen hotellin tiloihin ei voida katsoa olevan tietoyhteiskuntadirektiivin (2001/29/EY) johdanto-osan 27 perustelukappaleessa tarkoitettua pelkkää välineiden tarjoamista.

Johtopäätökset

Unionin tuomioistuin katsoi, että tietoyhteiskuntadirektiivin (2001/29/EY) 3 artiklan 1 kohtaa oli tulkittava siten, että hotellin tiloihin sijoitettujen televisiovastaanotinten, joihin on johdettu lähetysignaali hotellin kaapelijakeluverkon kautta, käyttöön asettaminen on direktiivissä tarkoitettua yleisölle välittämistä.

Miten tämä eroaa muista saksalaisista yleisölle välittämiseen liittyvistä EUT:n ratkaisuista? Kovin vähäisesti. Juurisyyin lukuisiin ennakkoratkaisupyyntöihin voidaan katsoa olevan tavassa, jolla tietoyhteiskuntadirektiivin (2001/29/EY) 3 artiklan 1 kohta on implementoitu saksalaiseen lainsäädäntöön, jolloin ne ovat pirstaloituneet useiksi eri oikeuksiksi, jotka tämän seurauksena on mahdollista lisensoida erikseen. Tämä selvittää osaltaan osapuolten näkemyseroja, koska Citadinesin näkemys oli, että heidän lisenssinsä ”kaapeleitse tapahutuvaan edelleenlähetykseen” oli riittävä, mutta MPLC:n näkemyksen mukaan televisiosignaalin jakelu Citadinesin toimesta sen omassa kaapeliverkossa oli ”yleisölle välittämistä”, johon pelkkä kaapelilupa ei olisi ollut riittävä.

Edellä mainitut saksalaiset yleisölle välittämisen ennakkoratkaisupyntöihin johtaneet tulkinnanvaraisuudet tulivat myös vahvistettua EUT:n toimesta, ratkaisun osaltaan nojatessa aiempiin ratkaisuihin *SGAE (C-306/05)* ja *Reha Training (C-117/15)*. EUT kuitenkin totesi, että käsittelyyn toimitetut tiedot Citadinesin lisenssisopimuksesta ja sen kattamista oikeuksista olivat puutteelliset, ja EUT palauttikin asian kansalliselle tuomioistuimelle käsiteltäväksi. Nähtäväksi täten jää, miten Citadinesin lisenssin kattavuutta arvioidaan, ja lopputuloksesta riippuen millaisia vaikutuksia sillä on saksalaisten toimijoiden lisensointiin.

Pääsy tekijänoikeuden ja lähioikeuksien hallinnointitoimintaan – (EUT, C-10/22, *Liberi editori e autori (LEA) vastaan Jamendo SA*, 21.3.2024)

Keskeinen kysymys

Voitiinko kansallisella lainsäädännöllä sulkea pois toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneilta riippumattomilta tekijänoikeuksien hallinnointiyhteisöiltä mahdollisuus tarjota tekijänoikeuksien hallinnointipalveluita?

Tausta

Italialainen tekijänoikeuksien yhteishallinnointiorganisaatio *Liberi editori e autori (LEA)* oli nostanut Rooman alioikeudessa kieltokanteen Jamendo SA:ta vastaan. Jamendo on Luxemburgiin sijoittunut vapaaksi lisensoidun musiikin jakeluun keskittynyt yhtiö, joka oli toiminut riippumattomana hallinnointiyhteisönä Italiassa. LEA vaati kieltokanteessaan, että Jamendo velvoitetaisiin lopettamaan toimintansa Italian lain vastaisena. Italian tekijänoikeuslainsäädännön mukaan tekijänoikeuksien hallinnointitoiminta on sallittua vain niille toimijoille, jotka täyttävät Italian lain vaatimukset, ovat merkitty valtuutettujen organisaatioiden luetteloon, ja ovat tehneet ilmoituksen toimintansa aloittamisesta Italian televiestintäministeriölle. Jamendoa ei ollut merkitty kyseiseen listaan, eikä se LEA:n mukaan täyttänyt muitakaan vaatimuksia.

Jamendo väitti alioikeudessa, että direktiivi 2014/26 tekijänoikeuden ja lähioikeuksien kollektiivisesta hallinnoinnista sekä usean valtion alueen kattavasta musiikkiteosten oikeuksien lisensoinnista verkkokäyttöä varten sisämarkkinoilla (kollektiivihallinnointidirektiivi) oli saatettu virheellisesti osaksi Italian oikeutta, koska riippumattomille hallinnointiyhteisöille ei annettu direktiivissä säädettyjä oikeuksia. Jamendo huomautti, että tekijänoikeuksien hallinnointitoiminta oli Italian lainsäädännössä varattu yksinomaan Italian tekijänoikeusjärjestö SIAE:lle (*Società italiana degli autori ed editori*) ja muille laissa tarkoitetuille valtuutetuille yhteishallinnointiorganisaatioille. Tämän vuoksi riippumattomat hallinnointiyhteisöt joutuivat tekemään edustus-sopimuksia SIAE:n tai muiden valtuutettujen yhteishallinnointiorganisaatioiden

kanssa harjoittaakseen tekijänoikeuksien hallinnointitoimintaa Italiassa. Jamendo esitti myös, ettei sen toiminnassa ole kyse tekijänoikeuksien yhteishallinnoinnista vaan tekijänoikeuksien suorasta hallinnoinnista, jonka osalta se vetosi kollektiivihallinnointidirektiivin perustelukappaleeseen, josta Jamendon mukaan käy ilmi, että yhteisöt, jotka lisensoivat niille erikseen neuvoteltujen sopimusten pohjalta siirrettyjä oikeuksia, eivät kuulu direktiivissä tarkoitettuun riippumattoman hallinnointiyhteisön käsitteeseen.

Rooman alioikeus katsoi, ettei Jamendon toiminta vaikuttanut suoralta hallinnoinnilta, koska se myöntää lisensoijia ja alilisensoijia, kerää maksuja teoksen käyttökertojen perusteella, ja pidättää itselleen osuuden kerätyistä maksuista. Jamendon tarjoamat sopimukset vaikuttivat alioikeuden mukaan vakiosopimuksilta, jolloin yksittäisiä sopimuksia ei voitu pitää erikseen neuvoteltuina. Tuomioistuin katsoi toisaalta, ettei Italian tekijänoikeuslaissa sallita riippumattomien hallinnointiyhteisöjen toimimista suojattuja teoksia koskevien oikeuksien käyttämisen välittäjinä.

Rooman alioikeus päätyi tiedustelemaan unionin tuomioistuimelle esittämässään ennakkoratkaisupyyntönsä, estääkö kollektiivihallinnointidirektiivi sellaisen kansallisen lain, jossa pääsy tekijänoikeuksien hallinnointimarkkinoille varataan ainoastaan direktiivin mukaisille yhteishallinnointiorganisaatioille ja riippumattomat hallinnointiyhteisöt suljetaan markkinoiden ulkopuolelle?

Italian hallitus puuttui asiaan esittämällä väitteen ennakkoratkaisupyyntön tutkittavaksi ottamisen edellytysten puuttumisesta, koska pääasia oli sen mukaan kuvitteellinen. Koska osapuolet olivat vaatineet lähinnä toteamaan, että Italian lainsäädäntö, jossa pääsy tekijänoikeuksien hallinnointitoimintaan on varattu yhteishallinnointiorganisaatioille ja jossa riippumattomat hallinnointiyhteisöt eivät voi harjoittaa kyseistä toimintaa, on ristiriidassa unionin oikeuden kanssa, pääasiaan liittyvä oikeudenkäynti oli Italian hallituksen mukaan keinotekoinen. EUT katsoi kuitenkin, että kysymyksillä voidaan olettaa olevan merkitystä asian ratkaisemisen kannalta, mutta päätyi lopulta rajaamaan

ennakkoratkaisupyyntön ulkopuolelle sellaiset riippumattomat hallinnointiyhteisöt, jotka ovat sijoittautuneita Italiaan.

Ratkaisu

EUT totesi, että kollektiivihallinnointidirektiiviä ei voida tulkita siten, että siinä olisi yhdenmukaistettu säännökset yhteisöjen pääsystä tekijänoikeuksien hallinnointitoimintaan riippumatta niiden sijoittautumisvaltiosta. Näin ollen EUT katsoi, ettei kollektiivihallinnointidirektiivi ole esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jolle suljetaan pois yleisesti ja ehdottomasti toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneilta riippumattomilta hallinnointiyhteisöiltä mahdollisuus tarjota tekijänoikeuksien hallinnointipalveluita.

Tästä huolimatta EUT katsoi, ettei tällainen kansallinen lainsäädäntö jäisi kuitenkaan unionin oikeuden ulkopuolelle, tai että se edes olisi unionin oikeuden mukainen. Jäsenvaltioiden ulkopuolelle sijoittuvat toimijat poissulkeva lainsäädäntö voi mahdollisesti puuttua tilanteisiin, joilla on yhteys jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja näin ollen kuulua perusvapauksia koskevan sopimuksen Euroopan unionin toiminnasta (SEUT) määräysten soveltamisalaan. Kansalliset toimenpiteet on kuitenkin ensin arvioitava suhteessa kyseisen yhdenmukaistamistoimenpiteen säännöksiin. Tästä syystä EUT päätyi ensin tarkastelemaan, kuuluuko riippumattomien hallinnointiyhteisöjen harjoittama tekijänoikeuksien hallinnointitoiminta joko sähköisen kaupankäynnin direktiivin 2000/31 tai direktiivin 2006/123 palveluista sisämarkkinoilla soveltamisalaan.

Ensin mainitussa direktiivissä 2000/31 kielletään rajoittamasta toisesta jäsenvaltiosta peräisin olevien tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisen vapautta, ja jälkimmäisessä pyritään edistämään palvelujen vapaata liikkuvuutta niin, että samalla taataan palvelujen korkea laatu. Kuitenkin molempiin direktiiveihin on sisällytetty poikkeukset, tai niitä on tulkittu unionin oikeudessa niin, että tekijänoikeudet ovat suljettu niiden soveltamisen ulkopuolelle. Koska riippumattomien hallinnointiyhteisöjen pääsyä tekijänoikeuksien hallinnointi-

toimintaan ei ole yhdenmukaistettu kokonaan unionin tasolla, on asiaa tarkasteltava myös EU:n perussopimusten määräysten kannalta, eli tässä asiassa SEUT 56 artiklassa taatun palvelujen tarjoamisen vapauden kannalta.

EUT totesi vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan SEUT 56 artiklan olevan esteenä sellaisille kansallisille toimenpiteille, jotka ovat omiaan estämään unionin kansalaisia käyttämästä tässä EUT-sopimuksen artiklassa taattua palvelujen tarjoamisen vapautta, haittaamaan sen käyttämistä, tai tekemään sen käyttämisen vähemmän houkuttelevaksi. Tämän lisäksi EUT totesi, että kansalliset rajoitukset voivat kuitenkin olla oikeutettuja, mikäli on olemassa yleistä etua koskevia pakottavia syitä. Immateriaalioikeuksien suojaamisen on katsottu EUT:n oikeuskäytännössä olevan yleistä etua koskeva pakottava syy, ja näin ollen tapauksen kaltainen kansallinen laki voidaan oikeuttaa tekijänoikeuden suojaamisen tavoitteella.

Rajoituksen oikeasuhtaisuutta on kuitenkin arvioitava siten, että sillä päästään tavoiteltuun päämäärään yleisen edun suojaamisessa, eikä sillä mennä pidemmälle kuin on tarpeen tavoitteen saavuttamiseksi. EUT katsoi, että tapauksen olosuhteissa kansallisen lainsäädännön rajoituksella hallinnointiyhteisöjen erilaisesta kohtelusta voidaan päästä sillä pyrittyyn tavoitteeseen tekijänoikeuksien suojaamisessa. Tavoitteeseen olisi kuitenkin voitu EUT:n mukaan päästä myös vähemmän rajoittavilla keinoilla. Lisäksi se totesi, että kyseessä olevalla kansallisella Italian lailla, siltä osin kuin sillä estetään ehdottomasti kaikkia riippumattomia hallinnointiyhteisöjä käyttämästä SEUT 56 artiklassa taattua palvelujen tarjoamisen vapautta, ylittää ne keinot, jotka ovat tarpeen tekijänoikeuksien suojaamiseksi.

EUT ratkaisi asian niin, että SEUT 56 artiklaa luettuna yhdessä kollektiivihallinnointidirektiivin kanssa, on tulkittava siten, että se on esteenä jäsenvaltion lainsäädännölle, jossa suljetaan pois yleisesti ja ehdottomasti toiseen jäsenvaltioon sijoittautuneilta riippumattomilta hallinnointiyhteisöiltä mahdollisuus tarjota tekijänoikeuksien hallinnointipalveluita tässä ensimmäisessä jäsenvaltiossa.

Johtopäätökset

Kyseinen tapaus osoitti yhteishallinnointiin liittyvien lakien alueellisten eroavaisuuksien sekä unionin perusvapauksien välisen päällekkäisyyden. Kansallisella lailla ei voida rajoittaa toiseen jäsenvaltioon sijoittuneiden riippumattomien hallinnointiyhteisöjen toimintaa puuttumalla perusvapautteen palvelujen tarjoamisesta, vaikka rajoituksen tavoitteena olisi tekijänoikeuksien suojaaminen yleisenä etuna. Ratkaisun voidaan katsoa antavan oikeusvarmuutta toisista jäsenvaltioista käsin toimiville tekijänoikeuksien hallinnointiyhteisöille, ja niiden mahdollisuuksista harjoittaa toimintaansa muualla EU:n alueella kansallisen lainsäädännön sitä estämättä.

Teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamiseksi tarvittavat toimenpiteet, menettelyt ja oikeussuojakeinot – (EUT C-201/22, *Kopiosto r.y. vastaan Telia Finland Oyj*, 23.11.2023)

Keskeinen kysymys

Määräytyykö Kopioston kaltaisten yhteishallinnointiorganisaatioiden asiavaltuus ajaa loukkauskanteita omista nimissään EU-oikeuden mukaan, vai päätetäänkö asia kansallisen lain perusteella?

Tausta

Tapauksen taustalla oli tässäkin katsauksessa aikaisemmin käsitelty MAO:ssa alkanut oikeudenkäynti, jossa Kopiosto oli vaatinut vahvistettavaksi, että Telia Finland Oyj (Telia) oli tekijänoikeuslain 25 h §:ssä tarkoitetulla tavalla lähettänyt edelleen televisiolähetystyksiä ilman Kopioston etukäteisen antamaa lupaa ja loukannut toiminnallaan Kopioston edustamien tekijöiden oikeuksia. Telia oli puolestaan kiistänyt Kopioston asiavaltuuden ajaa loukkauskannetta omista nimissään. MAO katsoi, että Kopiostolla ei ollut asiavaltuutta ajaa loukkauskannetta omista nimissään sellaisten oikeudenhaltijoiden puolesta, joita se edustaa sopimuslisenssijärjestönä. Kysymys asiavaltuudesta jäi Kopioston valituksen jälkeen KKO:n ratkaistavaksi.

Telia esitti KKO:ssa, että Kopiostolle on sopimuslisenssijärjestönä annettu oikeus myöntää käyttöluvia televisiolähetysten edelleen lähettämiseen ja periä siihen liittyviä korvauksia, mutta oikeus loukkauskanteen nostamiseen on vain alkuperäisellä oikeudenhaltijalla, tai sillä jolle tekijänoikeus on siirretty. KKO katsoi, että koska Suomen laissa ei ole asiavaltuutta koskevaa säännöstä, ratkaisu edellyttää EUT:lta vastausta kysymykseen siitä, millä edellytyksillä kollektiivihallinnointidirektiivissä tarkoitetulla yhteishallinnointiorganisaatiolla on oikeus pyytää teollis- ja tekijänoikeuksien noudattamisen varmistamisesta annetun direktiivin 2004/48/EY (täytäntöönpanodirektiivi) II luvussa tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista. Täytäntöönpanodirektiivin osalta KKO viittasi myös EUT:n

SNB-REACT-tapaukseen (C-521/17), jonka mukaan jäsenvaltion velvollisuus tunnustaa asiavaltuus teollis- ja tekijänoikeuksien yhteishallinnointiorganisaatiolle edellyttää, että organisaatiolla on kansalliseen lainsäädäntöön perustuva välitön intressi näiden oikeuksien puolustamiseen ja *kelpoisuus esiintyä asianosaisena*.

KKO:n mukaan mainittu tapaus ei kuitenkaan antanut selvää vastausta siihen, miten täytäntöönpanodirektiivissä mainittua välitöntä intressiä ja asianosaiskelpoisuuden arviointiperusteita tulisi tässä kontekstissa tulkita. Näin ollen KKO tiedusteli EUT:lta ensinnäkin, edellyttääkö täytäntöönpanodirektiiviin perustuva asiavaltuus kansallisessa laissa sopimuslisenssijärjestöille säädettyä yleistä kelpoisuutta esiintyä asianosaisena riita-asioissa vai vaaditaanko nimenomaisesti hyväksytyä oikeutta ajaa kannetta omista nimissään kyseisten oikeuksien puolustamiseksi. KKO tiedusteli EUT:lta lisäksi, määräytyykö täytäntöönpanodirektiivin tarkoittaman ”välittömän intressin” käsite EU-oikeuden mukaan ja jos kyllä, onko jäsenvaltioiden tunnustettava tekijänoikeuksien yhteishallinnointiorganisaatioiden välitön intressi ajaa loukkauskannetta omista nimissään, jos organisaatioiden välittömästä intressistä ei ole säädetty kansallisessa lainsäädännössä.

Ratkaisu

EUT totesi täytäntöönpanodirektiivin perustelukappaleista ilmenevän, että oikeus pyytää direktiivissä tarkoitettujen toimenpiteiden, menettelyjen ja oikeussuojakeinojen soveltamista on myönnetty teollis- ja tekijänoikeuksien haltijoiden lisäksi yhteishallinnointiorganisaatioille. EUT samalla muistutti *SNB-REACT*-tapaukseensa viitaten, että yhteishallinnointiorganisaatioiden asiavaltuudelta edellytetään, että organisaatioilla katsotaan kansallisen lainsäädännön mukaan olevan välitön intressi edustamiensa oikeudenhaltijoiden teollis- ja tekijänoikeuksien puolustamiseen omista nimissään ja kelpoisuus esiintyä tuomioistuimessa asianosaisena tässä tarkoituksessa. Varsinaiseen ennakkoratkaisukysymykseen EUT vastasi, että kelpoisuus esiintyä asianosaisena ei edellyttänyt erikseen annettua kansallista säännöstä,

vaan se oli mahdollista perustaa myös prosessioikeuden yleisiin sääntöihin. EUT perusteli tulkintaansa erityisesti täytäntöönpanodirektiivin tavoitteella immateriaalioikeuksien suojan korkeasta tasosta.

Jälkimmäisen kysymyksen osalta EUT katsoi, ettei unionin oikeudessa säännellä edellytyksiä, joiden vallitessa yhteishallinnointiorganisaatiolla voidaan katsoa olevan välitön intressi puolustaa teollis- ja tekijänoikeuksia. Yhteishallinnointiorganisaatioiden välittömän intressin ratkaiseminen jää siis kansallisten tuomioistuinten ratkaistavaksi kansallisen lainsäädännön perusteella. Näin ollen EUT katsoi, että jos yhteishallinnointiorganisaatioilta puuttuu kansallisen lainsäädännön perusteella välitön intressi puolustaa edustamiensa oikeudenhaltijoiden oikeuksia, jäsenvaltioilla ei ole velvollisuutta tunnustaa tällaisen intressin olemassaoloa. Toisin sanoen, mikäli välittömän intressin edellytys ei kansallisen lainsäädännön mukaan täyty, jäsenvaltiolla ei ole velvollisuutta myöntää yhteishallinnointiorganisaatiolle asiavaltuutta oikeudenhaltijoiden oikeuksien puolustamiseen.

Johtopäätökset

Tapauksen voidaan katsoa selventävän Kopioston kaltaisten yhteishallinnointiorganisaatioiden asiavaltuuteen liittyvää oikeustilaa entisestään. Ratkaisun suurin anti lienee sen selventäminen, että täytäntöönpanodirektiivissä määriteltä velvollisuus asianosaiskelpoisuuden myöntämiseen voi perustua tästä erikseen annettuun nimenomaiseen kansalliseen säännökseen, mutta myös prosessioikeuden yleisiin sääntöihin. Samoin ratkaisun myötä on nyt vahvistettu, ettei välittömän intressin käsitteen sisältöä ole yhdenmukaistettu, vaan se määräytyy sovellettavan kansallisen lainsäädännön perusteella.

Asia palautui ratkaisun jälkeen KKO:n käsiteltäväksi. KKO katsoi tapauksen pohjalta, ettei Kopiosto ole sopimuslisenssijärjestönä sen oikeussuhteen osapuoli, josta oikeudenhaltijoiden yksinoikeuksien luvattomaan käyttöön perustuvassa loukkauskanteessa on kysymys. Kopioston asiavaltuudelle ei siis löytynyt perustaa kansallisesta laista eikä yleisistä prosessioikeudellisista säännöistä. KKO:n mukaan Kopiostolla ei myöskään ollut sille laissa säädettyihin tehtäviin ja oikeuksiin perustuvaa välitöntä intressiä ajaa omissa nimissään loukkauskannetta sopimuslisenssisuhteen ulkopuolisia tahoja vastaan. Täten vaikka monet tehokkuus- ja tarkoituksenmukaisuusnäkökohdat puhuivat asiavaltuuden myöntämisen puolesta, KKO päätyi siihen, ettei Kopiostolla ollut oikeutta omissa nimissään ajaa edustamiensa oikeudenhaltijoiden yksinoikeuksien loukkaukseen perustuvaa kannetta.

Oikeus kappaleen valmistamiseen lähetysten tallenteista –
Yksityistä kopiointia koskeva poikkeus – Sopiva hyvitys –
(EUT, C-260/22, *Seven.One Entertainment Group GmbH*
vastaan *Corint Media GmbH*, 23.11.2023)

Keskeinen kysymys

Voidaanko yleisradio-organisaatioilta evätä kansallisessa lainsäädännössä oikeus saada direktiivin 2001/29/EY (tietoyhteiskuntadirektiivi) mukainen sopiva hyvitys siitä, että luonnolliset henkilöt valmistavat kappaleen niiden lähetysten tallenteista yksityiseen käyttöön ja muuhun kuin kaupalliseen käyttötarkoitukseen?

Tausta

Kantajana asiassa oli yleisradio-organisaatio Seven.One Entertainment Group GmbH (jäljempänä Seven.One). Vastaaajana puolestaan oli yksityisten televisiokanavien ja radioasemien tekijänoikeuksia ja lähioikeuksia hallinnoiva yhteisvalvontayhteisö Corint Media GmbH (jäljempänä Corint Media).

Tapauksessa oli kyse tietoyhteiskuntadirektiivin 5(2)(b) artiklan tulkinnasta. Kyseisen artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat säätää poikkeuksista ja rajoituksista kappaleen valmistamista koskevaan yksinoikeuteen silloin, kun kyseessä ovat luonnollisten henkilöiden yksityiseen ja muuhun kuin kaupalliseen tarkoitukseen valmistamat kappaleet, edellyttäen, että oikeudenhaltijat saavat tästä sopivan hyvityksen. Saksa oli tämän artiklan nojalla sallinut kansallisessa lainsäädännössään kappaleiden valmistamisen yleisradio-organisaatioiden lähetysten tallenteista yksityiseen käyttöön ilman, että yleisradio-organisaatioilla oli oikeutta sopivaan hyvitykseen.

Corint Media oli tapauksessa sopinut yksinoikeudesta käyttäjä ja hyödyntää yksinoikeudella Seven.Onen televisiokanavaan liittyviä tekijänoikeuksia erillisessä hallinnointisopimuksessa. Seven.One oli hallinnointisopimuksen perusteella vaatinut, että Corint Media maksaa sille hyvitystä tyhjien tallennus-

välineiden hyvitysmaksun perusteella. Kun Saksan oikeuden mukaan yleisradio-organisaatioilla ei kuitenkaan ollut oikeutta sopivaan hyvitykseen, Corint Media ei hyväksynyt Seven.Onen esittämää vaatimusta.

Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedusteli EUT:lta, että voitiinko yleisradio-organisaatioilta kansallisessa lainsäädännössä evätä oikeus saada sopiva hyvitys, kun luonnolliset henkilöt valmistavat kappaleen niiden lähetysten tallenteista yksityiseen käyttöön ja muuhun kuin kaupalliseen käyttötarkoitukseen. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomautti tässä yhteydessä, ettei direktiivissä säädetä siitä, että joitakin oikeudenhaltijoita voitaisiin rajoittaa saamasta sopivaa hyvitystä, minkä vuoksi tuomioistuin epäili kansallisen säännösten yhteensoveltuvuutta tietoyhteiskuntadirektiivin ja Euroopan unionin perusoikeuskirjan 20 artiklan yhdenvertaisen kohtelun periaatteen kanssa.

Ratkaisu

EUT aloitti toteamalla, että tietoyhteiskuntadirektiivin 5(2)(b) artiklan sanamuodon mukaan jäsenvaltiot voivat säätää kansallisia poikkeuksia ja rajoituksia kappaleen valmistamista koskevaan yksinoikeuteen *vain sillä edellytyksellä*, että tällaisen yksinoikeuden haltijoille turvataan oikeus sopivaan hyvitykseen. Tässä yhteydessä EUT huomautti, että tietoyhteiskuntadirektiivin 2(2)(e) artiklan mukaan yleisradio-organisaatiot ovat tällaisia tietoyhteiskuntadirektiivin tarkoittamia yksinoikeuden haltijoita. Kyseisessä artiklassa nimittäin selvästi ilmaistaan yleisradio-organisaatioiden yksinoikeus ”muiden oikeudenhaltijoiden tavoin” kieltää tai sallia kappaleiden valmistaminen lähetystensä tallenteista, riippumatta niiden lähetystavasta.

Näillä perusteilla EUT päätyi linjaamaan, että jäsenvaltioiden on lähtökohtaisesti kansallisessa lainsäädännössään myönnettävä yleisradio-organisaatioille oikeus sopivaan hyvitykseen siitä, että luonnolliset henkilöt valmistavat niiden lähetysten tallenteista kappaleita yksityiseen käyttöön ja muuhun kuin kaupalliseen käyttötarkoitukseen. EUT:n mukaan kyseistä

tulkintaa tukivat sanamuodon lisäksi kyseisten säännösten asiayhteys ja tavoitteet sekä tietoyhteiskuntadirektiivin syntyhistoria. EUT kuitenkin täsmensi, että sopivaa hyvitystä koskevan järjestelmän on oltava sidoksissa oikeudenhaltijoille aiheutuneeseen vahinkoon. Täten hyvitystä ei poikkeuksellisesti tarvitse maksaa, jos yksityisestä kopioinnista aiheutuva vahinko oikeudenhaltijalle on vain ”vähäinen”. EUT:n mukaan aiheutuvan vahingon arvioiminen on kansallisten tuomioistuinten tehtävä, mutta tuomioistuinten on tätä arviointia suorittaessaan noudatettava EU:n perusoikeuskirjan yhdenvertaisen kohtelun periaatetta. Kyseinen periaate edellyttää, että toisiinsa rinnastettavia tilanteita ei kohdella eri tavalla eikä erilaisia tilanteita kohdella samalla tavalla, ellei tällaista kohtelua voida objektiivisesti perustella.

Tätä taustaa vasten EUT päätyi vielä ottamaan tarkemmin kantaa siihen, millä edellytyksillä sopiva hyvitys voitaisiin siis käytännössä kansallisessa lainsäädännössä evätä kaikilta yleisradio-organisaatioilta loukkaamatta tietoyhteiskuntadirektiivin vaatimuksia. EUT loi tätä varten kaksivaiheisen testin: ensin kansallisen tuomioistuinten on objektiivisten perusteiden nojalla varmistuttava siitä, että direktiivin muista oikeudenhaltijoiden ryhmistä poiketen *nimenomaan* yleisradio-organisaatioille aiheutuu vain vähäistä vahinkoa yksityisistä kopioista. Toisekseen kansallisten tuomioistuinten on niin ikään objektiivisten perusteiden nojalla arvioitava, ovatko kaikki yleisradio-organisaatiot niiden muodostamassa oikeudenhaltijoiden ryhmässä keskenään vertailukelpoisessa asemassa erityisesti niille aiheutuvien vahinkojen osalta siten, että hyvityksen epääminen kaikilta näiltä yleisradio-organisaatioilta olisi oikeutettua. Vain jos vastaukset kumpaankin arvioon ovat myöntäviä, voidaan hyvitys evätä.

EUT:n mukaan sillä seikalla, ettei yksikään saksalainen yleisradio-organisaatio ollut oikeutettu sopivaan hyvitykseen, ja että osa yleisradio-organisaatioista sai jo sopivan hyvityksen elokuvantuottajana, ei ollut merkitystä. Tämä johtui siitä, että eri oikeudenhaltijaryhmien kappaleiden valmistamista koskevalla yksinoikeudella nimittäin suojataan eri asioita: elokuvantuottajien tapauksessa

tuottajien organisatorista ja taloudellista suoritusta, yleisradio-organisaatioiden tapauksessa taas lähetyksessä konkretisoituvaa teknistä suoritusta. Eri oikeudenhaltijaryhmille aiheutuvat vahingot eivät täten EUT:n mukaan vastanneet toisiaan.

Näillä perusteilla EUT päätyi siihen, että tietoyhteiskuntadirektiivi on esteenä sellaiselle kansalliselle säännöstölle, jonka mukaan yleisradio-organisaatioilta, joiden lähetysten tallenteista luonnolliset henkilöt valmistavat kappaleita yksityiseen käyttöön ja muuhun kuin kaupalliseen käyttötarkoitukseen, ei ole oikeutta sopivaan hyvitykseen, jos näille organisaatioille aiheutuvaa vahinkoa ei voida luonnehtia ”vähäiseksi”.

Johtopäätökset

Ratkaisun voidaan katsoa olevan jatkumoa tekijänoikeuden rajoituksesta maksettavaa sopivaa hyvitystä koskeviin EUT:n aikaisempiin tapauksiin. EUT on esimerkiksi tapauksissa *Amazon.com International Sales ym.* (C-521/11) ja *Austro-Mechana* (C-433/20) vahvistanut, että sopivan hyvityksen järjestelmän ja sen tason on oltava sidoksissa oikeudenhaltijoille yksityisestä kopioinnista aiheutuvaan vahinkoon. Samoin EUT on jo aikaisemmin soveltanut sopivaa hyvitystä koskevien säännösten tulkintaan yhdenvertaisen kohtelun periaatetta esimerkiksi ratkaisussa *Copydan Båndkopi* (C-463/12).

Vaikka ratkaisu ei varsinaisesti tuonut uutta mullistavaa tulkintalinjaa EUT:n oikeuskäytäntöön, tapaus on osoitus siitä, että EUT on halukas antamaan konkreettista merkitystä EU:n perusoikeuskirjalle ja sen yleisille oikeusperiaatteille myös tekijänoikeuden kontekstissa. Omaksuttu kaksivaiheinen testi, missä hyvityksen epäämisen oikeutusta on arvioitava sekä kaikkien oikeudenhaltijaryhmien välisessä suhteessa, että yksittäisen oikeudenhaltijaryhmän sisäisessä suhteessa voidaan nimittäin hahmottaa ohjeeksi siitä, miten yhdenvertaisen kohtelun oikeusperiaatetta tulee käytännössä soveltaa. Testin voidaan katsoa myös osaltaan tarkentavan sitä, miten yhdenvertaisen kohtelun periaate käyttäytyy tässä kontekstissa.

Kansainvälinen
tekijänoikeudellinen
oikeuskäytäntö

Tekstin- ja tiedonlouhintaa tieteellisiin tarkoituksiin koskevan poikkeuksen soveltumisesta tekoälyn kouluttamiseen käytetyn aineiston muodostamisessa – (Hampurin piirioikeus, No. 310 O 227/23, *Robert Kneschke vastaan LAION gemeinnütziger e.V.*, 27.9.2024)

Keskeinen kysymys

Soveltuuko DSM-direktiivin 3 ja 4 artiklan tekstin- ja tiedonlouhintaa koskeva poikkeus tieteellisiin tarkoituksiin tekoälyn kouluttamiseen käytetyn tietoaineiston muodostamiseen?

Tausta

Saksalainen valokuvaaja Robert Kneschke oli nostanut kanteen tekijänoikeusloukkauksesta Hampurin piirioikeudessa (saks. *Landgericht Hamburg*) saksalaista voittoa tavoittelematonta organisaatiota LAION gemeinnütziger e.V.:tä (Large-Scale Artificial Intelligence Open Network; LAION) kohtaan. LAION oli saattanut kokoamansa tietoaineiston (LAION-5B) vapaasti saataville, joka sisälsi lähes kuusi miljardia hyperlinkkiä julkisesti saatavilla oleviin kuviin ja niitä vastaaviin tekstikuvauksiin (kuva-tekstiparit) ja niiden metatietoihin. LAION itse ei käytä tietoaineistoa tekoälyjärjestelmien kouluttamiseen, mutta se on toiminut pohjana mm. Stability AI:n Stable Diffusion-tekoälyjärjestelmän kouluttamisessa. Tietoaineisto sisälsi hyperlinkin myös verkkosivustolle, jolla Kneschke myi valokuviaan. Verkkosivuston käyttöehdoissa oli myös väitetyn loukkauksen kohteena olevan Kneschken kuvan osalta todettu, ettei sivuston valokuvia saa automaattisten ohjelmien avulla hakea tai käyttää mihinkään tarkoitukseen. LAION ei ollut hankkinut Kneschkeltä lisenssiä tietoaineistossaan käyttämänsä kuvan tekijänoikeuksiin.

Ratkaisu

LAION vetosi oikeudenkäynnissä väitetyn tekijänoikeusloukkauksen osalta kolmeen mahdolliseen poikkeukseen tekijänoikeudensuojasta, jotka voisivat sallia Kneschken kuvien käytön tietoaineistossa. Tuomioistuimien keskitetty ratkaisussaan niihin poikkeuksiin, jotka koskivat DSM-direktiivin 3 ja 4

artikloita sellaisina, kuin ne oli saatettu osaksi saksalaista tekijänoikeuslakia (*Urheberrechtsgesetz, UrhG*).

DSM-direktiivin 3 ja 4 artiklassa on säädetty poikkeuksesta tekijänoikeus-suojaan tilanteissa, joissa teoksista valmistetaan kappaleita tekstin- ja tiedonlouhintaa varten eli ns. TDM-poikkeuksesta. Direktiivin 3 artikla koskee nimenomaisesti tekstin- ja tiedonlouhintaa tieteelliseen tutkimukseen. Saksassa DSM-direktiivin sisältämä TDM-poikkeus on implementoitu UrhG 44a ja 60d pykälään. UrhG 44a sallii tekijänoikeuden haltijalle mahdollisuuden sulkea teoksensa pois TDM-poikkeuksen piiristä (opt-out), sillä pykälän mukainen teosten kappaleiden valmistaminen on sallittua ainoastaan, jos oikeudenhaltija ei ole pidättänyt niihin oikeuksiaan. UrhG 60d puolestaan mahdollistaa teosten kappaleiden valmistamisen tekstin- ja tiedonlouhintaa varten tieteelliseen tutkimukseen aina tiettyjen edellytysten täytyessä, mm. ei-kaupallisiin tarkoituksiin ja kun toimitaan yleisen edun mukaisesti. Teoksia ei voida esim. käyttöehdoin rajata tämän poikkeuksen ulkopuolelle.

Vaikka Kneschken verkkosivusto oli käyttöehdoissaan sulkenut sivustolla olevat teokset TDM-poikkeuksen soveltamisen ulkopuolelle, totesi Hampurin piirioikeus, että LAION:in toiminnassa oli ollut kyse DSM-direktiivin 3 artiklan ja UrhG 60d pykälän mukaisesta tekstin- ja tiedonlouhinnasta tieteellistä tutkimusta varten. Tuomioistuimen mukaan, vaikka tietoaineiston muodostaminen ei vielä itsessään ollut tieteellistä tutkimusta, se oli välttämätön askel tietoaineiston käyttämiseen myöhempää tutkimusta varten. Näin ollen tietoaineiston saattaminen vapaaseen käyttöön esim. sellaisten toimijoiden saataville, jotka kehittävät tekoälyjärjestelmiä, oli riittävä peruste TDM-poikkeuksen soveltumiselle.

LAION:in toiminnassa oli tuomioistuimen mukaan kyse voittoa tavoittelemattomasta toiminnasta, vaikka Kneschke oli esittänyt oikeudenkäynnin aikana todisteita LAION:in ja Stability AI:n välisestä taloudellisesta yhteistyöstä: kaksi LAION:in jäsentä oli ollut työsuhteessa Stability AI:n kanssa ja

Stability AI oli pienimuotoisesti rahoittanut tietoaaineiston keräämistä. Tällä ei kuitenkaan tuomioistuimen mielestä ollut ratkaisevaa vaikutusta LAION:in tutkimustyölle, eikä Stability AI:lla ollut etuoikeuksia LAION:in työn tuloksille. LAION oli asettanut tietoaaineiston lopulta vapaaseen käyttöön, ratkaisten näin kysymyksen ei-kaupallisesta, voittoa tavoittelemattomasta toiminnasta. Lisäksi tuomioistuin katsoi myös kaupallisten yhtiöiden tekoälyn kouluttamisen tietoaaineiston pohjalta olevan ”tutkimusta”. Huomionarvoista kuitenkin on tuomioistuimen maininta siitä, että olisi todennäköisesti hyväksyttävää, että jopa tekstipohjainen kieltolauseke verkkosivustolla, jossa kielletään verkkosivuston sisältöjen automaattinen lataaminen, voisi riittää estämään TDM:n, etenkin kun otetaan huomioon tekoälyn kasvava kyky ymmärtää kielellisiä sisältöjä.

Johtopäätökset

Kyseessä on tiedettävästi ensimmäinen tuomioistuimen ratkaisu Euroopassa, jossa otetaan kantaa DSM-direktiivin TDM-poikkeusten soveltumiseen tekoälyn koulutuksen yhteydessä, tosin tässä tapauksessa liittyen erityisesti koulutukseen käytettävien tietoaaineistojen muodostamiseen. Saksalainen tuomioistuin otti kannan, jonka mukaan DSM-direktiivin 3 artiklan pohjalta kansalliseen lainsäädäntöön implementoitu poikkeus soveltuu ei-kaupalliseen tietoaaineiston keräämiseen, vaikka aineisto asetettaisiin myöhemmin vapaaseen käyttöön, jolloin se voi päätyä myös kaupallisiin tarkoituksiin hyödynnettäviksi tekoälyjärjestelmien kouluttamisessa. Poikkeusta ei siis tuomioistuimen näkemyksen mukaan voida soveltaa muiden lain edellytysten lisäksi, jos teoksista valmistettuja kappaleita tekstin- ja tiedonlouhintaa varten ei aseteta julkisesti saataville.

Suomessa DSM-direktiivin 3 artikla on implementoitu tekijänoikeuslain 13b §:ään, joka edellyttää teosten kappaleiden valmistamiselta ja niiden säilyttämiseltä tekstin- ja tiedonlouhintaan tieteellistä tutkimusta varten, että: i) tiedonlouhintaa harjoittava toimija on tutkimusorganisaatio tai kulttuuriperintölaitos, jolla on laillinen pääsy teokseen; ja ii) teoksen kappaleet

ovat vain siihen oikeutettujen saatavilla. Tästä ei voida myöskään Suomessa poiketa sopimuksella tai estää teknisin keinoin. DSM-direktiivin implementoimista koskevissa hallituksen esityksissä on kuitenkin Suomessa todettu, että TDM-poikkeuksen perusteella tieteellistä tutkimusta varten muodostettua aineistoa ei saa saattaa yleisön saataville, ja pääsy siihen tulee rajoittaa asianmukaisella suojauksella.

Kuten edellä on mainittu, kyseessä olevaa LAION-5B tietoaaineistoa on käytetty useiden eri tekoälyjärjestelmien, kuten Stability AI:n Stable Diffusion-tekoälyjärjestelmän kouluttamiseen. Stability AI:ta vastaan on puolestaan Yhdysvalloissa nostettu kanteita koskien väitettyjä tekijänoikeusloukkauksia. Kirjoitushetkellä on esimerkiksi vielä kesken Kalifornian piirioukudessa oleva tapaus *Anderson v. Stability AI*, jossa tuomari on myöntänyt kanteen nostaneille taiteilijoille jo osittaisen oikeuden edetä vaatimustensa kanssa mm. Stable Diffusion-tekoälyjärjestelmän kouluttamiseen käytetyn LAION-5B aineiston aiheuttamista väitetyistä tekijänoikeusloukkauksista.

Täten nähtäväksi jää, miten oikeudellinen kehitys etenee rapakon tällä puolen tekijänoikeuden ja tekoälyn välillä.

Tekijänoikeudella suojatun journalistisen aineiston väitetty luvaton käyttö tekoälyjärjestelmän kouluttamisessa – (New Yorkin eteläinen piirituomioistuim, Case 1:23-cv-11195, *The New York Times* vastaan *Microsoft Corporation, OpenAI, Inc., OpenAI LP, OpenAI GP, LLC, OpenAI, LLC, OpenAI OpCo LLC, OpenAI Global LLC, OAI Corporation, LLC, ja OpenAI Holdings, LLC, 27.12.2023*)

Keskeinen kysymys

Onko OpenAI:n ja Microsoftin toiminnassa kyse The New York Timesin (Times) tekijänoikeuksien loukkaamisesta, kun ne keräsivät ja kouluttivat kielimalliaan käyttämällä Timesin tekijänoikeudella suojattuja artikkeleita? Mikä merkitys on sillä, että aineistot koottiin kierteen Timesin maksumuureja?

Tausta

New Yorkin osavaltion piirioikeudessa joulukuussa 2023 nostetun kanteen taustalla on Timesin väite siitä, että OpenAI on kouluttanut suosittua generatiivista tekoälyjärjestelmäänsä ChatGPT:tä käyttämällä tietokantoja, jotka sisältävät miljoonia kopioita Timesin tekijänoikeudella suojatuista teoksista, ilman Timesin lupaa. Timesin havaintojen mukaan ChatGPT:hen voitiin käyttää oikeita komentoja hyödyntäen (esim. ”Mitä X sanoi Y:stä?”) muodostamaan joissain tapauksissa lähes yhdenmukaisia kopioita maksumuurin takana olevista Timesin artikkeleista. Microsoft on puolestaan väitetysti kopioinut Bing Chat -palvelussaan (nykyisin Copilot) Timesin verkkosisältöjä ja tarjonnut niiden pohjalta vastauksina tiivistelmiä, jotka ovat tavanomaisiin hakukonevastauksiin verrattuna merkittävästi pidempiä ja yksityiskohtaisempia. Microsoft on myös toiminut yhteistyössä OpenAI:n kanssa sen kielimallien kouluttamisessa, kehittämisessä ja kaupallistamisessa. Vastajat ovat Timesin mukaan koonneet tietokannat tiedonharavointia hyödyntäen, ja kouluttaneet ChatGPT:n Microsoftin supertietokonejärjestelmissä. Ennen kanteen nostamista Times oli yrittänyt neuvotella OpenAI:n ja Microsoftin kanssa tietokannan sisältämän materiaalin lisensoimisesta, pääsemättä kuitenkaan yhteisymmärrykseen.

Tapauksen keskeisimmät väitteet

Times perusti kanteensa sen tekijänoikeudella suojattujen materiaaliensa luvattomaan käyttöön ja sille vastaajien toiminnasta aiheutuneeseen merkittävään taloudelliseen haittaan ja vahinkoon sen liiketoiminnalle. Timesin mukaan vastaajat olivat toiminnallaan heikentäneet ja vahingoittaneet Timesin suhdetta lukijoihinsa, ja vieneet siltä tilaus-, lisenssi-, mainostuloja. Koska lukijat pääsevät ChatGPT:n avulla käsiksi Timesin artikkelien jäljitelmiin, ei täten niiden lukemiseen enää tarvita maksullista tilausta. Timesin näkemyksen mukaan tämä johtaa suorasti tulojensa vähenemiseen, vedoten siihen, että ilman tilauksista ja mainonnasta saatavia tuloja on vähemmän resursseja tuottaa laadukasta ja tutkivaa journalismia. Times esitti myös, että vastaajien toiminta heikentää journalismia toimialana laajemminkin kuin vain heidän liiketoimintansa osalta, etenkin kun otetaan huomioon painetun median suosion hiipuminen viime vuosina. Lisäksi Times väitti, että se tulee vastaajien toiminnan takia yhdistetyksi disinformaation julkaisemiseen tilanteissa, joissa ChatGPT ”hallusinoi” vastauksia ilman journalistista vastuuta.

OpenAI ja Microsoft eivät ole vielä vastanneet kanteeseen virallisesti. Vastajat ovat kuitenkin julkisuudessa väittäneet, että heidän toimintansa täyttää ”fair use” -käsitteen mukaiset perusteet. *Fair use* on Yhdysvaltain tekijänoikeuslaissa tunnettu tulkinnanvarainen käsite, jonka mukaan tekijänoikeudella suojattuja teoksia voidaan tietyissä määrin ja tietyissä tilanteissa lainata kohtuudenmukaisesti. Tämä on vastaajien mukaan toteutunut sen myötä, kun ChatGPT:n kouluttamisen yhteydessä Timesin materiaaleja on käytetty ns. muuntavaan käyttöön (*transformative use*), jossa tekoälyjärjestelmä käyttää sille syötettyä dataa uudelleen tarkoituksiperiin. Artikkeleita on siis käytetty uudelleen vastaamaan artikkelien alkuperäistä käyttötarkoituksesta poikkeavaan toimintaan, jolloin ne voivat tuottaa myös täysin uudenlaisia vastauksia.

Johtopäätökset

Kanteessa on kyse yhdestä merkittävimmistä oikeudenkäynneistä, joka liittyy tekijänoikeudella suojatun sisällön käyttämiseen tekoälyn kouluttamisessa. Oikeudenkäynti on vielä kesken, mutta New Yorkin eteläisen piirituomioistuimen tulee todennäköisesti lopulta harkita, onko OpenAI:n sisällön käytössä ollut kyse kohtuuden mukaisesta lainaamisesta ja muunta- vasta käytöstä, vaiko Timesin tekijänoikeuksien loukkaamisesta.

Vaikka tapaus sijoittuu Yhdysvaltoihin, voi oikeudenkäynnin lopputuloksella olla tekoälyjärjestelmien kehittämisen kansainvälisen laajuuden takia huomattavia vaikutuksia siihen, miten, millä aineistoilla, ja millä luvilla kielimalleja tullaan jatkossa kouluttamaan. Jos Timesin kanta voittaa, tekoälyjen kehittäjätahot joutunevat neuvottelemaan lisenssisopimuksista oikeudenhaltijoiden kanssa ja maksamaan aineistojen käytöstä. OpenAI:n ja Microsoftin voittaessa saatettaisiin luoda ennakkotapaus tekijänoikeudellisesti suojattujen aineistojen laajemmalle käytölle oikeudenmukaisen käytön (*fair use*) mukaisesti.

OpenAI:ta ja muita kielimallien kehittäjiä vastaan on nostettu myös useita muita tekijänoikeuksia, yksityisyydensuojaa ja jopa kunnianloukkausta koskevia kanteita lähinnä Yhdysvalloissa, sekä yksi Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Tämän lisäksi Yhdysvalloissa on vireillä useampia vastaavia oikeudenkäyntejä tekoälyä kehittäviä yhtiöitä vastaan, muun muassa musiikin saralla: Recording Industry Association of America (yhdysvaltalaisen levy-yhtiöiden ja ääniteteollisuuden etua ajava toimialajärjestö) on nostanut kanteita musiikillisia tekoälymalleja kehittäviä Sunoa ja Udiota vastaan useiden levy-yhtiöiden, kuten Sony Music Entertainmentin, Universal Music Groupin, UMG Recordingsin ja Warner Records Inc:n, puolesta. Näissä kesäkuussa 2024 nostetuissa kanteissa väitetään, että molemmat Suno ja Udio ovat käyttäneet tekijänoikeudella suojattua musiikkia tekoälymalliensä kouluttamiseen ilman lupaa. Mielenkiintoista on, että Suno on saatavana laajenuksena Microsoftin Copilotissa.

Tämän teoksen julkaisun hetkellä yhdestäkään edellä mainituista ei ole vielä annettu tuomiota, joten oikeudellisen kehityksen seuraaminen saa odottaa tältä osin vielä viidenteen painokseen. Joka tapauksessa eletään tekijänoikeudellisesti jännittäviä aikoja, ja voitaneenkin sanoa koko tekijänoikeudellisen teoskentän hyödyntämistapojen olevan tietynlaisessa murroksessa. Mahdollisesti analogiaa voi hakea osittain vuosituhannen alun laittomasta viihteen jakamisesta vertaisverkoissa, jonka suurimman suosion suoratoistopalvelut syrjäyttivät 2010-luvulla, mutta arvauksemme on, että lisensointi väistämättä tulee näyttelemään merkittävää osaa jatkossa tekoälyjärjestelmien kouluttamisessa. Tämän ennusteen kääntöpuolena toki on, näkökulmasta riippuen, että ainoastaan suurimmilla ja varakkaimmilla tekoälyä kehittäville yhtiöillä on varaa lisensseihin, joka voinee johtaa alan kilpailun vähenemiseen tämän seurauksena.

krogerus

Technology, Data & IP -praktiikka

Kalle Hynönen

Partner

+358 (0)50 544 8981

kalle.hynonen@krogerus.com

Pessi Honkasalo

Partner

+358 (0)44 052 4000

pessi.honkasalo@krogerus.com

Saara Leino

Senior Associate

+358 (0)44 368 1806

saara.leino@krogerus.com

Alexander Bützow

Senior Associate

+358 (0)50 516 4455

alexander.butzow@krogerus.com

Iris Rantanen

Senior Associate

+358 (0)50 585 2646

iiris.rantanen@krogerus.com

Annaleena Hakala

Associate

+358 (0)50 557 0778

annaleena.hakala@krogerus.com

Liisa Ollberg

Senior Associate

+358 (0)40 040 5514

liisa.ollberg@krogerus.com

Laura Oiva

Associate

+358 (0)50 550 8258

laura.oiva@krogerus.com

Maria Lilius

Associate

+358 (0)44 549 5665

maria.lilius@krogerus.com

Riku Toivio

Associate

+358 (0)50 441 9481

riku.toivio@krogerus.com

Aleksi Yli-Houhala

Associate

+358 (0)50 338 6447

aleksi.yli-houhala@krogerus.com

Maria Lahdenranta

IP Specialist

+358 (0)50 407 5016

maria.lahdenranta@krogerus.com

Bertram Lahdenperä

Associate Trainee

+358 (0)50 473 8465

bertram.lahdenpera@krogerus.com

Setareh Ben Saed

Associate Trainee

+358 (0)50 566 3694

setareh.bensaed@krogerus.com

krogerus

